

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ยุคสมัยก่อนนั้นสินค้ามิได้มีความสลับซับซ้อนด้วยเทคโนโลยีเช่นปัจจุบันที่สินค้าซื้อขายยังคงเป็นสินค้าพื้นฐานเช่น ข้าวหรือสินค้าทางการเกษตรและระบบการค้าก็ไม่สลับซับซ้อน ผู้ขายสินค้าในสมัยก่อนก็เป็นผู้ผลิตสินค้าหรืออาจสรุปในทางเศรษฐศาสตร์ได้ว่าผู้ขายและผู้ซื้อต่างมีความเท่าเทียมในข้อมูลของสินค้า ดังนั้นหลักกฎหมายซื้อขายในสมัยโบราณ จึงใช้หลัก “ผู้ซื้อต้องระวัง” ซึ่งเหมาะกับสภาพสังคมในขณะนั้นที่ผู้บริโภคหรือผู้ซื้อสามารถใช้ความรู้ความสามารถหรือทักษะของตนเองในการเลือกซื้อสินค้าที่ตนเห็นว่ามีความปลอดภัยได้

ปัจจุบันสินค้ามีระดับเทคโนโลยีที่สูงขึ้นและสินค้าที่มีระดับเทคโนโลยีที่สูงขึ้นสามารถก่อความเสียหายได้กว่าสินค้าพื้นฐาน อีกทั้งระบบการผลิตสินค้าในปัจจุบันได้เปลี่ยนไป โดยสินค้าชิ้นหนึ่งอาจมีผู้ผลิตส่วนประกอบหลายราย และผ่านมือผู้จัดจำหน่ายผู้ขายส่งผู้ขายปลีกอีกหลายรายกว่าจะมาถึงผู้ซื้อหรือผู้บริโภค หรือที่สรุปในทางเศรษฐศาสตร์ได้ว่าผู้ขายและผู้ซื้อไม่มีความเท่าเทียมกันในข้อมูลของสินค้า ดังนั้น ผู้ซื้อจึงไม่อาจใช้ทักษะในการระวังที่จะเลือกซื้อสินค้าได้ หรือหากผู้ซื้อจะเฝ้าหาข้อมูลดังกล่าว ก็ต้องใช้ค่าใช้จ่ายในการหาข้อมูลมาก หรือสรุปได้ว่าผู้ผลิตและผู้ซื้อที่มีข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าไม่เท่าเทียมกันและเมื่อมีความไม่สอดคล้องดังกล่าวเกิดขึ้นจึงทำให้ผู้บริโภคถูกเอาเปรียบอย่างไม่เป็นธรรม และอีกทั้งได้รับความเดือดร้อนจากการใช้สินค้าที่ไม่ปลอดภัย และกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน เช่น กฎหมายลักษณะละเมิด โดยกำหนดให้โจทก์มีภาระการพิสูจน์ความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของจำเลย ซึ่งเป็นสิ่งทำได้ยากเพราะกระบวนการผลิตและจำหน่ายสินค้าในปัจจุบันมีความสลับซับซ้อน ทั้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสินค้าและกระบวนการผลิตก็อยู่ในความรู้เห็นของผู้ผลิตฝ่ายเดียว ส่วนความรับผิดชอบสัญญาซื้อขาย ซึ่งได้แก่ความรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องก็มุ่งคุ้มครองเฉพาะความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ตัวทรัพย์สินที่ซื้อขายกันเท่านั้น ไม่ได้คุ้มครองไปถึงความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินอื่นนอกจากตัวทรัพย์สินที่ชำรุดบกพร่องนั่นเอง ทั้งมีผลบังคับระหว่างคู่สัญญาตามสัญญาซื้อขายคือ ผู้ซื้อและผู้ขายเท่านั้น

กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของไทย คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ก็ไม่ได้กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภค แม้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคจะมีอำนาจดำเนินคดีแทนผู้บริโภคในทางแพ่งได้ แต่การฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายแทนผู้บริโภคที่ใช้หลักการของการดำเนินคดีละเมิดทั่วไป จึงไม่ก่อให้เกิดการเยียวยาแก่ผู้เสียหายได้อย่างเป็นธรรม ส่วนกฎหมายควบคุมสินค้าบางชนิดที่มีลักษณะเป็นกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ไม่ว่าจะเป็นพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2510 ก็เป็นกฎหมายควบคุมเฉพาะสินค้าที่เป็นวัตถุอันตรายเท่านั้น ส่วนกฎหมายที่เกี่ยวกับอาหารและยา ก็เป็นเพียงบทบัญญัติที่กำหนดเรื่องการขออนุญาตสำหรับผลิตและจำหน่ายโดยไม่ได้กำหนดความรับผิดทางแพ่ง ซึ่งหลักกฎหมายดังกล่าวนี้จึงต่างมีข้อจำกัดที่ไม่สามารถให้ความคุ้มครองและเยียวยาแก่ผู้เสียหายได้เท่าที่ควร

รัฐจึงได้มีการตราพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 เพื่อให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยได้รับการคุ้มครอง โดยพระราชบัญญัตินี้ได้ให้ความคุ้มครองผู้บริโภคต่อความรับผิดทางแพ่งของผู้กระทำผิด ตลอดทั้งช่วยให้ผู้บริโภคได้รับการเยียวยา หากเป็นกรณีที่ได้รับ ความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยมีการกำหนดตัวบุคคลที่ต้องรับผิด ขอบเขตในความรับผิด การอำนวยความสะดวกในการดำเนินการฟ้องคดีในการเรียกค่าเสียหายและยังเป็นการเอื้อประโยชน์แก่ผู้บริโภคทั้งในด้านความสะดวก ประหยัด และรวดเร็ว การมีพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 จึงทำให้ผู้บริโภคตระหนักถึงสิทธิ และการต่อสู้คดีเพื่อรักษาสิทธิของตนเองเพิ่มมากขึ้น โดยตามพระราชบัญญัตินี้มีรายละเอียดโดยสังเขป ดังนี้

(1) ความหมายของสินค้าและสินค้าไม่ปลอดภัย

1) “สินค้า” หมายความว่า สัตว์หรือพืชทุกชนิดที่ผลิตหรือนำเข้าเพื่อขาย รวมทั้งผลิตผลเกษตรกรรม และกระแสไฟฟ้า ยกเว้นสินค้าที่กำหนดในกฎกระทรวง (มาตรา 4 วรรค 1)

2) “สินค้าไม่ปลอดภัย” หมายความว่า สินค้าที่ก่อหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ ไม่ว่าจะเป็เพราะเหตุจากความบกพร่องในการผลิตหรือการออกแบบ หรือไม่ได้กำหนดวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า หรือกำหนดไว้แต่ไม่ถูกต้องหรือไม่ชัดเจนตามสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้า รวมทั้งลักษณะการใช้งานและการเก็บรักษาตามปกติธรรมดาของสินค้าอันพึงคาดหมายได้ (มาตรา 4 วรรค 7)

(2) ความรับผิดต่อความเสียหายนั้น ผู้รับผิดชอบรับผิดในความเสียหายต่อไปนี้ กล่าวคือ ความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ไม่ว่าจะเป็ความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ

อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สิน ทั้งนี้ ไม่รวมถึงความเสียหายต่อตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัย (มาตรา 4 วรรค 5)

(3) บุคคลผู้ต้องรับผิดชอบ กฎหมายฉบับนี้ให้ความคุ้มครองผู้เสียหายในด้านการเยียวยา ความเสียหาย และกำหนดให้มีบุคคลที่จะต้องรับผิดชอบอย่างแน่นอน กล่าวคือ

1) กำหนดให้ผู้ประกอบการทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้เสียหายในความเสียหาย ที่เกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัย และสินค้านั้นได้มีการขายให้แก่ผู้บริโภคแล้ว ไม่ว่าจะความเสียหายนั้น จะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการหรือไม่ก็ตาม (มาตรา 5) และกำหนดให้ “ผู้ประกอบการ” หมายถึง

(ก) ผู้ผลิต หรือผู้ว่าจ้างให้ผลิต

(ข) ผู้นำเข้า

(ค) ผู้ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าได้

(ง) ผู้ซึ่งใช้ชื่อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมาย ข้อความ หรือแสดง ด้วยวิธีใดๆ อันมีลักษณะที่จะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้า (มาตรา 4 วรรคท้าย)

2) กำหนดให้นำหลักความรับผิด โดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาปรับใช้กับกรณีนี้ ไม่ว่าจะผู้ประกอบการจะกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อก็ตาม หากเกิดความเสียหายขึ้นจาก สินค้าที่ไม่ปลอดภัยของตนขึ้นย่อมต้องรับผิดชอบ ในผลที่เกิดขึ้นนั้นทันที เว้นแต่ จะเข้าข้อยกเว้น ตามกฎหมาย กล่าวคือ ผู้ประกอบการไม่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หากพิสูจน์ได้ว่า

(ก) สินค้านั้นมิได้เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

(ข) ผู้เสียหายนั้นได้รู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

(ค) ความเสียหายเกิดขึ้นจากการใช้หรือการเก็บรักษาสินค้าไม่ถูกต้องตามวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าที่ผู้ประกอบการได้กำหนดไว้อย่างถูกต้องและ ชัดเจนตามสมควรแล้ว (มาตรา 7)

(4) ภาระการพิสูจน์ (Burden of Proof) กฎหมายกำหนดให้ “ผู้ประกอบการ” มีหน้าที่ต้อง พิสูจน์ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เป็นการผลักภาระการพิสูจน์ไปให้ ผู้ประกอบการ โดยถือว่ามีความเหมาะสมในปัจจุบันที่เทคโนโลยีในการผลิตมีความซับซ้อน จนผู้บริโภคไม่สามารถจะเข้าใจและตามได้ทัน โดยผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนพิสูจน์ เพียงว่าผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากสินค้าของผู้ประกอบการ และการใช้หรือการเก็บรักษา

สินค้านั้นเป็นไปตามปกติธรรมดา แต่ไม่ต้องพิสูจน์ว่าความเสียหายเกิดจากการกระทำของผู้ประกอบการรายใด (มาตรา 6)

อย่างไรก็ดี จากการศึกษาพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ยังมีบทบัญญัติที่มีปัญหาทางกฎหมายอันเป็นอุปสรรคในการคุ้มครองและเยียวยาผู้เสียหายหลายประการ กล่าวคือ

(1) ปัญหาเกี่ยวกับคำนิยาม

1) มาตรา 4 วรรค 5 ที่ว่า “ความเสียหาย” หมายความว่า ความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ไม่ว่าจะเป็ความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สิน ทั้งนี้ไม่รวมถึงความเสียหายต่อตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น ตามบทบัญญัติดังกล่าวในตอนท้ายที่ว่า ทั้งนี้ไม่รวมถึงความเสียหายต่อตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น ยังไม่เหมาะสมในการคุ้มครองผู้เสียหายได้เพียงพอ ซึ่งถือว่าเป็นข้อความที่ไม่สอดคล้องต่อสังคมไทยในปัจจุบันที่ยังมีการนำสินค้าที่ไม่ปลอดภัยมาขายให้กับประชาชนเพื่อค้ากำไรอย่างไม่เป็นธรรมและขาดความรับผิดชอบ

2) มาตรา 4 วรรค 7 ที่ว่า “สินค้าไม่ปลอดภัย” หมายความว่า สินค้าที่ก่อหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ ไม่ว่าจะเป็เพราะเหตุจากความบกพร่องในการผลิตหรือการออกแบบหรือไม่ได้กำหนดวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือนหรือข้อมูลค้า หรือกำหนดไว้แต่ไม่ถูกต้องหรือไม่ชัดเจนตามสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้า รวมทั้งลักษณะการใช้งานและการเก็บรักษาตามปกติธรรมดาของสินค้าอันพึงคาดหมายได้ โดยบทบัญญัติดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมถึงสินค้าที่ไม่ปลอดภัยที่เกิดจากการให้บริการ ซึ่งในปัจจุบันยังมีผู้ได้รับอันตรายจากการให้บริการเป็นจำนวนมาก โดยผู้ให้บริการที่ใช้สินค้าไม่ปลอดภัยต้องรับผิดชอบด้วย เช่น สถาบันเสริมความงาม โรงพยาบาล เป็นต้น

3) การเพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบที่เกิดจากการให้บริการ ตามข้อ 2) ดังกล่าว ในมาตรา 4 วรรคท้ายที่ว่า “ผู้ประกอบการ” หมายถึง (1) ผู้ผลิต หรือผู้ว่าจ้างให้ผลิต (2) ผู้นำเข้า (3) ผู้ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าได้ (4) ผู้ซึ่งใช้ชื่อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมาย ข้อความ หรือแสดงด้วยวิธีใดๆ อันมีลักษณะที่จะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้า จึงควรมีการแก้ไขมาตราดังกล่าวให้สอดคล้องกันขึ้นมาอีก เพื่อเป็นการกำหนดให้ผู้ให้บริการนั้นต้องรับผิดชอบในกรณีดังกล่าวด้วย

(2) บทบัญญัติการยกเว้นความรับผิดชอบของผู้ประกอบการตามมาตรา 7 (2) ที่ว่าผู้ประกอบการไม่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัย หากผู้เสียหายได้รู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าไม่ปลอดภัย ซึ่งบทบัญญัตินี้ดังกล่าวยังไม่สอดคล้องและไม่สามารถคุ้มครองผู้เสียหาย

ได้เท่าที่ควร เนื่องจากผู้เสียหายไม่อาจรู้ถึงอันตรายของสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เพราะขั้นตอนและเทคโนโลยีการผลิตที่ซับซ้อน

(3) พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ไม่ได้มีการกำหนดเรื่องให้มีการเรียกเก็บหรือเรียกคืนสินค้าที่ไม่ปลอดภัยโดยผู้ประกอบการ ซึ่งเป็นที่ทราบอยู่แล้วว่าสินค้าไม่ปลอดภัยอาจมีการขายโดยทั่วไปในประเทศ และอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้อื่นอีกได้ในวงกว้าง หากมีการกำหนดในเรื่องการเรียกคืนสินค้าจะเป็นประโยชน์ต่อบุคคลอื่นที่อาจได้รับอันตรายในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

(1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา แนวความคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายตามกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย

(2) เพื่อศึกษากฎหมายและมาตรการในทางกฎหมาย เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายและความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย

(3) เพื่อวิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับสินค้าไม่ปลอดภัย ในเรื่องคำนิยามที่ไม่ครอบคลุม และข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้ประกอบการที่ไม่ชัดเจน ตลอดจนการนำมาตรการการเรียกคืนสินค้าที่ไม่ปลอดภัยมาใช้ในพระราชบัญญัตินี้

(4) เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา วิเคราะห์ และเสนอแนวทางแก้ไขเพื่อพัฒนาในเรื่องของคำนิยามที่ไม่ครอบคลุม ความรับผิดชอบของผู้ประกอบและข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้ประกอบการที่ไม่ชัดเจน ตลอดจนการนำมาตรการการเรียกคืนสินค้าที่ไม่ปลอดภัยมาใช้ในพระราชบัญญัตินี้

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 นั้น ยังมีข้อบกพร่องในเรื่องข้อจำกัดตามคำนิยาม คำว่า “ความเสียหาย” “สินค้าไม่ปลอดภัย” “ผู้ประกอบการ” ของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยที่ไม่ครอบคลุมผู้เสียหายเท่าที่ควร ตลอดจนการเรียกคืนสินค้าที่ไม่ปลอดภัยคืนจากท้องตลาด ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ได้บัญญัติเรื่องนี้เอาไว้ ดังนั้น จากการศึกษาครั้งนี้จะทำให้มีแนวทางในการเยียวยาผู้เสียหายจากการใช้สินค้าไม่ปลอดภัย โดยผู้เสียหายจะได้รับความคุ้มครองที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น และมีการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายมากยิ่งขึ้นด้วย

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตของในการศึกษานี้ผู้เขียนได้มุ่งเน้นที่จะศึกษาแนวความคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายจากสินค้าไม่ปลอดภัยและความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยและกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย โดยศึกษาถึงหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายจากการใช้สินค้าไม่ปลอดภัย

1.5. วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษารั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) กล่าวคือ รวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสาร รวมทั้งค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากตำรา จากหนังสือ วิทยานิพนธ์ บทความ ผลงานทางวิชาการและเอกสารรายงานการวิจัยอื่นๆ รวมทั้งเอกสารของต่างประเทศ และค้นคว้าหาข้อมูลทางเว็บไซต์ เป็นต้น เพื่อนำวิเคราะห์และประมวลเป็นข้อเสนอแนะต่อไป

1.6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

(1) ทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมา แนวความคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายตามกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย

(2) ทำให้ทราบถึงกฎหมายและมาตรการในทางกฎหมาย เกี่ยวกับการการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายและความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย

(3) ทำให้สามารถวิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับสินค้าไม่ปลอดภัย ในเรื่องคำนิยามที่ไม่ครอบคลุม ข้อความรับผิดชอบของผู้ประกอบและยกเว้นความรับผิดชอบของผู้ประกอบการที่ไม่ชัดเจน ตลอดจนการนำมาตรการการเรียกคืนสินค้าที่ไม่ปลอดภัยมาใช้ในพระราชบัญญัตินี้

(4) ทำให้สามารถเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาในเรื่องคำนิยามที่ไม่ครอบคลุม ความรับผิดชอบของผู้ประกอบและข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้ประกอบการที่ไม่ชัดเจน ตลอดจนการนำมาตรการการเรียกคืนสินค้าที่ไม่ปลอดภัยมาใช้ในพระราชบัญญัตินี้

บทที่ 2

วิวัฒนาการ วัตถุประสงค์ แนวคิดและทฤษฎี เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายตามกฎหมายว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย

เมื่อมนุษย์มารวมตัวกันอยู่เป็นสังคมมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญอยู่ 2 อย่าง คือ การผลิต (Production) และ การบริโภค (Consumption) เพราะมนุษย์ในสังคมต้องกิน ต้องใช้ ทั้งผลิตเพื่อขายหรือการบริโภคของตนเอง เมื่อสังคมเจริญก้าวหน้าขึ้นก็มีกฎหมายกฎเกณฑ์เข้ามาบังคับใช้เพื่อให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคมีความสมดุลกัน ก้าวล่วงมาถึงยุคสมัยใหม่ที่มีความก้าวหน้าด้านข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยี ก็เริ่มมีความไม่สมดุลกันระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคมากขึ้น จากหลักที่ “ผู้ซื้อต้องระวัง” (Caveat Emptor) รัฐจึงต้องเข้าแทรกแซง เพราะผู้ผลิตจะได้เปรียบผู้บริโภคในหลายๆ อย่างทั้งในเรื่อง เงินทุน เทคนิคการผลิต และ โอกาสที่ดีกว่า จึงกลายมาเป็นหลัก “ผู้ขายต้องระวัง” (Caveat Venditor)

ปัจจุบันที่มีการแข่งขันทางการค้าสูง มีสินค้ารูปแบบใหม่ๆ มากมายตามระบบการค้าโลกเสรี ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องคุณภาพสินค้า หรือในเรื่องความรับผิดในสินค้าที่บกพร่องเกิดขึ้นมากมาย ประเทศไทยมีกฎหมายการคุ้มครองผู้บริโภคขึ้นในปี พ.ศ. 2522 และมีพัฒนาการทางกฎหมายว่าด้วยสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ปลอดภัย (Safety Products) ขึ้นหลายฉบับ ไม่ว่าจะเป็นพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. 2551 จนถึงการคุ้มครองเกี่ยวกับสถานะของกลุ่มความที่ไม่เท่าเทียมกันตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และจนกระทั่งมาถึงพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 หรือที่เรียกว่า "กฎหมายความรับผิดในสินค้าที่ไม่ปลอดภัย" (Product Liability Law : PL Law)

ปี พ.ศ. 2552 สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) ได้ถ่ายโอนภารกิจตามแผนการกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่น โดยการแต่งตั้ง “ปลัดเทศบาล” เป็น “อนุกรรมการและเลขานุการอนุกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคประจำเทศบาล” ตามคำสั่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคที่ 3/2552 ลงวันที่ 20 เมษายน 2552 เป้าหมายหลัก คือ “เทศบาลตำบล” จำนวน 1,900 แห่ง (ข้อมูลกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น 30 กันยายน 2554) ด้วยคาดว่าจะเป็นเป้าหมายที่น่ามี

ศักยภาพมากที่สุดในการดำเนินการตามนโยบายด้านการคุ้มครองผู้บริโภค แต่การดำเนินการในระยะแรกมีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคประจำเทศบาลที่ไม่ชัดเจน

นอกจากนี้ กฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยดังกล่าว ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดนิยามความหมายของคำว่า “สินค้า” ไม่ชัดเจนมีความหลากหลาย ทำให้ความคาดหวังเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการดำเนินการคุ้มครองผู้บริโภคประสบปัญหา ซึ่งพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มีหลักการว่า หากผู้บริโภคได้รับความเสียหายจากการใช้สินค้านั้น ผู้ผลิตหรือผู้ที่เกี่ยวข้องต้องรับผิดชอบ โดยรายนามมาจาก EU Directive สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ซึ่งเป็นแม่แบบใช้หลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด (Strict Liability) ในการแก้ไขปัญหาสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้นต้องใช้มาตรการเชิงป้องกันและเยียวยา โดยอาศัยความร่วมมือของภาครัฐและภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะมาตรการด้านเยียวยาเมื่อผู้บริโภคได้รับความเสียหายจากการใช้สินค้าที่ไม่ปลอดภัย

2.1 วิวัฒนาการของกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

ระบบเศรษฐกิจปัจจุบันที่เปิดโอกาสให้มีการแข่งขันกันอย่างเสรี จึงได้มีการนำวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีมาใช้ในการประกอบธุรกิจมากขึ้น สินค้าที่นำออกจำหน่ายมีความหลากหลายและมีปริมาณมาก ทำให้มาตรฐานในการผลิตในบางครั้งต่ำลงหรือด้อยคุณภาพเหตุเพราะผู้ผลิตปล่อยปละละเลยไม่รับผิดชอบในการควบคุมคุณภาพ เพราะมุ่งเน้นแต่การแสวงหากำไรจากการซื้อขายเป็นหลัก โดยในอดีตนั้นการค้าขายสินค้ายังไม่มีความเจริญมากนัก การค้าขายจะจำกัดอยู่เพียงแคว้นแคบๆ เฉพาะถิ่น ทั้งสภาพและที่มาของสินค้ายังเป็นการผลิตแบบง่ายๆ ไม่ซับซ้อน จึงมีความเชื่อกันว่าสิทธิในการบริโภคนั้นเป็นเรื่องของเอกชนทั่วไป รัฐไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้องหรือแทรกแซง หากมีความเสียหายหรืออันตรายเกิดขึ้นจากการใช้สินค้านั้นก็จะมีการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ซื้อเป็นผู้เข้าเสี่ยงภัยเอง

เดิมในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณีอันได้แก่ ประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา สินค้าที่ซื้อขายกันมักเป็นสินค้าที่ผลิตจากผลิตภัณฑ์ธรรมชาติหรือเป็นหัตถกรรมในครัวเรือนที่ผู้ผลิตจะเป็นผู้นำมาขายเอง ซึ่งทั้งผู้ผลิต ผู้ขาย ผู้ซื้อเหล่านี้จะมีความไว้วางใจกัน ผู้ซื้อสามารถตรวจสอบคุณภาพสินค้าต่างๆ ได้โดยวิธีสังเกตดูธรรมดาไม่จำเป็นต้องมีความรู้ความชำนาญพิเศษใดๆ เกี่ยวกับสินค้าในการซื้อขายสินค้า ก็เกิดเป็นความผูกพันกันตามสัญญาที่เกิดขึ้นจากความเสมอภาคและ

เสรีภาพของปัจเจกชนที่แสดงเจตนาซื้อขายสินค้ากันตามอำเภอใจ โดยในหลักการเรื่องสัญญานี้มีหลักกฎหมายที่กำหนดว่า “ผู้ซื้อต้องระวัง”¹ ซึ่งเป็นหลักกฎหมายจารีตประเพณีที่กำหนดให้ผู้ซื้อสินค้า หากเมื่อเลือกซื้อสินค้าเองต่อหน้าผู้ขาย ผู้ขายไม่จำเป็นต้องรับประกันในคุณภาพของสินค้านั้น เว้นแต่ผู้ซื้อจะแสดงให้เห็นว่าผู้ขายหลอกลวง ในเวลาต่อมาจึงเปลี่ยนไปเป็นหลักให้ “ผู้ขายต้องระวัง” คือ ผู้ขายมีหน้าที่ต้องระวังอย่างวิญญูชนว่าของที่ขายจะไม่เป็นอันตรายแก่ผู้ซื้อในการนำไปอุปโภค บริโภค ทำให้หลักการฟ้องร้องคดีที่โจทก์หรือผู้เสียหายต้องมีฐานะเป็นคู่สัญญากับจำเลยได้คลี่คลายลง โดยในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณีนี้อาจแยกอธิบายได้ ดังนี้

2.1.1 วิวัฒนาการของประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษ ผู้ที่ได้รับความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ชำรุดบกพร่องอาจฟ้องเรียกค่าเสียหายได้ตามสัญญาที่ทำไว้กับผู้ขาย ในกรณีที่เป็นสัญญาที่ทำไว้กับผู้ขาย ในกรณีที่เป็นสัญญาที่ทำไว้กับผู้บริโภคคู่สัญญาไม่อาจจะยกเว้นความรับผิดได้เพราะสัญญาถูกควบคุมโดย Unifair Contract Terme Act 1997 ซึ่งมีลักษณะเป็นกฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ แต่ผู้เสียหายที่ไม่ได้เป็นคู่สัญญาซื้อขายด้วย ก็ไม่อาจจะฟ้องได้เพราะหลักความรับผิดตามสัญญา จึงต้องฟ้องคดีตามความผิดฐานละเมิด² นอกจากการฟ้องให้รับผิดละเมิดฐานละเลยแล้ว ผู้เสียหายอาจฟ้องคดีละเมิดฐานหลอกลวง ในกรณีที่ผู้ขายได้แสดงข้อความอันเป็นเท็จเกี่ยวกับสินค้า โดยตนรู้ว่าเป็นเท็จหรือความไม่รู้นั้นอาจเกิดขึ้นเพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเพื่อให้ผู้ซื้อหลงเชื่อ และผู้ซื้อได้หลงเชื่อในการแสดงข้อความเท็จที่แสดงหลอกลวงไว้

คดี Rylands v. Fletcher ซึ่งศาลได้วางหลักไว้ว่าการที่เจ้าของที่ดินได้นำทรัพย์สินอันตรายมาไว้ในที่ดินของตนนอกเหนือไปจากการใช้ที่ดินตามปกติ จะต้องรับผิดในความเสียหายจากการที่ทรัพย์สินนั้นไปทำความเสียหายกับผู้อื่น เช่น กรณีของการเก็บวัตถุไวไฟหรือแก๊สอันตรายไว้ในที่ดิน เป็นต้น ในปี ค.ศ. 1987 ประเทศอังกฤษได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค ค.ศ. 1987 (Consumer Protection Act 1987) โดยในส่วนที่เกี่ยวกับความรับผิดในผลิตภัณฑ์นั้น ได้บัญญัติขึ้นเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายของประชาคมยุโรป คือ EC Directive และ Consumer Act 1987 ได้นำหลักความรับผิดในผลิตภัณฑ์มาใช้ และได้ใช้กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคต่างๆ ตลอดมา

¹มารยาท บุญคา. (2552). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับสินค้าที่ไม่ปลอดภัย. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี. หน้า 56 – 57.

²อนันต์ จันทโรภากร. (2545). กฎหมายว่าด้วยความรับผิดเพื่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ขาดความปลอดภัย (Product Liability Law). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา. หน้า 32.

2.1.2 วิวัฒนาการของสหรัฐอเมริกา³

สหรัฐอเมริกาเริ่มนำแนวคิดกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์มาใช้ในการฟ้องคดี ตามกฎหมายว่าด้วยความผิดในผลิตภัณฑ์ ซึ่งอาศัยหลักกฎหมายในเรื่องการรับประกัน (warranty) ทั้งกรณีการรับประกันโดยชัดแจ้ง (express warranty) และการรับประกันโดยปริยาย (implied warranty) โดยในเรื่องของการรับประกันโดยชัดแจ้งนั้น เป็นกรณีที่ผู้ขายได้ให้คำรับรอง รับประกัน หรือคำมั่นสัญญา เกี่ยวกับคุณลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งของสินค้าไว้ ต่อมาปรากฏว่าสินค้านั้น ไม่มีคุณลักษณะตามที่ผู้ขายรับรองไว้ ผู้ซื้อจะต้องพิสูจน์ได้ว่า ตนได้เข้าทำสัญญาซื้อขายกับผู้ขายนั้น ก็เพราะเชื่อในคำรับรองที่ผู้ขายได้รับรองไว้ และต่อมาได้บัญญัติเป็นข้อสันนิษฐานให้เป็น คุณแก่ผู้ซื้อว่า หากการรับประกันโดยชัดแจ้งเป็นส่วนหนึ่งของการเจรจาต่อรองในการทำสัญญาซื้อขาย ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ซื้อได้เข้าทำสัญญาเพราะเชื่อถือการรับรอง จึงเป็นหน้าที่ของผู้ขายที่จะต้องนำสืบหักล้าง

ต่อมาในปี ค.ศ. 1962 ประธานาธิบดีจอห์น เอฟ. เคนเนดี ได้ประกาศ Consumer's Bill of Rights ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์จะยกระดับความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคให้สูงขึ้น โดยท่านได้เสนอต่อรัฐสภาว่า ผู้บริโภคควรมีสิทธิหลักอยู่ 4 ประการ คือ⁴

- (1) สิทธิที่จะเลือกซื้อสินค้าต่างๆ ในราคาที่เป็นธรรม
- (2) สิทธิที่จะได้รับข่าวสาร
- (3) สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการบริโภคสินค้า
- (4) สิทธิที่จะได้รับการรับรู้จากรัฐบาลในการเรียกร้อง

ปี ค.ศ. 1963 ได้มีการนำหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดมาใช้ในกรณีความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยเป็นครั้งแรกในคดี Greenman กับ Yuba Power Product, Inc.⁵ ซึ่งเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่เดินด้วยเครื่องจักรกล ซึ่งแสดงให้เห็นว่าศาลมุ่งหมายที่จะให้ความคุ้มครองผู้บริโภคเป็นสำคัญ เนื่องจากเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นจากทรัพย์สินที่เดินด้วยเครื่องจักรกลที่มีความสลับซับซ้อนของเทคโนโลยีในการผลิตสินค้ามีเพิ่มมากขึ้น การใช้หลักความรับผิดชอบทางสัญญาหรือละเมิดไม่อาจเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายได้อย่างเพียงพอ เพราะข้อจำกัดการพิสูจน์ถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นจากความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของจำเลยในคดีเหล่านี้ และด้วยผลของคำพิพากษาในคดี Greenman กับ Yuba Power Product, Inc. ทำให้ The American Law Institute

³ สุขุม ศุภนิธย์. (2544). คำอธิบายกฎหมายความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา. หน้า 15.

⁴ วีระพล สุวรรณนันท์ และจตุพร วงศ์ทองสรรค์. (2523). ลิขิตมนุษย์สิทธิบริโภค. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. หน้า 18.

⁵ มารยาท บุญดา. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 1. หน้า 62.

นำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาบัญญัติรับรองไว้เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษร ใน The Restatement Second of Torts 1965 โดยแก้ไขกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด (Restatement of Torts) ซึ่งกำหนดให้ผู้ขายมีความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากผลิตภัณฑ์ โดยไม่กำหนดว่าผู้เสียหายต้องเป็นผู้ซื้อ ทำให้ผู้เสียหายมีโอกาสในการเรียกค่าเสียหายได้มากขึ้น โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยความผูกพันตามสัญญา

หลักกฎหมายความรับผิดในผลิตภัณฑ์ในสหรัฐอเมริกา ได้พัฒนาเรื่อยมาจนถึงปี ค.ศ. 1995 สภาองเกรส (US Congress) ได้ผ่านการพิจารณาร่างกฎหมาย product liability fairness act of 1995 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ต้องการแก้ไข Uniform Commercial Code ซึ่งกฎหมายฉบับนี้มีสาระสำคัญให้ความรับผิดครอบคลุมไปถึงผู้ผลิต บุคคลที่เกี่ยวข้องในธุรกิจเพื่อผลิต สร้าง ทำหรือก่อสร้างผลิตภัณฑ์ใดๆ หรือส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ โดยให้ผู้ผลิตต้องรับผิดไว้กว้างขวางมากจนประธานาธิบดีคลินตันใช้สิทธิยับยั้งกฎหมายนี้

2.1.3 วิวัฒนาการของสาธารณรัฐฝรั่งเศส

สำหรับวิวัฒนาการการคุ้มครองผู้บริโภคของสาธารณรัฐฝรั่งเศสในกรณีความรับผิดของผู้ผลิตสินค้านั้น แต่เดิมไม่มีบทบัญญัติกำหนดไว้เป็นพิเศษจึงต้องอาศัยหลักกฎหมายทั่วไป ได้แก่ หลักความรับผิดทางสัญญาและทางละเมิด และกฎเกณฑ์พิเศษที่เรียกว่า Non-Coumule คือห้ามมิให้ผู้ซื้อดำเนินคดีในทางละเมิดกับคู่กรณีที่ได้ทำสัญญาระหว่างกัน ส่งผลให้ผู้ซื้อสินค้าจะเรียกร้องความเสียหายที่เกิดจากสินค้าได้โดยทางสัญญากับผู้ขายเท่านั้น

ก่อนที่จะมีกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคใช้บังคับ สาธารณรัฐฝรั่งเศสได้ใช้หลักกฎหมายว่าด้วยเรื่องละเมิด เพื่อเยียวยาความเสียหายของผู้บริโภคอันมาจากสินค้าที่ก่อความเสียหายแก่ผู้บริโภค ไม่ว่าจะด้วยชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สิน กล่าวคือ หลักความรับผิดทางละเมิดทั่วไป โดยต้องเป็นความเสียหายที่ผู้ซื้อได้รับจริงๆ อันเป็นผลโดยตรงจากความจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ต่อมาได้มีการพัฒนาด้านต่างๆ อันมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น ทำให้การบริโภคมีการเปลี่ยนรูปแบบไปจากการบริโภคตามความจำเป็น ทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการผลิตสินค้าและการจำหน่ายสินค้าที่มีความซับซ้อนมากขึ้น กฎหมายหรือหลักกฎหมายต่างๆ ที่ใช้อยู่ในสาธารณรัฐฝรั่งเศสตามที่กล่าวมาไม่อาจนำมาใช้ได้ในทุกกรณี การนำระบบกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคมาใช้บังคับเพื่อเข้าแทรกแซงกลไกทางตลาด เพื่อจัดการความไม่ถูกต้องหรือการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ต่างๆ รวมทั้งเยียวยาแก้ไขความสัมพันธ์ในทางสัญญาระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภค ประกอบกับปัญหาต่างๆ ที่หลักกฎหมายในเรื่องละเมิดไม่อาจใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้จัดให้มีคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่ง เพื่อประสานและรวบรวมตลอดจนให้มีกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคขึ้น เรียกว่า Commission de Refonte du Droit de la

Consummation ในปี ค.ศ.1981 เพื่อจัดทำกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และมาตรฐานต่างๆ ที่ประชาคมเศรษฐกิจยุโรปได้วางไว้ให้ประเทศสมาชิกนำไปบัญญัติไว้ในกฎหมายภายในของแต่ละประเทศ และต่อมาคณะกรรมการดังกล่าวได้ดำเนินการยกร่างกฎหมายว่าด้วยการบริโภค (Le Code de la Consommation) ขึ้น ได้มีการประกาศให้ใช้ประมวลกฎหมายว่าด้วยการบริโภค ลงวันที่ 26 กรกฎาคม ค.ศ. 1993

ประมวลกฎหมายว่าด้วยการบริโภคของสาธารณรัฐฝรั่งเศสดังกล่าวมีบทบัญญัติแยกออกเป็น 5 บรรพ โดยบรรพ 1 ว่าด้วยเรื่องข้อมูลสำหรับผู้บริโภคและการกำหนดรูปแบบของสัญญาต่างๆ บรรพ 2 ว่าด้วยลักษณะความปลอดภัยและคุณภาพของสินค้าและการบริการ บรรพ 3 ว่าด้วยการผูกพันเป็นลูกหนี้ของผู้บริโภคในลักษณะต่างๆ บรรพ 4 ว่าด้วยสมาคมผู้บริโภค และบรรพ 5 ว่าด้วยสถาบันต่างๆ ที่เกี่ยวกับการบริโภค ส่วนเรื่องความปลอดภัยของผู้บริโภคจากการใช้สินค้านั้นประมวลกฎหมายว่าด้วยการบริโภคได้บัญญัติไว้ในลักษณะ 2 ของบรรพ 2 โดยบัญญัติสาระสำคัญคือ กำหนดหน้าที่ทั่วไปว่าด้วยความปลอดภัยโดยบังคับให้ผู้ประกอบการต้องดำเนินการต่างๆ ตามที่รัฐกำหนด เพื่อเป็นการให้หลักประกันในเบื้องต้นแก่ผู้บริโภคและการป้องกันความเสียหายของผู้บริโภค อันเนื่องมาจากสินค้าหรือบริการที่ไม่ปลอดภัย

2.1.4 วิวัฒนาการของประเทศญี่ปุ่น

วิวัฒนาการของประเทศญี่ปุ่นใช้ประมวลกฎหมายแพ่งในกรณีความรับผิดชอบทางแพ่งของผู้ผลิตและผู้จำหน่ายสินค้าต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยที่ได้ผลิต หรือจำหน่ายออกไป โดยอาศัยหลักกฎหมายแห่งประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นในเรื่องความรับผิดในกรณีความชำรุดบกพร่องที่ไม่เห็นประจักษ์ และประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นในเรื่องของการชำระหนี้ไม่ถูกต้อง ซึ่งผู้ซื้อสามารถฟ้องร้องให้ผู้ขายรับผิด ในกรณีที่สินค้าที่ขายมีความชำรุดบกพร่องที่ไม่เห็นประจักษ์ในขณะที่รับมอบสินค้า โดยที่ผู้ซื้อไม่รู้ถึงความชำรุดบกพร่องดังกล่าวอาจฟ้องให้เลิกสัญญาหรือเรียกค่าเสียหาย แต่ในกรณีดังกล่าวเป็นการฟ้องให้รับผิดตามสัญญา ดังนั้น ผู้เสียหายซึ่งมิได้เป็นผู้ซื้อสินค้าโดยตรงจากผู้ขายก็ไม่อาจฟ้องร้องจากผู้ขายได้ และความรับผิดของผู้ขายก็ยังไม่ครอบคลุมถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ชีวิต ร่างกาย ส่วนในเรื่องที่ผู้ขายส่งมอบสินค้าที่ชำรุดบกพร่องให้แก่ผู้ซื้อถือว่าผู้ขายชำระหนี้ไม่ถูกต้อง จนกระทั่งปี ค.ศ. 1994 ประเทศญี่ปุ่นมีกฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ออกใช้บังคับมีเนื้อหาสาระคล้ายกับหลักเกณฑ์ความรับผิดในผลิตภัณฑ์ที่ใช้อยู่ในสหรัฐอเมริกาเพื่อเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายเฉพาะการบริโภคผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ผู้ผลิตมีความรับผิดชอบในความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน อันเกิดขึ้นเนื่องจากความบกพร่องในผลิตภัณฑ์ และเพื่อให้เกิดความมั่นคงในการดำรงชีวิตของประชาชนและเกิดการพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ กฎหมายฉบับนี้เปลี่ยนแนวคิดจาก product-based

liability ซึ่งจะต้องมีการพิสูจน์ว่า ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่าย จงใจหรือประมาทเลินเล่อก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหาย มาเป็น product defect-based liability ที่เน้นความชำรุดบกพร่องของสินค้าที่ผลิต โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาอีกต่อไปว่าผู้ผลิตจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากการที่สินค้าชำรุดบกพร่องหรือไม่

2.1.5 วิวัฒนาการของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ประเทศเวียดนามหรือสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (The Social Republic of Vietnam) ใช้ระบบการปกครองแบบสังคมนิยม มีประธานาธิบดีเป็นประมุข และมีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารและคณะรัฐมนตรี มีพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม (Communist Party of Vietnam) เป็นพรรคการเมืองเดียวและมีอำนาจสูงสุด ประเทศเวียดนามใช้ระบบกฎหมายแบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายแนวความคิดสังคมนิยม (Communist Legal Theory) และระบบประมวลกฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศส (French Civil Law)⁶ มีระบบศาลยุติธรรม 3 ระดับ ได้แก่

(1) ศาลท้องถิ่นระดับอำเภอ (Local Court) ขึ้นตรงและรายงานต่อรัฐบาลท้องถิ่นระดับจังหวัด

(2) ศาลท้องถิ่นระดับจังหวัด (The Provincial Municipal Court) ขึ้นตรงและรายงานต่อศาลฎีกาในกรุงฮานอย

(3) ศาลฎีกา (Supreme People's Court) เป็นศาลสูงสุดของประเทศเวียดนาม

ปัจจุบันประเทศเวียดนามได้พัฒนาด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่องแบบก้าวกระโดดภายหลังจากรัฐบาลประกาศใช้นโยบายเศรษฐกิจ “โด้ย เหมย” (Doi Moi) เพื่อลดการผูกขาดและการรวมศูนย์ที่รัฐบาลกลาง รวมทั้งพยายามปฏิรูประบบเศรษฐกิจภายในประเทศอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมการลงทุนของนักลงทุนต่างชาติ การแก้ไขกฎระเบียบต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการดำเนินธุรกิจ ส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศเวียดนามมีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว การพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วได้นำมาสู่การบัญญัติกฎหมายใหม่หลายฉบับ รวมไปถึงกฎหมายคุณภาพผลิตภัณฑ์และสินค้า ค.ศ. 2007 : Law on Quality of Products and Goods 2007⁷ ที่บัญญัติขึ้นเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 และมีผลใช้บังคับวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2551 เป็นบทบัญญัติกำหนดความรับผิดในสินค้าในกรณีที่สินค้าเป็นอันตรายต่อบุคคลและทรัพย์สิน และกฎหมาย

⁶ศศิธร นิลสวิต. (2558). ความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยในกลุ่มประเทศอาเซียนบางประเทศ. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 76 – 77.

⁷Law on Quality of Products and Goods 2007. (2015). (Online). Available: http://www.moj.gov.vn/vbqp/en/lists/vn%20bn%20php%20lut/view_detail.aspx?itemid=3024. ในศศิธร นิลสวิต. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 6, หน้า 77.

คุ้มครองผู้บริโภค ค.ศ. 2010 (The Law on Protection of Consumer's Right 2010)⁸ บัญญัติขึ้นเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553 และมีผลใช้บังคับในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 เป็นบทบัญญัติที่กำหนดสิทธิหน้าที่ของผู้บริโภค ความรับผิดชอบของผู้ประกอบการค้าสินค้าหรือบริการที่มีต่อผู้บริโภค หน้าที่ขององค์กรทางสังคมในการปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้บริโภค และใช้บังคับสำหรับผู้บริโภค บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลที่ทำการค้าสินค้าไว้เป็นการเฉพาะ

2.1.6 วิวัฒนาการของประเทศไทย

วิวัฒนาการในประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติได้ให้ทุนอุดหนุนนักกฎหมายของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาให้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยเปรียบเทียบ ในปี พ.ศ. 2543 (มานิตย์ วงศ์เสรี, วรณชัย บุญบำรุง, พิชัย ณ นคร, สมศักดิ์ นวตระกูลพิสุทธิ์ และอิงอร จินตนาเลิศ รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง ความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้า (Product Liability), 2544) ต่อมาสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ได้ทำการยกร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ขึ้นและนำเสนอต่อคณะรัฐมนตรี โดยคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบในหลักการเมื่อ 4 กรกฎาคม 2543 และสำนักนายกรัฐมนตรีได้ยื่นหนังสือแจ้งให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาดำเนินการตรวจพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2544 คณะรัฐมนตรีนำเสนอร่างพระราชบัญญัติที่ผ่านการตรวจพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะพิเศษ) ผู้การพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อ 12 กันยายน 2550 และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 125 ตอนที่ 36 ก วันที่ 20 กันยายน 2551 โดยวัตถุประสงค์ของการตราพระราชบัญญัตินี้ เพื่อเป็นการสร้างระบบการเยียวยาให้กับผู้บริโภคซึ่งได้รับความเสียหายจากการใช้สินค้าที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งจะมีผลทำให้ผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้าตลอดจนได้รับการชดเชยค่าเสียหายที่เหมาะสม

พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 2 ระบุให้กฎหมายฉบับนี้มีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป คือมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2552 เป็นต้นไป ทั้งนี้ หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติระบุว่า

“เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ คือ โดยที่สินค้าในปัจจุบันไม่ว่าจะผลิตภายในประเทศหรือนำเข้า มีกระบวนการผลิตที่ใช้ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสูงขึ้นเป็นลำดับ การที่ผู้บริโภคจะตรวจพบว่าสินค้าไม่ปลอดภัยกระทำได้ยาก เมื่อผู้บริโภค

⁸The Law on Protection of Consumer's Right 2010. (2015). (Online). Available: http://www.itpc.gov.vn/investors/how_to_invest/law/Law%20No.59_2010_QH12/mldocument_view/?set_langlang=en. ในศศิธร นิลสวิต. อ่างแล้วเชิงอรรดที่ 6, หน้า 77.

นำสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไปใช้อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สินของผู้บริโภคหรือบุคคลอื่นได้ แต่การฟ้องคดีในปัจจุบันเพื่อเรียกค่าเสียหาย มีความยุ่งยาก เนื่องจากภาระในการพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อในการกระทำผิดของผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าตกเป็นหน้าที่ของผู้ได้รับความเสียหายตามหลักกฎหมายทั่วไป เพราะยังไม่มีกฎหมายให้ความคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายที่เกิดจากสินค้า โดยมีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบในความเสียหายของผู้ผลิตหรือผู้เกี่ยวข้องไว้โดยตรง จึงสมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยนำหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดมาใช้ อันจะมีผลให้ผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า ตลอดจนได้รับการชดเชยค่าเสียหายที่เป็นธรรม จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้”

จากหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติตามที่กล่าวมาข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าเหตุผลที่รัฐได้ตราพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 หรืออาจเรียกว่า นโยบายของกฎหมาย มีดังต่อไปนี้ คือ

(1) การปรับปรุงกฎหมายให้เหมาะสมกับสภาพสังคม เนื่องจากสินค้าในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นสินค้าที่ผลิตภายในประเทศหรือนำเข้ามาจากต่างประเทศ มีกระบวนการผลิตที่ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สูงขึ้นเรื่อยๆ จึงเป็นการยากที่ผู้บริโภคจะตรวจพบสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เหตุผลข้อนี้บ่งชี้ให้เห็นว่า หลักผู้ซื้อพึงระวัง หรือ “Caveat Emptor” (Let the buyer beware) ไม่เหมาะสมกับสภาพของสังคมในปัจจุบันอีกต่อไปแล้ว

(2) การแก้ไขปัญหาภาระการพิสูจน์ ในกรณีของการฟ้องร้องตามหลักกฎหมายทั่วไป ผู้เสียหายที่ประสงค์จะเรียกค่าเสียหายจากผู้ผลิตสินค้าหรือผู้นำเข้าสินค้าจะต้องพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อในการกระทำผิดของผู้ผลิตหรือผู้นำเข้า การฟ้องร้องตามหลักกฎหมายทั่วไปที่กล่าวถึงในหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติฉบับนี้ ผู้ร่างกฎหมายคงหมายถึงการฟ้องร้องดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ในเรื่องละเมิด ซึ่งหลักเกณฑ์ประการหนึ่งของมาตรา 420 คือ ผู้เสียหายที่เป็นโจทก์จะต้องพิสูจน์ว่า จำเลยได้ทำความเสียหายแก่โจทก์ด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ซึ่งในการผลิตสินค้าในยุคปัจจุบันอาจจะมีผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการผลิตสินค้ามากมาย ข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตทั้งหมดก็อยู่กับผู้ผลิต จึงเป็นการยากลำบากหรือแทบจะเป็นไปไม่ได้เลยที่ผู้เสียหายจะพิสูจน์แสดงให้เห็นถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ผลิต ในการทำความเสียหายแก่ผู้เสียหาย มาตรา 420 เป็นเรื่องของความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของบุคคลเป็น Conduct-based Liability แต่กรณีของความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้นเป็นเรื่อง Product-based Liability ดังนั้น การนำมาตรา 420 มาปรับใช้จึงไม่อาจแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทั้งหมด

(3) การเยียวยาผู้เสียหายอย่างเป็นธรรม เนื่องจากพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยค่าเสียหายที่เป็นธรรม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ มุ่งที่จะเยียวยาผู้เสียหายอย่างเป็นธรรม มีความชัดเจนว่าเป็นกฎหมายที่มีนโยบายที่จะเยียวยาผู้เสียหายจากความเสียหายที่ได้รับอันเนื่องมาจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย จึงกล่าวได้ว่าเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรองรับสิทธิของผู้บริโภคตามความในมาตรา 4 (4) พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 คือ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย

(4) การนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาใช้ เพราะหลักความรับผิดที่พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 นำมาใช้ คือ หลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) ซึ่งเป็นการลดภาระการพิสูจน์ของผู้เสียหายในการฟ้องร้องดำเนินคดีเมื่อมีการนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาใช้ กฎหมายก็มักจะกำหนดข้อยกเว้นความรับผิดของผู้ผลิตสินค้าด้วย แต่หากอ่านหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติฉบับนี้ จะพบข้อความต่อไปอีกว่า “อันจะมีผลให้ผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า” ทำให้เข้าใจได้ว่ากฎหมายมีนโยบายที่จะคุ้มครองผู้เสียหาย โดยผู้เสียหายไม่มีภาระการพิสูจน์ว่าสินค้าที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่อนั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เป็นหน้าที่ของผู้ผลิตสินค้าที่จะต้องพิสูจน์สินค้าที่เกี่ยวข้องนั้นไม่ได้เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หากผู้ผลิตที่ถูกฟ้องพิสูจน์ไม่ได้ ก็ต้องเป็นฝ่ายแพ้คดี

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. ๒๕๕๑ ของประเทศไทยมุ่งเน้นที่นโยบายการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นสิ่งสำคัญ โดยนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาใช้และพยายามแก้ไขปัญหานี้ในเรื่องของความยุ่งยากของผู้เสียหายในเรื่องของภาระการพิสูจน์เมื่อมีการฟ้องร้องดำเนินคดีในศาลเพื่อเรียกร้องค่าเสียหาย

2.2 วัตถุประสงค์ของความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

ความรับผิดต่อสินค้าที่ชำรุดบกพร่องหรือสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้นเป็นรูปของการกระจายความเสี่ยงในการจำหน่ายสินค้า กล่าวคือ สินค้าอาจจะถูกนำเข้ามาหรือผลิตขึ้นภายในประเทศ ตัวอย่างเช่น การผลิตรถยนต์ ผู้ผลิต (Manufacturer) จะผลิตรถยนต์แต่เพียงบางส่วน เช่น ตัวถัง และจะซื้อส่วนประกอบอื่นๆ อาทิ วงจรไฟฟ้า ยางรถยนต์ จากผู้ผลิตชิ้นส่วน (Component Manufacturer) ซึ่งชื่อหรือเครื่องหมายการค้าของผู้ผลิตจะปรากฏอยู่บนสินค้าเป็นขั้นตอนสุดท้าย และสินค้านั้นจะป้อนจากผู้ผลิตไปยังผู้ค้าปลีก (Retail Seller) ไม่ว่าจะทางตรงหรือผ่านทางผู้ขายส่ง ในส่วนของผู้ซื้อสินค้าที่ใช้สินค้าด้วยตนเองหรือส่งต่อให้ผู้อื่นใช้ สินค้าที่เรียกกันว่า ผู้บริโภค (Consumer) ถ้ามีความเสียหายเกิดขึ้นแก่ผู้บริโภคและผู้ที่ไม่ได้บริโภคสินค้าที่ชำรุดบกพร่องหรือสินค้าที่ปลอดภัย

นั้น แต่ได้รับผลกระทบจากความเสียหายในตัวสินค้านั้น ซึ่งเรียกว่า Bystander บุคคลเหล่านั้นย่อมได้รับความคุ้มครองจาก Product Liability ซึ่งพอจะสรุปวัตถุประสงค์ของความคุ้มครองได้ดังนี้

(1) เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สินจากสินค้าชำรุดบกพร่องหรือสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ให้ผู้บริโภคได้รับการเยียวยาความเสียหายได้อย่างเหมาะสม และสามารถเรียกร้องค่าเสียหายและค่าสินไหมทดแทนได้อย่างเป็นธรรม

(2) เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้บริโภคว่าสินค้าที่นำออกจำหน่ายในท้องตลาดนั้นมีความปลอดภัย ซึ่งผู้ที่จะต้องรับผิดชอบตามแนวความคิดของ Product Defect-based Liability คือ ผู้ผลิต เพราะผู้ผลิตย่อมอยู่ในสถานะที่สามารถกระจายความเสี่ยงไปยังผู้บริโภคได้ดีที่สุดโดยสะท้อนออกมาในรูปของการตั้งราคาสินค้า หรือจัดซื้อประกันภัย และเนื่องจากผู้ประกอบการแต่ละรายจะต้องแข่งขันกันในตลาด จึงเชื่อว่าการกำหนดราคาสินค้าที่เหมาะสมจะเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ผลิตสินค้าดำเนินมาตรการอย่าง Cost Effective เพื่อป้องกันความเสียหาย ซึ่งจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในระบบเศรษฐกิจ การออกแบบควบคุมคุณภาพในการผลิตสินค้า การปิดฉลากคำเตือนที่ชัดเจนและระบบการเรียกคืนสินค้าที่อันตรายในภายหลัง

(3) เพื่อสนับสนุนและป้องกันอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นจากการออกแบบควบคุมคุณภาพในการผลิตสินค้า การปิดฉลากคำเตือนที่ชัดเจนและระบบการ

(4) เพื่อป้องกันการสูญเสียที่จะเกิดขึ้นในทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสินค้าที่ไม่ปลอดภัยหรือความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือทรัพย์สินแก่ผู้บริโภค

(5) เพื่อสร้างรูปแบบที่ชัดเจนในการชดเชยค่าเสียหายและค่าสินไหมทดแทนให้เหมาะสมเพื่อเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ชำรุดบกพร่องหรือสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

2.3 แนวความคิดและทฤษฎีการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายตามกฎหมายว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

2.3.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับความรับผิดในทางสัญญาและทางละเมิด

(1) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรับผิดในทางสัญญา

หลักของความรับผิดในทางสัญญาเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ของคู่สัญญาและมีผลผูกพันเฉพาะคู่สัญญาเท่านั้น เนื่องจากคู่สัญญาต่างมีหน้าที่ซึ่งกันและกัน หากฝ่ายใดไม่สามารถปฏิบัติตามหน้าที่ได้ย่อมต้องรับผิด ดังนั้น ความรับผิดในทางสัญญาจะเกิดจากความรับผิดในการผิดสัญญา (Breach of Contract) หรือเป็นความผิดจากคำรับประกันเกี่ยวกับสินค้า (Breach of

^๑อนันต์ จันทร์โอภากร. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 2. หน้า 5-10.

Warranty) โดยทั่วไปแล้ว ผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายประการอื่นอันเป็นผลมาจากสินค้าชำรุดบกพร่อง (Consequential damages) ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายที่เกิดต่อชีวิตหรือทรัพย์สิน แต่ผู้ขายต้องรับผิดชอบถ้าหากมีคำรับประกันคุณภาพของสินค้าอย่างชัดเจนซึ่งขณะมีการขาย หรือผู้ขายได้นัดนัด หลอกลวง โดยปกปิดความชำรุดบกพร่องของสินค้า¹⁰

1) การรับประกันโดยชัดแจ้ง (Express Warranty) เป็นทฤษฎีที่ชี้ให้เห็นถึงความรับผิดชอบตามสัญญาอย่างชัดเจน ซึ่งเกิดจากผลของการตกลงของคู่สัญญา เพื่อเป็นการยืนยันว่าจะรับผิดชอบต่อผู้ซื้อในกรณีที่สินค้านั้นเกิดความชำรุดบกพร่อง หรือก่อความเสียหายขึ้นตามที่ได้ตกลงกันไว้ในข้อสัญญา ดังนั้น คำรับรองที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ยังเป็นคำรับรองที่ผู้ประกอบการได้แสดงออกอย่างชัดแจ้งถึงคุณภาพสินค้า ไม่ว่าจะเป็นด้วยรูปแบบใดก็ได้

2) การรับประกันโดยปริยาย (Implied Warranty) เป็นทฤษฎีที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อมุ่งที่จะคุ้มครองผู้บริโภคสินค้าและบริการการรับประกันโดยปริยายเป็นคำรับประกันโดยอำนาจแห่งกฎหมาย ถือว่าผู้ขายได้ให้คำรับประกันไว้เช่นนั้น ถึงแม้ว่าตามจริงจะมีได้มีการให้คำรับประกันเช่นนั้นไว้เลยก็ตาม เช่น การรับประกันเรื่องกรรมสิทธิ์ (Warranty of Title) ซึ่งถือว่าผู้ขายรับรองต่อผู้ซื้อว่า ผู้ขายมีสิทธิโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ขายนั้นให้แก่ผู้ซื้อได้ การรับประกันเรื่องภาระติดพัน (Warranty against encumbrances) ซึ่งถือว่าผู้ขายรับรองว่าทรัพย์สินที่ซื้อขายนั้นปลอดจากภาระติดพันใดๆ ผู้ซื้อสามารถเข้าครอบครองใช้สอยทรัพย์สินนั้นได้โดยปกติสุข การรับประกันการใช้สอยเหมาะสมตามเจตนาธรรมดาที่ซื้อขายกัน (Warranty of merchantability) ซึ่งเท่ากับผู้ขายรับรองว่าสินค้านั้นสามารถนำไปใช้ประโยชน์ ตามสภาพของสินค้าได้¹¹

หลักความสัมพันธ์ทางสัญญา (Privity of Contract) เป็นหลักที่สำคัญอย่างหนึ่งของหลักความรับผิดในสัญญา ซึ่งถือว่าเฉพาะคู่กรณีในสัญญากันเท่านั้นที่จะเรียกร้องให้รับผิดชอบกันได้ เนื่องจากมีเสรีภาพในการเข้าทำสัญญา หากทำสัญญากันเช่นใด ก็ต้องมีผลบังคับกันเช่นนั้น ทุกคนจึงมีหน้าที่ต้องปกป้องผลประโยชน์ของตัวเอง บุคคลอื่นๆ ซึ่งมีได้เป็นคู่สัญญาด้วยไม่อาจเรียกร้องให้มีการรับผิดโดยอาศัยมูลเหตุแห่งสัญญาได้เลย เนื่องจากบุคคลอื่นนั้นมิใช่ผู้ที่แสดงเจตนาและเข้าทำสัญญา จึงถือว่ามิได้เป็นผู้เกี่ยวข้องหรือมีความสัมพันธ์ด้วยหลักความสัมพันธ์ทางสัญญาดังกล่าว จึงเป็นอุปสรรคที่สำคัญอย่างหนึ่งในการคุ้มครองผู้บริโภคที่ไม่สามารถ

¹⁰ปิยะกุล บุญเพิ่ม. (2524). ความรับผิดในการผลิตและการจำหน่ายสินค้า. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 148.

¹¹วิชัย ธัญญาพาณิชย์. (2539). ปัญหาการใช้เยียวยาความเสียหายแก่ผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 18.

จะเยียวยาความเสียหายให้กับผู้บริโภคซึ่งมิได้เป็นคู่สัญญากับผู้ประกอบธุรกิจโดยอาศัยมูลสัญญาได้¹² เพราะผู้ที่ได้รับความเสียหายส่วนใหญ่มิได้เป็นคู่สัญญาเสมอไป ดังนั้น จึงมักไม่ได้มีความสัมพันธ์ต่อกัน และเมื่อเกิดความเสียหายขึ้นผู้บริโภคจึงตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ

จากเหตุที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ข้อจำกัดของการใช้หลักกฎหมายศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา และการเปิดโอกาสให้เอกชนสามารถตกลงต่อรองโดยปราศจากการแทรกแซงของรัฐยอมทำให้ผู้ที่มีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจที่เหนือกว่าใช้อำนาจที่เหนือกว่านั้น วางข้อกำหนดเงื่อนไขต่างๆ ในการจำหน่ายสินค้าหรือบริการให้แก่ผู้บริโภค ซึ่งเป็นบุคคลส่วนใหญ่ในสังคม ในลักษณะใดก็ตาม เนื่องจากผู้ประกอบธุรกิจซึ่งเป็นผู้สัญญานั้นมีความได้เปรียบในฐานที่มีอำนาจต่อรองมากกว่า โดยผู้ประกอบธุรกิจมักนำเอาหลักเสรีภาพในการเข้าทำสัญญา (Freedom of Contract) มาใช้ประโยชน์ให้เกิดแก่ฝ่ายตนโดยการกำหนดรูปแบบ (Form) มาใช้ในสัญญาและทำกับผู้บริโภคทุกๆ ราย ภายใต้เงื่อนไขเดียวกัน ซึ่งอาจเรียกสัญญาลักษณะนี้ว่า “สัญญาสำเร็จรูป” (Standard Form Contracts) โดยเพิ่มข้อสัญญาที่ตนได้เปรียบ

(2) แนวคิดทฤษฎีหลักกฎหมายละเมิด

การดำเนินคดีเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้ประกอบการ หรือผู้ให้บริการ โดยอาศัยความรับผิดชอบในทางละเมิดเป็นทางที่จะช่วยเหลือผู้บริโภค แต่ในการดำเนินคดีดังกล่าวโดยทั่วไปผู้ประกอบการจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายต่อเมื่อกระทำการด้วยความประมาทเลินเล่อ ไม่ใช่ความระมัดระวังตามสมควรที่จะพึงกระทำจนเป็นเหตุให้เกิดความบกพร่องในสินค้าหรือบริการนั้นๆ ซึ่งเป็นการไม่เพียงพอที่จะให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภคได้ ฉะนั้น จึงได้มีการพัฒนาทฤษฎีทางกฎหมายทางละเมิดมาเป็นลำดับ ดังนี้

1) ทฤษฎีรับภัย (Theory of Risk) ทฤษฎีนี้เป็นแนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบในทางละเมิดตามระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ที่มีเจตนาในการคุ้มครองความปลอดภัยและลดความเสียหายที่ถึงแก่ชีวิตและทรัพย์สินของผู้เสียหายโดยไม่ได้มุ่งคำนึงถึงองค์ประกอบภายในด้านจิตใจของผู้ก่อให้เกิดความเสียหายว่าได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ แต่ได้คำนึงโดยถือหลักว่าเมื่อมีผู้เสียหายต้องมีผู้ชดใช้ความเสียหายหรือ “ผู้ใดก่อให้เกิดความเสียหายผู้นั้นต้องจ่าย” เพราะถือว่ามนุษย์ได้กระทำการใดๆ ขึ้นแล้วต้องรับผลจากการกระทำของตน ความเสียหายเกิดขึ้นแก่บุคคลใดๆ บุคคลผู้กระทำต้องรับผิดชอบจากความเสียหายนั้นด้วย¹³

¹²ศุภม สุกนิษฐ์. (2541). คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 9 - 10.

¹³จิต เศรษฐบุตร. (2528). หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ. หน้า 20.

2) ทฤษฎีความรับผิด (Fault Theory) ทฤษฎีดังกล่าวถือเป็นหลักให้ผู้ประกอบการจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดขึ้นจากการบริโภคสินค้าหรือบริการต่อเมื่อมีส่วนผิดต่อการผลิตหรือให้บริการโดยจงใจกระทำโดยประมาทเลินเล่อ และถือว่าผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องระวางในการผลิต จำหน่ายสินค้าและให้บริการที่ได้มาตรฐาน รวมทั้งในบางกรณีที่เป็นสินค้าที่อาจก่อให้เกิดอันตราย ผู้ประกอบการยังมีหน้าที่ให้คำแนะนำในการใช้สินค้า ตลอดจนมีคำเตือนให้ผู้บริโภคได้ทราบถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้สินค้าหรือบริการนั้นๆ¹⁴ การเปิดโอกาสให้มีการพิสูจน์ ทำให้ทฤษฎีความรับผิด (Fault Theory) ได้รับการยอมรับและถือเป็นทฤษฎีพื้นฐานของกฎหมายลักษณะละเมิดมาจนถึงปัจจุบัน¹⁵

3) ทฤษฎีความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) เนื่องจากทฤษฎีความรับผิดไม่สามารถให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภคได้อย่างเต็มที่ จึงได้มีการสร้างหลักเกณฑ์ทางกฎหมายเพื่อนำมาใช้ให้เหมาะสมและเกิดความยุติธรรมแก่ผู้เสียหายมากยิ่งขึ้น สหรัฐอเมริกาเป็นต้นแบบแนวความคิดในเรื่องนี้ โดยสร้างหลักเกณฑ์ขึ้นมาว่า ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ชำรุดบกพร่องและเป็นอันตราย โดยไม่คำนึงถึงความคิดของผู้ผลิตหรือผู้จำหน่าย และไม่คำนึงถึงนิติสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายกับผู้บริโภคแต่อย่างใด และเป็นที่ยอมรับกันว่า บุคคลใดๆ ก็ตาม ที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น บุคคลนั้นต้องรับผิด หลักการนี้ได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดนโยบายสาธารณะ ซึ่งมีหลักการให้รัฐดำเนินการปกครองประเทศ โดยเน้นผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ โดยการสนับสนุนให้มีการออกกฎหมายเพื่อความสุขของคนส่วนใหญ่ในสังคม และมีความมุ่งมั่นที่จะควบคุมผลประโยชน์ส่วนบุคคลเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม อันเป็นการวางหลักกฎหมายที่กำหนดความรับผิดทางละเมิดเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ แม้จะเป็นการตัดสิทธิเสรีภาพของเอกชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำละเมิดในบางกรณี ในกรณีที่เป็น การปิดปากมิให้ปฏิเสธความรับผิด ซึ่งต่อมาเป็นที่รู้จักและยอมรับกันในหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability)¹⁶

2.3.2 แนวคิดในการคุ้มครองผู้บริโภคจากการใช้สินค้าที่ไม่ปลอดภัย

โดยมนุษย์กับการผลิตและการบริโภคเป็นสิ่งที่มีความคู่กันมาแต่อดีต โดยในอดีตสังคมมนุษย์ยังไม่เจริญก้าวหน้า การดำรงชีวิตของมนุษย์มักเป็นสังคมกลุ่มเล็กๆ มีลักษณะการผลิตเพื่อบริโภคภายในครอบครัวไม่สลับซับซ้อนมากนัก กระบวนการผลิตยังเป็นลักษณะแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกัน

¹⁴ คัมภีร์ แก้วเจริญ. (2522). “ละเมิดเนื่องจากทรัพย์สินอันตราย” *วารสารนิติศาสตร์*, 12(4). หน้า 153.

¹⁵ สุขุม ศุกนิตย์. (2537). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิด*. กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ. หน้า 7-8.

¹⁶ คัมภีร์ แก้วเจริญ. (2527). “ละเมิดกับสังคม” *วารสารอัยการนิเทศ*, 46(1). หน้า 100 - 101.

และกัน ต่อมาเมื่อนุชย์รู้จักติดต่อกันมาหาผู้กันระหว่างกลุ่ม จึงเริ่มมีการแลกเปลี่ยนสิ่งของอุปโภคบริโภคกันมากขึ้นและค่อยๆ พัฒนาเป็นการซื้อขายระหว่างกัน แต่อย่างไรก็ตาม การค้าในระยะเริ่มแรกนั้น การผลิตสินค้าและบริการส่วนใหญ่ยังไม่ได้ใช้เทคโนโลยีมากเหมือนในปัจจุบันที่มีการพัฒนาการผลิตหรือบริการที่มากขึ้นกว่าแต่ก่อน ต่อมาเมื่อศตวรรษที่ 18-19 เป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก โดยมีการปฏิวัติอุตสาหกรรม (ตั้งแต่ ค.ศ. 1760 เป็นต้นมา) ซึ่งการประกาศอิสรภาพในสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1760) และการปฏิวัติในสาธารณรัฐฝรั่งเศส (ค.ศ. 1789-1799) ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในระบบการปกครองตนเองอย่างที่เรียกว่า สังคมอิสระ ลัทธิปัจเจกชนนิยม จึงได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย¹⁷

ลัทธิปัจเจกชนนิยม และการเปลี่ยนแปลงการปกครองดังกล่าวได้ขยายไปสู่แนวคิดทางสังคมด้านอื่นด้วย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้นำไปสู่การปฏิวัติอุตสาหกรรมที่ได้นำวิทยาการต่างๆ มาใช้ในกระบวนการผลิต จากการผลิตรูปแบบเดิมที่เป็นการผลิตภายในครัวเรือน ได้เปลี่ยนแปลงเป็นการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการผลิต ทำให้สามารถผลิตสินค้าได้มากขึ้น และยังเป็นการผลิตต้นทุนในการผลิต จนทำให้ระบบเศรษฐกิจมีความก้าวหน้าและเจริญขึ้นอย่างมากจนเกิดแนวความคิดในทางเศรษฐกิจขึ้นว่า ให้รัฐเป็นผู้ดำเนินกิจการทางธุรกิจส่วนใหญ่ในสังคมตามแนวความคิดพาณิชยนิยม แต่แนวความคิดนี้ทำให้เศรษฐกิจไม่อาจเจริญเท่าที่ควร เนื่องจากรัฐมีหน้าที่ที่สำคัญประการอื่นอีกหลายประการ จึงควรให้เอกชนสามารถประกอบธุรกิจของตนได้อย่างอิสระ รัฐไม่ควรออกข้อกำหนดต่างๆ มาจำกัดการประกอบอาชีพของประชาชน รัฐควรมีหน้าที่ในการส่งเสริมมากกว่า โดยควรให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน มีอิสระในการประกอบอาชีพและสัญญาต่างๆ ซึ่งแนวความคิดนี้เป็นต้นกำเนิดของระบบการค้าเสรีในเวลาต่อมา ซึ่งตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีความสามารถในการตัดสินใจในการเลือกบริโภคสินค้าหรือบริการเท่านั้น รัฐไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการค้า โดยถือว่ารัฐควรมีหน้าที่ในด้านต่างประเทศและรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนเท่านั้น ระบบการค้าเสรีได้สร้างแนวคิดอันเป็นพื้นฐานทำให้เกิดหลักกฎหมายใหม่ๆ เช่น หลักเสรีภาพในการทำสัญญาทฤษฎีความรับผิดชอบเฉพาะคู่สัญญาหรือในการซื้อขายสินค้าถ้ามีข้อบกพร่องในสินค้า อย่างไรก็ตามเป็นเรื่องที่ผู้ซื้อรับภาระในความเสียหายนั้นหรือที่เรียกว่าหลัก “ผู้ซื้อต้องระวัง” กล่าวคือ หากมีความเสียหายใดๆ ในทรัพย์สินที่ซื้อมานั้น ความเสียหายตกเป็นของผู้ซื้อ¹⁸ แต่หลักกฎหมาย ผู้ซื้อต้องระวังนั้นคือการตรวจสอบสินค้า

¹⁷ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์. (2521). “การควบคุมโฆษณาเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภค” *วารสารนิติศาสตร์*, 10(2). หน้า 244.

¹⁸สุยม ศุภนิคย์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 12. หน้า 2.

ที่คนจะซื้อลักษณะภายนอกของสินค้าเป็นสิ่งสำคัญ เช่น ถ้าผู้ซื้อเกิดเจ็บป่วยจากการรับประทานอาหารที่บกพร่องที่เขาซื้อไป เขาก็ไม่มีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ชดเชยค่าเสียหายจากผู้ขาย แม้ว่ารัฐจะได้มีการกำหนดคุณภาพของสินค้าระดับต่ำสุดสำหรับเครื่องอุปโภคบริโภคและอาจลงโทษผู้ขายสินค้าที่ผลิตสินค้านั้นต่ำกว่ามาตรฐานไว้ก็ตาม แต่ลักษณะกฎเกณฑ์อย่างหยายนี้อาจจะทำให้ผลดีเฉพาะการผลิตแบบง่าย ๆ และสภาพทางการค้าแบบปิดระหว่างท้องถิ่นเท่านั้น ผู้ซื้อสินค้าจึงต้องใช้ความระมัดระวังตามความรู้ความเชี่ยวชาญของตนเป็นสิ่งสำคัญ¹⁹ เป็นที่น่าสังเกตว่าหลักกฎหมายดังกล่าวมีขึ้นเพราะมีแนวคิดที่ว่า คนทุกคนมีความสามารถเท่าเทียมกัน คนทุกคนจึงมีอิสระเท่าเทียมกันที่จะตกลงให้มีนิติสัมพันธ์กันเช่นใดก็ได้

อย่างไรก็ดี หลักผู้ซื้อต้องระวังดังกล่าวก็มีได้ครอบคลุมถึงกรณีที่สินค้าที่ได้มีการซื้อขายถูกต้องตรงตามสัญญาและไม่มีตำหนิหรือข้อบกพร่องในขณะที่ซื้อขาย แต่เมื่อใช้สินค้านั้นไประยะหนึ่งแล้ว สินค้านั้นก็ก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย ชีวิต หรือทรัพย์สินของผู้ซื้อสินค้า แม้ผู้ซื้อสินค้าจะได้ระมัดระวังดีแล้วก็ตาม อีกทั้งตามหลักผู้ซื้อต้องระวังนี้เป็นหลักการตามกฎหมายว่าด้วยการซื้อขายที่คู่สัญญา ได้แก่ ผู้ซื้อเท่านั้นที่จะมาเป็นโจทก์ในการนำคดีขึ้นฟ้องร้องต่อศาลเพื่อเรียกร้องต่อผู้ขายได้ แต่ในความจริงแล้ว ผู้เสียหายที่แท้จริงจากสินค้านั้นอาจมิใช่ผู้ซื้อ อีกทั้งสิทธิในการฟ้องร้องก็จำกัดอยู่เฉพาะแต่กรณีสินค้าที่ซื้อขายกันนั้นมีความชำรุดบกพร่องเท่านั้น ทำให้หลัก “ผู้ซื้อต้องระวัง” เปลี่ยนแปลงไป โดยมีหลัก “ผู้ขายต้องระวัง” เพิ่มเข้ามา กล่าวคือ ผู้ขายก็ต้องมีหน้าที่ตรวจตราสินค้าที่นำมาจำหน่ายว่ามีคุณภาพดี สมประโยชน์แก่ผู้ซื้อหรือไม่ และหลักนี้เป็นที่ยอมรับกันในเวลาต่อมาที่เรียกว่า “การให้ประกันโดยชัดแจ้งหรือปริยาย”²⁰

หลังจากมีการปฏิวัติอุตสาหกรรมในประเทศแถบทวีปยุโรป ทำให้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตสินค้าที่มีขึ้นตอนที่สลับซับซ้อนยิ่งขึ้น ทำให้ผู้บริโภคไม่สามารถตรวจพบถึงความบกพร่องหรือความอันตรายของสินค้าได้โดยง่าย จึงเกิดข้อวิตกกังวลในเรื่องความปลอดภัยของสินค้า และเริ่มให้ความสนใจต่อการคุ้มครองผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น จึงมีการพัฒนาหลักกฎหมายที่เรียกว่า Product Liability หรือหลักความรับผิดชอบของผู้ผลิตในผลิตภัณฑ์ของตนก่อนอันตรายที่อาจจะเกิดแก่บุคคลหรือทรัพย์สินอันเกิดจากความบกพร่องของผลิตภัณฑ์ ซึ่งผู้ผลิตจะต้องให้การ

¹⁹ ธนาวัฒน์ สังข์ทอง. (2542). การเรียกคืนสินค้าที่อาจเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 17.

²⁰ วิษณุ เครื่องงาม. (2542). คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยนให้ (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ. หน้า 223.

ชดใช้เยียวยาความเสียหายอันเกิดจากผลิตภัณฑ์นั้นๆ²¹ โดยความรับผิดที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย มีความพิเศษในลักษณะที่รวมหลักกฎหมายเรื่องความรับผิดทางสัญญากับความรับผิดทางละเมิด มารวมไว้ด้วยกัน แต่เน้นความสำคัญกับการมุ่งให้การเยียวยาความเสียหายต่อผู้บริโภค ซึ่งก็คือ ความรับผิดทางละเมิด โดยไม่คำนึงถึงเรื่องความผูกพันทางสัญญานั้นเอง

2.3.3 แนวคิดเรื่องภาระการพิสูจน์

มีนัยกฎหมายให้ความหมายของคำว่า “ภาระการพิสูจน์” ไว้หลายท่าน ซึ่งพอจะนำมา พิจารณาประกอบการศึกษาได้ดังนี้

ท่านอาจารย์โสภณ รัตนกร อธิบายว่า ภาระการพิสูจน์²² หมายถึง หน้าที่ของกลุ่มความ ที่จะต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามข้ออ้างของตนให้ถึงมาตรฐานที่กฎหมายต้องการเพื่อตนจะได้ชนะคดี ถ้าเป็นคดีแพ่งก็ต้องนำสืบพยานหลักฐานให้มีน้ำหนักคิดว่าพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง ถ้าเป็นคดีอาญา โจทก์ก็ต้องนำสืบให้ถึงขนาดที่ศาลเชื่อว่าจำเลยกระทำผิด โดยปราศจากข้อสงสัย ตามสมควร

ท่านอาจารย์ไอสด โกศิน อธิบายว่า ภาระการพิสูจน์ หมายถึง หน้าที่ของกลุ่มความที่ต้อง นำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ต่อศาลให้เห็นจริงตามที่ตนกล่าวอ้าง คือ ถ้าเป็นโจทก์ก็ต้องสืบให้ได้ สมฟ้อง ถ้าเป็นจำเลยต้องสืบให้สมคำให้การ หากฝ่ายใดมีภาระการพิสูจน์ในข้อเท็จจริงใด แต่ไม่นำ พยานหลักฐานมาสืบเพื่อปลดเปลื้องภาระนั้น ผลร้ายย่อมตกแก่ฝ่ายนั้น คือการแพ้คดี ภาระการพิสูจน์ จึงต่างกับหน้าที่นำสืบก่อนในข้อที่ว่าถ้าภาระการพิสูจน์ตกแก่ฝ่ายใดฝ่ายนั้นต้องนำสืบ แต่จะนำสืบ ก่อนหรือหลังต้องแล้วแต่ความสำคัญในประเด็นที่ต้องนำสืบ หน้าที่นำสืบก่อนมีผลในทางได้เปรียบ เสียเปรียบในเชิงความว่า แต่ภาระการพิสูจน์เป็นผลถึงให้คดีแพ้ชนะโดยตรง²³

ดี. ดับบลิว. เอลเลียต (D.W. Elliott) อธิบายว่า คำว่า ภาระการพิสูจน์ (Buden of proof) มีความหมาย 2 นัย ซึ่งแตกต่างกัน ความหมายแรก หมายถึง หน้าที่ของกลุ่มความจะทำให้เชื่อใน ข้อเท็จจริงจากการพิสูจน์ข้อเท็จจริงบางอย่าง ซึ่งกล่าวอ้างเป็นประเด็นไว้และซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น

²¹ ชาญจักร ปัทมสิงห์ ณ อยุธยา. (2524). “ความรับผิดของผู้ประกอบการผลิต (Product Liability)” *วารสารอัยการ*, 4(39). หน้า 9 - 10.

²² โสภณ รัตนกร. (2545). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ. หน้า 57.

²³ ไอสด โกศิน. (2517). *คำอธิบายและเปรียบเทียบกฎหมายไทยและต่างประเทศในเรื่องกฎหมายและลักษณะพยาน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยเกษม. หน้า 226 - 227.

ต่อคดีของเขา ความหมายที่สอง หมายถึง หน้าที่ในการนำพยานหลักฐานเข้าสืบพินิจ ซึ่ง เป็นผลที่เลี่ยงโดยมีผลต่อการแพ้ชนะคดีโดยตรง²⁴

จากคำอธิบายความหมายของนักกฎหมายต่างๆ อาจกล่าวสรุปได้ว่า ภาระการพิสูจน์ หมายถึง หน้าที่ของคู่ความตามที่กฎหมายกำหนดจะต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ต่อศาลเพื่อให้ศาลเห็นจริงตามที่ตนกล่าวอ้าง ซึ่งภาระการพิสูจน์มีความสำคัญถึงขนาดที่ทำให้เป็นผลแพ้ชนะของคดี ส่วนเรื่องที่ว่าภาระการพิสูจน์จะตกอยู่แก่ฝ่ายใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับบทบัญญัติแห่งกฎหมายของประเทศนั้นๆ

ดังที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า ภาระการพิสูจน์มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ

(1) เป็นกระบวนการทางกฎหมายที่จะทำให้ศาลทราบถึงข้อเท็จจริงตามที่คู่ความในคดีกล่าวอ้าง

(2) เป็นหน้าที่ตามกฎหมายที่บังคับให้คู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้างต้องนำพยานหลักฐานมาสืบพินิจต่อศาล

(3) ภาระการพิสูจน์จะตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายใดขึ้นอยู่กับบทบัญญัติแห่งกฎหมายของประเทศนั้น เป็นหลักสำคัญ

(4) หากคู่ความฝ่ายที่มีภาระการพิสูจน์ไม่นำพยานหลักฐานเข้าสืบพินิจให้ปรากฏต่อศาล จะมีผลให้คู่ความฝ่ายนั้นแพ้คดี

สมัยอดีตจากเกิดเหตุการณ์ต่างๆ ที่ต้องได้รับการตัดสินจากหัวหน้าหรือผู้นำในสังคมแล้ว ก็จะต้องมีการสอบสวนเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการสอบจากบุคคล หรือจากการค้นหาพยานหลักฐานต่างๆ ทั้งนี้ เพื่อพิสูจน์ถึงความผิดหรือการกระทำ หรือเหตุการณ์ ตลอดจนข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกิดขึ้นอันจะนำไปสู่การตัดสินที่ยุติธรรมแก่บุคคลในสังคมนั้นๆ

การค้นหาความจริงของศาลย่อมต้องอาศัยกฎหมายว่าด้วยพยานหลักฐานเป็นหลัก แบ่งออกเป็น 2 ระบบ คือ²⁵

(1) ระบบกล่าวหา สืบเนื่องมาจากการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งนำคดีมาฟ้องร้องกล่าวหาบุคคลอีกบุคคลหนึ่งต่อผู้มีอำนาจ เพื่อให้ผู้มีอำนาจนั้นชำระความให้แก่ตน วิธีการชำระความแต่เดิมมาก็มีอยู่ต่างๆ เช่น ให้พิสูจน์โดยวิธีดำเนินน้ำบ้ำง ลุยไฟบ้ำง หรือให้ต่อสู้กันด้วยหอกด้วยดาบบ้ำง (Trial by Ordeal and Trail by Battle) แทรกด้วยการบวงสรวงต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อบันดาลให้แพ้ชนะกัน

²⁴ศุภฤกษ์ ชลวิระวงศ์. (2550). ความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย : ศึกษากรณีของผู้ให้เฟรนไชส์ที่ไม่ได้ผลิตหรือขายหรือนำเข้าสินค้า. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 50.

²⁵ประมุข สุวรรณศรี. (2511). “การค้นหาความจริงโดยพยานหลักฐาน” *บทบัญญัติ*, 25(4). หน้า 75.

ด้วยเหตุนี้ผู้ชำระความจึงต้องตั้งตัวเป็นคนกลางจริงๆ เมื่อวิธีชำระคดีได้กลายมาเป็นการนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ต่อผู้มีอำนาจชำระหลักเกณฑ์ในการที่จะนำพยานหลักฐานอย่างไรมาพิสูจน์ได้หรือไม่ได้ จึงเป็นไปโดยเคร่งครัดเพื่อไม่ให้ได้เปรียบเสียเปรียบแก่กัน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือระบบกล่าวหาเป็นระบบที่วิธีการชำระความเป็นไปในทางที่มีโจทก์จำเลย ผู้ชำระตั้งตนเป็นคนกลางคอยดูแลให้ทั้งสองฝ่ายได้ดำเนินคดีของตนไปตามกฎเกณฑ์ที่ได้วางไว้โดยเคร่งครัด ระบบกล่าวหานี้ถือว่าเป็นหน้าที่ของคู่ความแต่ละฝ่ายจะต้องเสนอพยานหลักฐานของตนและศาลจะพิจารณาเฉพาะพยานหลักฐานที่คู่ความเสนอต่อศาลเท่านั้น โดยทั่วไปศาลจะไม่เรียกพยาน หลักฐานมาสืบเอง เว้นแต่ในกรณีที่มีความจำเป็น

(2) ระบบไต่สวน สืบเนื่องมาจากอิทธิพลวิธีการชำระความของผู้มีอำนาจในทางศาสนาโรมันคาทอลิก กล่าวคือ ในวงการศาสนานั้น เมื่อผู้มีอำนาจปกครองดูแลได้ทราบว่าคุณคนผู้เป็นสมาชิกในสมาคมของตนกระทำการอันมิชอบ จะมีผู้มากล่าวหาฟ้องร้องหรือไม่ก็ดี ผู้ที่ปกครองก็ต้องชวนชวนให้รู้ข้อเท็จจริงให้จงได้ เนื่องด้วยเหตุนี้ วิธีการพิสูจน์พยานหลักฐานของฝ่ายระบบไต่สวน จึงไม่มีใครมีหลักเกณฑ์เคร่งครัดดังเช่นระบบกล่าวหา เพราะมุ่งหวังเอาผลที่จะได้รู้ถึงความเท็จและจริงมากกว่า ระบบไต่สวนนี้จึงสืบเนื่องมาจากกฎหมายในประเทศต่างๆ ทางภาคพื้นยุโรป ซึ่งแต่เดิมได้มาอยู่ใต้อิทธิพลของ ป๊อปแห่งกรุงโรม สำหรับเกาะอังกฤษยังคงใช้ระบบกล่าวหาตามความเจริญทางกฎหมายของเผ่าแองโกลแซกซอนที่มีมาแต่เดิม

ภาระการพิสูจน์ความรับผิดชอบตามกฎหมายไทย กรณีที่มีความเสียหายเกิดขึ้นจากสินค้าหากเกิดจากการชำรุดบกพร่องในเรื่องซื้อขาย หรือการกระทำละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์โดยทั่วไปแล้ว การที่ศาลจะตัดสินชี้ขาดว่าบุคคลใดเป็นผู้ผิดสัญญา หรือบุคคลใดทำละเมิดและต้องเป็นผู้รับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่บุคคลผู้ได้รับความเสียหายหรือไม่เพียงใด จะต้องมีการนำพยานหลักฐานมาสืบพิสูจน์ต่อศาลว่ามีการกระทำประกอบตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย หรือเป็นจริงดังที่มีการกล่าวอ้าง ซึ่งคู่ความฝ่ายใดจะต้องนำสืบพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์นั้น ย่อมเป็นไปตามหลักแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ลักษณะ 5 อันว่าด้วยพยานหลักฐาน เว้นเสียแต่ว่าจะเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ก็ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะดังกล่าว

ภาระการพิสูจน์ความรับผิดชอบตามกฎหมายไทย จึงแยกพิจารณาได้ 2 ประการ ดังนี้

(1) ภาระการพิสูจน์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

หลักทั่วไปเกี่ยวกับภาระการพิสูจน์ในคดีแพ่งทั่วไป เป็นไปตามหลัก “ผู้ใดกล่าวอ้าง ผู้นั้นต้องพิสูจน์ ผู้ปฏิเสธหาว่าหน้าที่ต้องพิสูจน์ไม่” ซึ่งมีหลักการภาระการพิสูจน์ ตามหลักแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ลักษณะ 5 มาตรา 84/1

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84/1 บัญญัติว่า “คู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงเพื่อสนับสนุนคำคู่ความของตน ให้คู่ความฝ่ายนั้นมีภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้น แต่ถ้ามีข้อสันนิษฐานไว้ในกฎหมายหรือมีข้อสันนิษฐานที่ควรจะเป็นซึ่งปรากฏจากสภาพปกติธรรมดาของเหตุการณ์เป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใด คู่ความฝ่ายนั้นต้องพิสูจน์เพียงว่าตนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งการที่ตนจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานนั้นครบถ้วนแล้ว”

จากบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นได้ว่าหน้าที่ในการนำสืบพยาน กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยกำหนดให้เป็นหน้าที่ของคู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้างข้อเท็จจริงขึ้นมาเพื่อสนับสนุนคำฟ้องหรือคำให้การของตน ซึ่งโดยปกติแล้วฝ่ายที่กล่าวอ้างมูลคดีเพื่อให้ต้องรับผิดชอบมักจะเป็นฝ่ายโจทก์หรือฝ่ายที่ได้รับความเสียหาย แต่ในบางกรณีคู่ความไม่จำเป็นต้องนำพยานหลักฐานมาสืบถึงข้อเท็จจริงหากเป็นกรณีที่เข้าข้อยกเว้นตามมาตรา 84 (1) - (3) อันได้แก่

- 1) ข้อเท็จจริงที่รู้กันอยู่ทั่วไป หรือไม่อาจโต้แย้งได้
- 2) ข้อเท็จจริงซึ่งศาลเห็นว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้รับแล้ว
- 3) ข้อเท็จจริงตามข้อสันนิษฐาน

(2) ภาระการพิสูจน์ตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551

กรณีที่เกิดความเสียหายขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เมื่อมีการนำคดีขึ้นสู่ศาล การที่ผู้ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยดังกล่าวจะได้รับการชดใช้เยียวยาความเสียหายหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับว่าผู้เสียหายหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้เสียหายจะสามารถนำพยานหลักฐานหรือพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามภาระการพิสูจน์ที่พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 กำหนดไว้ได้หรือไม่ ซึ่งภาระการพิสูจน์ต่อศาลเพื่อให้ศาลสามารถวินิจฉัยชี้ขาดให้ผู้เสียหายได้รับการชดใช้เยียวยาความเสียหายนั้น พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 6

“เพื่อให้ผู้ประกอบการต้องรับผิดชอบตามมาตรา 5 ผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนตามมาตรา 10 ต้องพิสูจน์ว่าผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากสินค้าของผู้ประกอบการและการใช้หรือการเก็บรักษานั้นเป็นไปตามปกติธรรมดา แต่ไม่ต้องพิสูจน์ว่าความเสียหายเกิดจากการกระทำของผู้ประกอบการผู้ใด”

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่ากฎหมายกำหนดให้ภาระหน้าที่ในการพิสูจน์ส่วนใหญ่ตกแก่ฝ่ายผู้ประกอบการ โดยผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนมีภาระการพิสูจน์เพียง 2 ประการคือ ผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากสินค้าของผู้ประกอบการ และการใช้หรือการเก็บรักษาสินค้านั้นไปตามปกติธรรมดา จึงเห็นได้ว่าภาระการพิสูจน์ความรับผิดชอบในความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

ที่ต้องพิจารณาตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 6 มีความแตกต่างกับภาระการพิสูจน์ความรับผิดชอบในความเสียหายจากสินค้าทั่วไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84/1 เนื่องจากผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นถึงการกระทำของผู้ประกอบการว่า มีการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ หรือมีความสัมพันธ์ในทางสัญญาต่อกัน ซึ่งเป็นภาระการพิสูจน์ที่ยากในการปฏิบัติ ในความเป็นจริง และมีข้อจำกัดในการฟ้องคดี ส่งผลให้ผู้เสียหายอาจไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหายที่ได้รับในที่สุด

ดังนั้น เมื่อผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนสามารถพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริง 2 ประการ ดังกล่าวข้างต้นได้ กฎหมายจะถือเสมือนว่าผู้ประกอบการต้องรับผิดชอบแล้ว เว้นแต่ผู้ประกอบการจะสามารถพิสูจน์เหตุในการหลุดพ้นความรับผิดชอบตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

2.3.4 แนวคิดเรื่องการเรียกคืนสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามกฎหมายไทย

การเรียกคืนสินค้า เป็นมาตรการที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้บริโภค สำหรับสินค้าที่ได้จำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคไปแล้ว และอาจเป็นอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรือสุขภาพของผู้บริโภค ด้วยการกำหนดให้ผู้ประกอบการธุรกิจเรียกคืนสินค้าที่อาจเป็นอันตรายที่ได้จัดจำหน่ายไปอยู่ในมือของผู้บริโภคแล้วกลับคืนมาเพื่อแก้ไข ซ่อมแซม หรือดำเนินการอื่นใดอันจำเป็นเพื่อแก้ไขเปลี่ยนแปลงสินค้าดังกล่าวให้มีความปลอดภัยในต่างประเทศได้ เห็นถึงความสำคัญของการคุ้มครองผู้บริโภค สำหรับสินค้าที่ได้จำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคไปแล้ว และอาจเป็นอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรือสุขภาพของผู้บริโภค โดยมาตรการเรียกคืนสินค้าในต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และประเทศออสเตรเลียมีหลักเกณฑ์ที่สำคัญว่า หากมีการตรวจสอบแล้วปรากฏว่าสินค้าที่ได้จัดจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคไปแล้วปรากฏลักษณะที่จะก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรือสุขภาพของผู้บริโภค และไม่อาจใช้วิธีป้องกันอย่างอื่นได้แล้ว รัฐจำเป็นต้องเข้ามาคุ้มครองความปลอดภัยของผู้บริโภค โดยส่วนรวมด้วยการใช้อำนาจในการสั่งให้ผู้ประกอบการประกาศและรับสินค้าที่เป็นอันตรายนั้นกลับคืนมาจากผู้บริโภคเพื่อดำเนินการจัดการกับอันตรายเหล่านั้นให้หมดสิ้นไปด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่งอันได้แก่

(1) การเรียกคืนสินค้าคืนมาชั่วคราวเพื่อแก้ไขซ่อมแซม (repair) เพื่อให้ลักษณะของอันตรายและความบกพร่องใดๆ ในสินค้าได้รับการกำจัดให้หมดสิ้นไป และหากสินค้าที่เรียกคืนมาเพื่อซ่อมแซมมีการกำหนดมาตรฐานบังคับเกี่ยวกับความปลอดภัยไว้ เมื่อซ่อมแซมสินค้าแล้วเสร็จสินค้านั้นก็ต้องเป็นไปตามมาตรฐาน โดยการประกาศแจ้งให้ผู้บริโภคนำสินค้านั้นคืนให้แก่ผู้ประกอบการ และเมื่อผู้ประกอบการแก้ไขซ่อมแซมแล้วเสร็จก็จะส่งคืนให้ผู้บริโภคต่อไป

(2) การทดแทนสินค้าให้ (replace) การจัดหาสินค้าอย่างเดียวกัน มาทดแทนสินค้าที่เรียกคืน โดยสินค้าที่จะนำมาทดแทนให้ใหม่จะต้องไม่มีความบกพร่องหรือลักษณะที่อันตรายหลงเหลืออยู่อีก และหากสินค้าที่นำมาทดแทนให้ใหม่มีการกำหนดมาตรฐานบังคับเกี่ยวกับความปลอดภัยไว้ สินค้าชิ้นนี้ก็ต้องเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ด้วย

(3) การเรียกคืนสินค้าเพื่อคืนราคาค่าสินค้า (refund) การที่ผู้ประกอบการธุรกิจนำสินค้าคืนมาจากผู้บริโภค โดยไม่ได้นำสินค้ามาซ่อมแซมหรือจัดหาสินค้าอย่างเดียวกันมาทดแทนสินค้าที่เรียกคืน แต่เป็นการชดใช้ราคาค่าสินค้าให้แก่ผู้บริโภคแทน

นอกจากการใช้อำนาจออกคำสั่งให้เรียกคืนสินค้าโดยรัฐแล้ว พบว่าในต่างประเทศได้มีการเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการธุรกิจตัดสินใจที่จะดำเนินมาตรการเรียกคืนสินค้าด้วยตนเองก่อนได้ด้วย ซึ่งในกรณีดังกล่าว รัฐไม่ได้ปล่อยให้ผู้ประกอบการธุรกิจดำเนินมาตรการเรียกคืนสินค้าไปตามอำเภอใจ แต่รัฐจะเข้าไปกำกับดูแลให้ผู้ประกอบการธุรกิจมีหน้าที่ต้องรายงานข้อมูลและรายละเอียดอันเกี่ยวข้องกับการดำเนินมาตรการเรียกคืนสินค้าของผู้ประกอบการธุรกิจให้รัฐทราบ เพื่อที่รัฐจะได้เข้ามาควบคุม หากผู้ประกอบการธุรกิจไม่ดำเนินมาตรการเรียกคืนสินค้าตามที่ได้แจ้ง หรือการเรียกคืน สินค้าของผู้ผลิต ไม่อาจป้องกันอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นกับผู้บริโภคได้

การเรียกคืนสินค้าตามกฎหมายในประเทศไทยไม่ได้ให้คำนิยามของคำนี้ไว้ แต่เมื่อพิจารณา นิยามการเรียกคืนผลิตภัณฑ์สุขภาพของสำนักงานอาหารและยาสหรัฐอเมริกาให้นิยามการเรียกคืนผลิตภัณฑ์ว่าเป็นกระบวนการที่นำผลิตภัณฑ์ออกจากตลาด ซึ่งอาจริเริ่มดำเนินการจากผู้ประกอบการ หรือตามที่สำนักงานอาหารและยาร้องขอ หรือโดยคำสั่งของสำนักงานอาหารและยาซึ่งใช้อำนาจตามกฎหมาย

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า การเรียกคืนผลิตภัณฑ์ คือ มาตรการใดที่เกี่ยวข้องกับการนำผลิตภัณฑ์ ออกจากท้องตลาด โดยผู้ประกอบการอาจใช้ความสมัครใจริเริ่มดำเนินการด้วยตนเอง หรือเริ่มจากหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่กำกับดูแลร้องขอ หรือโดยคำสั่งจากหน่วยงานของรัฐซึ่งใช้อำนาจตามกฎหมาย

การเรียกคืนผลิตภัณฑ์อาจเป็นกรณีการเปลี่ยนเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ หรือนำผลิตภัณฑ์เดิม ไปซ่อมแซม หรือนำผลิตภัณฑ์ที่มีความชำรุดบกพร่องหรือไม่ปลอดภัยออกไป ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีการทำลายผลิตภัณฑ์ที่มีการเรียกคืนเสมอไป หากสามารถเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์ได้เพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดตามกฎหมาย ข้อกำหนดด้านสุขภาพและความปลอดภัย โดยกฎหมายเกี่ยวกับการเรียกคืนและการทำลายสินค้าที่ไม่ปลอดภัยที่มีในประเทศไทยเช่น

(1) พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

กฎหมายกำหนดกระบวนการให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งให้มีการเรียกคืนสินค้าหรือการทำลายสินค้าตามมาตรา 43 แต่ศาลออกคำสั่งนี้ได้ต้องเป็นกรณีที่เป็นคดีผู้บริโภคแล้วเท่านั้น และการเรียกคืนสินค้านี้ทำได้เฉพาะสินค้าที่ได้จำหน่ายไปแล้วหรือที่เหลืออยู่ในท้องตลาดอาจเป็นอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยของผู้บริโภคโดยรวม และไม่อาจใช้วิธีป้องกันอย่างอื่นได้ ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งดังต่อไปนี้

1) ให้ผู้ประกอบการธุรกิจจัดการประกาศและรับสินค้าดังกล่าวซึ่งอาจเป็นอันตรายคืนจากผู้บริโภคเพื่อทำการแก้ไขหรือเปลี่ยนให้ใหม่ภายในเวลาที่กำหนดโดยค่าใช้จ่ายของผู้ประกอบการธุรกิจเอง แต่ถ้าเป็นกรณีที่ไม่อาจแก้ไขหรือดำเนินการตามที่กล่าวข้างต้นได้ ก็ให้ใช้ราคาตามที่ศาลเห็นสมควร โดยคำนึงถึงลักษณะและสภาพของสินค้าขณะรับคืน รวมทั้งความสุจริตของผู้ประกอบการธุรกิจด้วย

2) ห้ามผู้ประกอบการธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่เหลืออยู่และให้เรียกเก็บสินค้าที่ยังไม่ได้จำหน่ายแก่ผู้บริโภคกลับคืนจนกว่าจะได้มีการเปลี่ยนแปลงสินค้าดังกล่าวให้มีความปลอดภัย แต่ถ้าเป็นกรณีที่ไม่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ ศาลจะมีคำสั่งห้ามผู้ประกอบการธุรกิจผลิตหรือนำเข้าสินค้านั้นก็ได้ และหากเป็นที่สงสัยว่าผู้ประกอบการธุรกิจจะเก็บสินค้าที่เหลือไว้เพื่อจำหน่ายต่อไป ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบการธุรกิจทำลายสินค้าที่เหลือนั้นด้วย

ถ้าความปรากฏในภายหลังว่าผู้ประกอบการธุรกิจไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล ให้ศาลมีอำนาจสั่งจับกุมและกักขังผู้ประกอบการธุรกิจหรือผู้มีอำนาจทำการแทนของผู้ประกอบการธุรกิจ ในกรณีที่ผู้ประกอบการธุรกิจเป็นนิติบุคคลไว้จนกว่าจะได้ปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าว หรือสั่งให้เจ้าพนักงานคดีหรือบุคคลหนึ่งบุคคลใดดำเนินการ โดยให้ผู้ประกอบการธุรกิจเป็นผู้รับผิดชอบในค่าใช้จ่าย และหากผู้ประกอบการธุรกิจไม่ชำระให้บุคคลนั้นมีอำนาจบังคับคดีกับผู้ประกอบการธุรกิจเสมือนหนึ่งเป็นเจ้าของ ตามคำพิพากษา ผู้ประกอบการธุรกิจหรือผู้มีอำนาจทำการแทนของผู้ประกอบการธุรกิจ ในกรณีที่ผู้ประกอบการธุรกิจเป็นนิติบุคคลที่ถูกจับกุมโดยเหตุจงใจขัดคำสั่ง จะต้องถูกกักขังไว้จนกว่าจะมีการประกันหรือประกันและหลักประกันตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควรกำหนดว่าตนยินยอมที่จะปฏิบัติตามคำสั่งทุกประการ แต่ทั้งนี้ห้ามไม่ให้กักขังผู้ประกอบการธุรกิจหรือผู้มีอำนาจทำการแทนของผู้ประกอบการธุรกิจ ในกรณีที่ผู้ประกอบการธุรกิจเป็นนิติบุคคลแต่ละครั้งเกินกว่าหกเดือนนับแต่วันจับหรือกักขังแล้วแต่กรณี

(2) พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522

เดิมไม่มีกระบวนการเรียกคืนสินค้าไม่ว่ากรณีใด แม้ว่าสินค้านั้นจะเป็นสินค้าที่อาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภคก็ตาม มีแต่กรณีการทำลายผลิตภัณฑ์ คณะกรรมการมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบการ

ธุรกิจ ได้แก่ ผู้ขาย ผู้ผลิตเพื่อขาย ผู้นำหรือสั่งเข้ามาในราชอาณาจักร ทำลายหรือจัดให้มีการทำลาย โดยผู้ประกอบการธุรกิจเสียค่าใช้จ่าย หากสงสัยว่าผู้ประกอบการธุรกิจนั้นจะเก็บสินค้าที่อาจเป็นอันตราย แก่ผู้บริโภคไว้ขายต่อไป นั้นหมายความว่า การทำลายสินค้าจะใช้เฉพาะผลิตภัณฑ์ที่ยังไม่ขาย ออกไปเท่านั้น แต่ภายหลังที่มีพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2556 ได้ประกาศ ในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2556 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในสาระสำคัญเกี่ยวกับการ เรียกคืนและทำลายสินค้า โดยมีการกำหนดให้ผู้ประกอบการธุรกิจจัดเก็บสินค้าที่ยังไม่ได้จำหน่าย แก่ผู้บริโภคกลับคืน หรือเรียกคืนสินค้าจากผู้บริโภค (มาตรา 36 วรรค 2 (1)) ให้ผู้ประกอบการธุรกิจ ทำลายสินค้านั้น (มาตรา 36 วรรค 2 (5)) ให้ผู้ประกอบการธุรกิจปิดประกาศ แจ้ง หรือโฆษณาข่าวสาร เกี่ยวกับอันตรายของสินค้านั้นให้ผู้บริโภคทราบ หรือการดำเนินการที่เกี่ยวข้อง (มาตรา 36 วรรค 2 (6)) พร้อมให้ผู้ประกอบการธุรกิจรับผิดชอบค่าใช้จ่ายของผู้บริโภคและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการตาม วรรค 2 (มาตรา 36 วรรค 3) ทั้งนี้ หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการดำเนินการตามมาตรา 36 วรรค 2 มาตรา 36 วรรค 3 ให้เป็นไปตามประกาศของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา นอกจากนี้ หากมีมาตรการใดเกี่ยวกับสินค้าตามมาตรานี้ ก็ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเช่นเดียวกัน (มาตรการอื่นที่เพิ่มเข้ามาใหม่ เช่น การชดใช้ราคา ให้แก่ผู้บริโภค (มาตรา 36 วรรค 2 (3)) ให้ผู้ประกอบการธุรกิจซึ่งเป็นผู้สั่งหรือนำเข้าในราชอาณาจักร จัดส่งสินค้านั้นกลับคืนออกนอกราชอาณาจักร)

(3) พระราชบัญญัติเครื่องมือแพทย์ พ.ศ. 2551

การเรียกเก็บผลิตภัณฑ์เครื่องมือแพทย์ปรากฏในมาตรา 55 (5) หากปรากฏว่า เครื่องมือแพทย์ ใดมีคุณภาพหรือมาตรฐาน หรือประสิทธิภาพไม่ตรงตามที่ได้รับใบอนุญาตหรือได้รับแจ้งรายการ ละเอียดไม่ปลอดภัยในการใช้ อาจจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพ หรือมีการเปลี่ยนแปลงมาตรฐาน ให้เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยามีอำนาจเรียกเก็บเครื่องมือแพทย์ที่ตนผลิต ผู้นำเข้า ผู้ขาย หรือผู้มีไว้ในครอบครอง หรือสั่งให้ผู้ผลิต ผู้นำเข้า หรือผู้ขาย จัดเก็บเครื่องมือแพทย์ที่ตนผลิต นำเข้า หรือขายคืนจากท้องตลาดภายในระยะเวลาที่เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยากำหนด

(4) พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510

หลักเกณฑ์การเรียกคืนผลิตภัณฑ์ยาปรากฏในมาตรา 91 (5) โดยการเรียกเก็บคืนยาจะ เกิดขึ้นในกรณีที่ยานั้นไม่ปลอดภัยแก่ผู้ใช้ยา หรืออาจเป็นอันตรายต่อผู้ใช้ยา พนักงานเจ้าหน้าที่ มีอำนาจเรียกเก็บหรือสั่งให้ผู้รับอนุญาตผลิตยา ผู้รับอนุญาตขายยา หรือผู้รับอนุญาตนำหรือส่งยา เข้ามาในราชอาณาจักร จัดการเก็บยาดังกล่าวของตนคืนภายในระยะเวลาที่พนักงานเจ้าหน้าที่ กำหนดและมีอำนาจทำลายยาดังกล่าวเสียได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนด

ในกฎกระทรวง ฉบับที่ 20 (พ.ศ. 2525) ออกตามความในพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่สั่งให้ผู้รับอนุญาตผู้รับอนุญาตผลิตยา ผู้รับอนุญาตขายยา หรือผู้รับอนุญาตนำหรือส่งยาเข้ามาในราชอาณาจักร จัดเก็บยาที่ไม่ปลอดภัยหรืออาจเป็นอันตรายแก่ผู้ช้ยา ให้บุคคลดังกล่าวจัดเก็บยาของตนคืนและส่งต่อคณะกรรมการอาหารและยา สำหรับกรุงเทพมหานคร หรือสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำหรับจังหวัดอื่น พร้อมด้วยรายละเอียดตามแบบที่กำหนดท้ายกฎกระทรวงภายใน 15 วันสำหรับยาที่ไม่ปลอดภัยแก่ผู้ช้ยา หรือ 30 วัน สำหรับยาที่อาจเป็นอันตรายต่อผู้ช้ยา นับแต่วันที่รับคำสั่ง

ข้อ 2 ในกรณีที่เห็นควรทำลายที่พนักงานเจ้าหน้าที่สั่งให้ผู้รับอนุญาตผลิตยา ผู้รับอนุญาตขายยา หรือผู้รับอนุญาตนำหรือส่งยาเข้ามาในราชอาณาจักรตามข้อ 1 ให้เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยา หรือผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วแต่กรณี แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ไม่น้อยกว่าสองคน ดำเนินการทำลายตามความเหมาะสมแล้วรายงานให้ทราบ

ข้อ 3 ในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้เรียกเก็บยาที่ระบุในข้อ 1 ให้พนักงานเจ้าหน้าที่นำยานั้นส่งต่อสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา หรือสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด หรือส่งเป็นหนังสือให้ผู้รับอนุญาตผลิตยา ผู้รับอนุญาตขายยา หรือผู้รับอนุญาตนำหรือส่งยาเข้ามาในราชอาณาจักร ส่งยานั้นต่อสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา หรือสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด

การส่งยาและการทำลายยาให้ปฏิบัติตามข้อ 1 และข้อ 2

(5) พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535

มีหลักเกณฑ์การเรียกคืนและการทำลายผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางปรากฏในมาตรา 45 วรรค 2 ซึ่งใช้กับเครื่องสำอางที่ผลิตเพื่อขาย นำเข้าเพื่อขาย หรือขาย ในกรณีที่เป็นเครื่องสำอางควบคุมพิเศษที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนเครื่องสำอาง (มาตรา 13) หรือกรณีเครื่องสำอางควบคุมพิเศษที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วต่อมาปรากฏว่าไม่ปลอดภัยในการใช้ (มาตรา 21) หรือกรณีเครื่องสำอางที่ไม่ปลอดภัยในการใช้ (มาตรา 33) หรือกรณีเครื่องสำอางปลอม (มาตรา 34) หรือกรณีเครื่องสำอางผิดมาตรฐาน (มาตรา 35) พนักงานเจ้าหน้าที่จะสั่งให้ผู้ผลิตเพื่อขาย ผู้นำเข้าเพื่อขาย ผู้ขายหรือผู้ครอบครอง จัดเก็บและทำลายเครื่องสำอางนั้นหรือส่งมอบให้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ภายในระยะเวลาที่พนักงานเจ้าหน้าที่กำหนดก็ได้

บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ตามกฎหมายว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น จากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

เนื่องจากสินค้าในปัจจุบันไม่ว่าจะผลิตภายในประเทศหรือนำเข้า มีกระบวนการผลิตที่ใช้ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสูงขึ้นเป็นลำดับ การที่ผู้บริโภคจะตรวจพบว่าสินค้าไม่ปลอดภัยนั้นกระทำได้ยาก เมื่อผู้บริโภคนำสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไปใช้อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สินของผู้บริโภคหรือบุคคลอื่นได้ กฎหมายจึงได้กำหนดให้ความคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไว้

3.1 ความหมายของคำนิยามเกี่ยวกับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

3.1.1 คำว่า “ความเสียหาย”

ตามมาตรา 4 วรรค 4 ที่ว่า “ความเสียหาย” หมายความว่า ความเสียหายที่เกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัยไม่ว่าจะเป็นความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สิน ทั้งนี้ไม่รวมถึงความเสียหายต่อตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น

จากบทบัญญัติดังกล่าวผู้ที่ต้องรับผิดที่เกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัยนั้นคือผู้ประกอบการที่จะต้องรับผิดจากความเสียหายที่เกิดขึ้นดังต่อไปนี้

ชีวิต บุคคลดังกล่าวได้รับอันตรายจากสินค้าไม่ปลอดภัยจนถึงแก่ความตาย โดยผู้ได้รับความเสียหายโดยตรงคือผู้ตาย และบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้ตายสามารถเรียกค่าเสียหายจากผู้ประกอบการได้ เช่น ค่าปลงศพ ค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่นซึ่งเกี่ยวกับการตายของผู้ตาย ค่าขาดไร้อุปการะ หรือหากมีบุคคลอื่นๆ ที่ต้องเสียหายในความตายของบุคคลผู้ได้รับอันตรายจากสินค้าไม่ปลอดภัยผู้ประกอบการก็ต้องชดใช้ หากเป็นกรณีมิได้ตายในทันทีอาจต้องรับผิดในค่ารักษาพยาบาล หรือค่าขาดประโยชน์ในทางทำมาหาได้อีกด้วย ตามหลักกฎหมายละเมิด

ร่างกาย สุขภาพ อนามัย โดยเมื่อบุคคลดังกล่าวได้รับอันตรายจากสินค้าไม่ปลอดภัยซึ่งบุคคลดังกล่าวได้รับความเสียหายแก่กาย สุขภาพ อนามัย ซึ่งหมายถึงความเป็นอยู่โดยปกติสุขปราศจากโรคภัยอันตรายทั้งปวง โดยผู้ประกอบการต้องรับผิดในค่าเสียหาย เช่น ค่าใช้จ่ายซึ่งผู้เสียหาย

ต้องเสียไปซึ่งอาจหมายถึงค่าใช้จ่ายต่างๆ เพื่อเยียวยาให้กลับสู่ฐานะเดิม ค่ารักษาพยาบาล ค่าเสียหาย เพื่อการเสียความสามารถประกอบการ เป็นต้น

จิตใจ เป็นความเสียหายที่เป็นนามธรรมและไม่ได้มีมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยตรง โดยกำหนดให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบด้วย เช่น ความทุกข์ทรมาน ความเศร้าโศกเสียใจความวิตกกังวลความอับอาย ความหวาดกลัว เป็นต้น

ทรัพย์สิน อาจเป็นการเยียวยาให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิม โดยกำหนดให้ผู้ประกอบการต้องรับผิดชอบเช่นกัน เช่น การใช้ราคาทรัพย์สิน การใช้ดอกเบี้ยราคาทรัพย์สิน เป็นต้น

ความรับผิดชอบต่อความเสียหายอันจากสินค้าหรือ Product Liability หมายถึง ความรับผิดชอบเพื่อความเสียหายบรรดาที่เกิดขึ้นเพราะความชำรุดบกพร่องของสินค้า ไม่ว่าความชำรุดบกพร่องนั้นจะเป็นเหตุโดยตรงแห่งความเสียหายทั้งหมด หรือมีส่วนในการก่อเหตุแห่งความเสียหายนั้นขึ้นก็ตาม ซึ่งคำว่า Product Liability นี้ ตั้งขึ้นตามชื่อที่มีผู้เรียกในสมัยแรกๆ ในสหรัฐอเมริกา ส่วนบางประเทศ เช่น ในกฎหมายสาธารณรัฐฝรั่งเศสเรียกความรับผิดชอบนี้ว่าความรับผิดชอบของผู้ผลิต (responsabilité du Fabricant)

คำว่า Product Liability นั้น ประกอบด้วยคำสองคำ คือคำว่า Product นั้นคือ ความเสียหายที่ก่อให้เกิดความรับผิดชอบต้องเกิดขึ้นมาจากสินค้า ส่วนคำว่า Liability หมายถึง ความรับผิดทางแพ่งในทางละเมิด ภายใต้ Product Liability Law ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับแก่ความรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยเป็นการกำหนดความรับผิดทางละเมิดแก่ผู้ที่ต้องรับผิด²⁶ จากความหมายของ Product Liability ดังกล่าวจะไม่รวมถึงความรับผิดที่เกิดแก่ตัวสินค้าที่ชำรุดบกพร่องเอง ดังนั้นการเรียกร้องให้ผู้ผลิตสินค้าหรือผู้ขายสินค้านั้นรับผิดในตัวสินค้าที่ชำรุดบกพร่องเอง ผู้ซื้อจะต้องไปฟ้องร้องตามหลักกฎหมายเรื่องละเมิดหรือสัญญาแก่ผู้ผลิตสินค้าหรือผู้ขายสินค้าตามลำดับ ซึ่งมีกระบวนการพิจารณาที่แตกต่างไปจากการฟ้องร้องให้รับผิดภายใต้ความรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้า

โดยใน Black's Law Dictionary ได้อธิบายถึงคำว่า "Product Liability" ไว้ว่า หมายถึง ความรับผิดในทางละเมิดของผู้ผลิตสินค้า หรือผู้ขายสินค้า เพื่อความเสียหายใดๆ ที่ผู้ซื้อสินค้า ผู้ใช้สินค้า หรือบุคคลภายนอกผู้ได้รับความเสียหาย (Bystander) ได้รับจากการที่สินค้าชำรุดบกพร่อง

3.1.2 คำว่า "สินค้าไม่ปลอดภัย"

ความไม่ปลอดภัยของสินค้า (Defect) นั้น หมายถึง การที่สินค้านั้นขาดความปลอดภัยตามที่บุคคลพึงคาดหวังได้จากสินค้านั้น ประโยชน์อันควรคาดหมายได้จากการใช้สินค้าเวลาที่

²⁶ ศุภฤกษ์ ชลวีระวงศ์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 24. หน้า 56.

สินค้านั้นออกวางตลาด ดังนั้น หลักเกณฑ์ที่นำมาใช้ในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้า คือ ความคาดหวังของผู้บริโภค โดยทั่วไป หรือที่เรียกว่า Consumer Expectation Test ซึ่งเป็นการพิจารณา วัดจากมาตรฐานทางภาวะวิสัย (objective Standard) โดยเทียบกับสิ่งที่บุคคลทั่วไปหรือสาธารณชน สมควรที่จะได้รับจากสินค้านั้น เนื่องจาก Product Liability มุ่งให้ความคุ้มครองแก่ผู้ใช้สินค้าหรือ บุคคลภายนอกโดยทั่วไป โดยกฎหมายส่วนใหญ่กำหนดให้พิจารณาถึงสถานการณ์แวดล้อมต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งลักษณะหรือรูปแบบของสินค้า ประโยชน์ของสินค้าที่ผู้บริโภคสมควรได้รับ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งที่วางจำหน่ายสินค้า

มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ได้ให้ความหมายของ “สินค้าไม่ปลอดภัย” ไว้ว่า “สินค้าที่ก่อหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ไม่ว่าจะเป็นเพราะเหตุจากความชำรุดบกพร่องในการผลิตหรือออกแบบ หรือไม่ได้ กำหนดใช้วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า หรือกำหนดไว้แต่ไม่ถูกต้องหรือไม่ชัดเจน ตามสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้า รวมทั้งลักษณะการใช้งานและการเก็บรักษาตามปกติ ธรรมดาของสินค้าอันพึงคาดหมายได้” ดังนั้น ลักษณะของสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามพระราชบัญญัติ ฉบับนี้ จะพิจารณาถึงสาเหตุที่สินค้าอาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ใน 3 กรณี คือ²⁷

(1) การออกแบบผลิตภัณฑ์ผิดพลาด ไม่ว่าจะเป็นการออกแบบหรือการกำหนดมาตรฐาน ของวัตถุดิบในการผลิต ซึ่งทำให้สินค้าชำรุดบกพร่องในภายหลัง เช่น พลาสติกที่นำมาใช้ผลิตท่อ เกิดความกรอบและแตกหักง่ายในที่ที่มีอุณหภูมิสูง เป็นต้น

(2) ความผิดพลาดในขั้นตอนการผลิต เช่น การผสมสารเคมีผิดพลาดโดยคนงานของผู้ผลิต ทำให้น้ำยากำจัดแมลงทำลายทรัพย์สินอื่นๆ ของผู้บริโภค หากขาดความระมัดระวังในการใช้ ผลิตภัณฑ์นั้น เช่น เครื่องสำอางที่อาจทำให้ผู้ใช้เกิดอาการแพ้ ในกรณีที่ผู้บริโภคมีผิวหนังที่บอบบาง เป็นต้น

(3) การให้ข้อมูลที่ผิดพลาดโดยผู้ผลิต ความเสียหายที่เกิดขึ้นนี้ไม่ได้เกิดขึ้นจากตัวสินค้า หรือผลิตภัณฑ์เอง แต่เกิดจากผู้ผลิตได้ให้ข้อมูลหรือข้อบ่งใช้ในผลิตภัณฑ์นั้นผิดพลาด หรือไม่ได้ แจ้งให้ทราบถึงอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นต่อผู้บริโภค

²⁷ วนิษา สาระศรี. (2552). การประกันภัยความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์ : ศึกษากรณีสินค้าที่ไม่ปลอดภัย. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม. หน้า 68 - 69.

3.1.3 คำว่า “ผู้ประกอบการ”

ความหมายของผู้ประกอบการพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 4 ให้นิยามความหมายของคำว่า “ผู้ประกอบการ” ไว้ว่า “ผู้ประกอบการ” หมายความว่า²⁸

- (1) ผู้ผลิต หรือว่าจ้างให้ผลิต
- (2) ผู้นำเข้า
- (3) ผู้ขายสินค้าไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้า
- (4) ผู้ซึ่งใช้ชื่อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมาย ข้อความ หรือแสดงด้วยวิธีใดๆ อันมีลักษณะที่จะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิตหรือผู้นำเข้า

จากบทนิยามของคำว่า “ผู้ประกอบการ” ตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย มาตรา 4 ผู้ประกอบการซึ่งจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในกรณีที่สินค้าไม่ปลอดภัยก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นนั้น ประกอบไปด้วยบุคคล 4 จำพวกใหญ่ๆ

(1) ผู้ผลิต หรือผู้ว่าจ้างให้ผลิต²⁹

ผู้ผลิต เมื่อพิจารณาประกอบกับบทนิยามคำว่า “ผลิต” จะเห็นได้ว่าผู้ผลิต คือ ผู้ทำ แต่ง ประกอบ ผสม ประดิษฐ์ แปรสภาพ เปลี่ยนรูป คัดแปลง คัดเลือก แบ่งบรรจุ แห่เยือกแข็ง หรือฉายรังสี รวมถึงการกระทำใดๆ ที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน

ผู้ว่าจ้างให้ผลิต เมื่อพิจารณาประกอบกับบทนิยามคำว่า “ผลิต” จะเห็นว่าผู้ว่าจ้างให้ผลิต คือ ผู้ว่าจ้างให้มีการทำผสม แต่ง ประกอบ ประดิษฐ์ แปรสภาพ เปลี่ยนรูป คัดแปลง คัดเลือก แบ่งบรรจุ แห่เยือกแข็ง หรือฉายรังสี รวมถึงการกระทำใดๆ ที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน

(2) ผู้นำเข้า

ผู้นำเข้า เมื่อพิจารณาประกอบกับบทนิยามคำว่า “นำเข้า” จะเห็นว่าผู้นำเข้า คือ ผู้นำหรือส่งสินค้าเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขาย

(3) ผู้ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้า

ผู้ขายสินค้าโดยปกติทั่วไปไม่เป็น “ผู้ประกอบการ” คำว่า “ผู้ประกอบการ” ซึ่งจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในค่าเสียหายตามพระราชบัญญัตินี้ นั้น โดยปกติจะไม่รวมถึง “ผู้ขายสินค้า” ทั่วไป เว้นแต่

²⁸พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551, มาตรา 4.

²⁹มานิตย์ จุมปา. (2554). คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 189 - 197.

ผู้ขายสินค้านั้น ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าได้ แม้ขายสินค้าไปแล้ว สินค้านั้นเป็นสินค้าไม่ปลอดภัยแล้วก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น ผู้ขายก็ไม่ต้องรับผิดชอบตามพระราชบัญญัตินี้ เพราะผู้ที่ต้องรับผิดชอบ คือ ผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้า แล้วแต่กรณี แต่ผู้ขายดังกล่าวก็ยังคงต้องรับผิดชอบตามกฎหมายอื่นๆ โดยเฉพาะกฎหมายสัญญาในเรื่องซื้อขายเกี่ยวกับความรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องหนึ่ง การที่กฎหมายกำหนดบทนิยาม “ผู้ประกอบการ” ให้ครอบคลุมถึงผู้ขายสินค้าไม่สามารถระบุผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าได้เท่ากับเป็นการกำหนดให้ผู้ขายสินค้าต้องสำรวจสินค้าที่ตนจำหน่ายว่า ต้องระบุผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าได้ มิฉะนั้น หากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยแล้วก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น ผู้ขายจะต้องรับผิดชอบตามพระราชบัญญัตินี้ ผลเช่นนี้ย่อมทำให้สินค้าที่ขายในประเทศไทยสามารถสืบสาวที่มาที่ไปของสินค้าได้ ซึ่งจะเป็นการให้หลักประกันที่มั่นคงแก่ผู้บริโภค แทนที่แต่เดิมจะสังเกตเห็นว่ามีสินค้าหลายประเภทที่ผลิตหรือนำเข้ามาในประเทศไทย แต่ไม่มีการระบุว่าผลิตที่ใด หรือใครเป็นผู้นำเข้าส่วนใหญ่สินค้าเหล่านี้มักจะเป็นสินค้าที่ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นทั้งด้านสุขภาพและความปลอดภัย

(4) ผู้ซึ่งซื้อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมาย ข้อความ หรือแสดงด้วยวิธีการใดๆ อันมีลักษณะที่จะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้า

ลักษณะของการทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้า บุคคลที่กระทำการตามข้อนี้ จะเห็นได้ว่า มีความสมัครใจที่จะกระทำการดังกล่าว อันทำให้บุคคลทั่วไปเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ดังนั้น กฎหมายจึงกำหนดให้เป็นผู้ประกอบการด้วย ซึ่งจะทำให้มีความรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยได้ โดยเกณฑ์ที่ใช้วัดในที่นี้คือ “ความเข้าใจ” ของบุคคลทั่วไปนั่นเอง กล่าวคือ ต้องพิจารณาว่า บุคคลทั่วไปมีความเข้าใจว่าคนที่บุคคลใดใช้ชื่อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมาย ข้อความ หรือแสดงด้วยวิธีการใดๆ นั้น แม้ความเป็นจริงไม่ใช่ผู้ผลิต แต่บุคคลทั่วไปเข้าใจว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าหรือไม่ หากบุคคลทั่วไปเข้าใจว่าเป็นเช่นนั้น บุคคลดังกล่าวก็ตกอยู่ในฐานะ “ผู้ประกอบการ”

ทั้งนี้ ผู้ประกอบการตามหลักกฎหมายต่างประเทศ Directive-1985 แห่งสหภาพยุโรป ได้กำหนดให้ผู้ที่ต้องรับผิดชอบตามกฎหมายในเรื่องนี้ คือ ผู้ผลิต (producers) เนื่องจากผู้ผลิตเป็นผู้ที่อยู่ในฐานะที่รู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการผลิตสินค้าในทุกขั้นตอน จึงสมควรเป็นผู้ต้องรับผิดชอบตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม คำว่า “ผู้ผลิต” ตาม Directive-1985 มิได้จำกัดอยู่แต่เพียงบุคคลที่เป็นผู้ผลิตสินค้าเท่านั้น หากแต่ได้ขยายขอบเขตออกไปถึงบุคคลต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการผลิตและการจัดจำหน่ายสินค้าด้วย ได้แก่

(1) ผู้ผลิตสินค้าที่ประกอบเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้ผลิตชิ้นส่วนประกอบ ผู้ผลิตวัตถุดิบ ผู้รับผิดชอบในการประกอบชิ้นส่วนต่าง

- (2) ผู้นำเข้าสินค้าเพื่อการขายหรือให้เช่า หรือจำหน่ายในรูปแบบอื่นใด
- (3) ผู้ซึ่งแสดงตนว่าเป็นผู้ผลิต โดยระบุชื่อ เครื่องหมายการค้า หรือเครื่องหมายเฉพาะอื่นใดของบุคคลนั้นลงบนตัวสินค้า และ
- (4) ผู้ขายสินค้า ในกรณีที่ผู้ขายไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าสินค้าได้

3.2 ผู้เสียหายและสิทธิของผู้เสียหาย

3.2.1 ผู้เสียหาย

ผู้เสียหายที่อาจได้การเยียวยาที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 คือ ผู้ได้รับความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย³⁰ ทั้งนี้ ผู้เสียหายอาจเป็นผู้ที่ซื้อสินค้ามาใช้เองหรือเป็นผู้ใช้ที่ไม่ได้ซื้อสินค้าเองก็ได้ โดยคำว่า “ผู้เสียหาย” หรือคำว่า “ผู้บริโภค” นั้น มีบุคคลที่ให้คำจำกัดความหลายความหมาย เช่น

อคุลย์ จาตุรงค์กุล ได้กล่าวถึงความหมายของผู้บริโภคว่าคือ บุคคลต่างๆ ที่มีความสามารถในการซื้อ หรืออีกนัยหนึ่งถ้ามองในแง่เศรษฐกิจ คือ ใช้เงินเป็นสื่อกลางคือ ทุกคนที่มีเงิน นอกจากนั้น ผู้บริโภคจะต้องมีความเต็มใจในการซื้อสินค้าหรือบริการด้วย³¹

วิวัฒน์ โชติเลอศักดิ์ และสุริยะ เจียมประชนารากร ให้ความหมายของผู้บริโภคว่า หมายถึง ใครก็ตามที่มีความต้องการที่จะกินหรือใช้สินค้าหรือบริการมาสนองความต้องการของตน ไม่ว่าจะ เป็นความต้องการทางร่างกายเช่น การกินอาหาร การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ความต้องการทางด้านจิตใจ เช่น การพักผ่อนหย่อนใจ การใช้สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ก็ตาม ฉะนั้น อาจกล่าวได้ว่าคนทุกคน ทุกอาชีพ ทุกเพศ ทุกวัย เป็นผู้บริโภคทั้งนั้น เพราะตราบใดก็ตามที่มนุษย์มีชีวิตอยู่ย่อมต้องกินหรือต้องใช้สินค้าและบริการ³²

รองศาสตราจารย์ยุทธนา ธรรมเจริญ ได้กล่าวถึงความหมายของผู้บริโภคว่า หมายถึง บุคคลหนึ่งหรือหลายคน que แสดงออกซึ่งสิทธิที่จะต้องการ และใช้สินค้าหรือบริการที่ถูกเสนอขายในตลาด³³

³⁰พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551. มาตรา 3.

³¹อคุลย์ จาตุรงค์กุล. (2550). **พฤติกรรมผู้บริโภค** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 10.

³²วิวัฒน์ โชติเลอศักดิ์ และสุริยะ เจียมประชนารากร. (2533). **เศรษฐศาสตร์ผู้บริโภค**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ. หน้า 4.

³³ยุทธนา ธรรมเจริญ. (2530). **พฤติกรรมผู้บริโภค**. กรุงเทพฯ: ศรีบุญอุตสาหกรรมการพิมพ์. หน้า 1.

ชาลส์ แกลน วอลเตอร์ส ได้ให้ความหมายของผู้บริโภค คือ บุคคลที่ซื้อหรือมีความสามารถในการซื้อสินค้าและบริการที่ตลาดเสนอขาย เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ผู้บริโภคอาจจะเป็นบุคคลที่กำลังซื้อสินค้าและบริการในปัจจุบันหรือตัดสินใจจะซื้อในอนาคตก็ได้³⁴

รองศาสตราจารย์ธงชัย สันติวงศ์ และฉายศิลป์ เชี่ยวชาญพิพัฒน์ ได้แสดงทัศนะว่า “ตราบไค ที่คนเราทุกคนต้องใช้สิ้นเปลืองหรือบริโภคสิ่งใดสิ่งหนึ่งเสมอ เมื่อนั้นคนเราก็มีฐานะเป็นผู้บริโภค ด้วย ผู้บริโภคจึงหมายถึง ใครก็ตามที่ใช้จ่ายเงินเพื่อซื้อสินค้าและบริการมาเพื่ออุปโภคตอบสนองความต้องการของตน ทั้งนี้เป็นความต้องการทางร่างกายและความพึงพอใจ”³⁵ เป็นต้น

ปัญหาที่จะต้องพิจารณา คือ ผู้เสียหายหรือผู้บริโภคจะมีขอบเขตเพียงบุคคลธรรมดาหรือรวมไปถึงนิติบุคคลด้วยหรือไม่เพียงใด ซึ่งหากพิจารณาโดยกว้างและพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของการคุ้มครองผู้บริโภคที่ต้องการคุ้มครองผู้ที่มีอำนาจการต่อรองน้อยกว่าแล้ว จะเห็นว่าขอบเขตของผู้บริโภคที่กฎหมายควรคุ้มครองได้แก่ บุคคลธรรมดาเท่านั้น แต่ในอีกมุมหนึ่ง นิติบุคคล เช่น บริษัทที่อาจเป็นผู้บริโภคในการซื้อสินค้าได้ เมื่อการซื้อขายนั้นไม่ได้ทำเพื่อวัตถุประสงค์บางประการในการประกอบธุรกิจ และไม่ได้กระทำอย่างสม่ำเสมอในการประกอบธุรกิจนั้น

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ได้ให้คำนิยามไว้ในมาตรา 3 ว่า “ผู้บริโภค” หมายความว่า ผู้ซื้อหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจ หรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอ หรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อซื้อสินค้าหรือรับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม จากคำนิยามดังกล่าว ผู้บริโภค รวมถึงนิติบุคคลที่บริโภคสินค้าหรือบริการต่างๆ ด้วย ไม่ได้หมายความเฉพาะบุคคลธรรมดาที่บริโภคสินค้าหรือบริการเท่านั้น และยังหมายความถึงผู้ผลิตที่ซื้อสินค้าเพื่อเอาไปประกอบเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ออกในท้องตลาดด้วย นอกจากนี้ในกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคสมัยใหม่ ผู้บริโภคยังได้มีความหมายรวมถึงบุคคลซึ่งได้รับประโยชน์ในบริการที่ดำเนินการ โดยหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานของเอกชนที่อยู่ในความควบคุมของรัฐ ด้วยเหตุผลที่ว่า การคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคควรที่จะครอบคลุมไปถึงการเรียกร้องของเอกชนในบริการของรัฐที่จัดนั้นด้วย ซึ่งเอกชนจะได้รับการเยียวยาที่ต่อเมื่อบริการของรัฐดังกล่าวกระทบต่อสิทธิของเอกชนในอันที่จะก่อให้เกิดการล่วงละเมิดในร่างกาย ชีวิต และทรัพย์สินของเอกชน

³⁴เฉลิมศรี วิวัฒน์วานิชกุล. (2536). การศึกษามโนทัศน์เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ผู้บริโภคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์คุรุศาสตรมหาบัณฑิต คณะคุรุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 20.

³⁵ธงชัย สันติวงศ์ และฉายศิลป์ เชี่ยวชาญพิพัฒน์กุล. (2554). เศรษฐศาสตร์ผู้บริโภค (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช. หน้า 3.

เพราะฉะนั้นโดยปกติแล้ว “ผู้บริโภค” จึงมีความหมายเดียวกันกับคำว่า “ประชาชน” การคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค จึงได้แก่ การคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน

3.2.2 สิทธิของผู้เสียหาย

โดยทั่วไปแล้ว “สิทธิ” หมายถึง ข้อเรียกร้องซึ่งได้รับการสนับสนุนจากมาตรฐานหรือกฎทั่วไปบางอย่างที่เป็นที่ยอมรับกัน สิทธิแบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ สิทธิตามกฎหมาย และสิทธิตามธรรมชาติ

สิทธิตามกฎหมาย คือ ข้อเรียกร้องซึ่งได้รับการยอมรับหรือสนับสนุนจากระบบกฎหมาย เป็นสิทธิที่แสดงถึงอำนาจและประโยชน์ที่บุคคลได้รับการรับรองและคุ้มครองโดยกฎหมายของรัฐ ดังนั้น สิทธิตามกฎหมายของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกันตามกฎหมายที่บุคคลนั้นอยู่ในรัฐประเทศนั้น

สิทธิตามธรรมชาติ คือ สิทธิที่มีลักษณะเป็นเอกเทศโดยไม่ได้ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ของสังคมใดสังคมหนึ่ง จึงเป็นสิทธิที่ขึ้นอยู่กับความต้องการ หรือความยุติธรรม สิทธิตามธรรมชาติที่เป็นสิทธิพื้นฐานอันชอบธรรมขั้นสูงสุดสำหรับมนุษย์ ก็คือสิทธิมนุษยชน

สิทธิทั้งสองประการนี้มีข้อแตกต่างกันที่สำคัญอยู่สองประการ ประการแรก สิทธิตามกฎหมายจะมีบทบาทให้ผู้มีสิทธิสามารถกระทำการได้ตามสิทธิที่ตนมีอยู่ แต่สิทธิตามธรรมชาติหรือสิทธิทางธรรมไม่จำเป็นต้องมีผลบังคับใช้เสมอไป เรามักจะคิดถึงสิทธิทางธรรมเมื่อเราไม่ได้รับการยินยอมอย่างที่เราคิดว่าควรจะได้ การพิจารณาตัดสินสิทธิทางธรรมมักอยู่ในลักษณะที่ว่า สิทธินั้นเป็นองค์ประกอบของชีวิตที่ดี หรือเป็นวิถีทางที่จะนำไปสู่ชีวิตอันพึงปรารถนา ประการที่สอง สิทธิตามกฎหมายเป็นสิ่งที่เราสามารถทราบได้ว่ามีหรือไม่มีลักษณะและผลอย่างไร โดยดูจากตัวบทกฎหมายที่บัญญัติไว้ หรือที่มีใช้ยอมรับกันในสังคม และสอบถามได้จากนักกฎหมาย แต่สิทธิทางธรรมไม่มีแหล่งอ้างอิงอันเป็นที่ยอมรับกันอย่างชัดเจนเช่นนั้น³⁶

ดังนั้น เมื่อผู้เสียหายหรือผู้บริโภค โดยแท้จริงแล้วคือ มนุษย์คนหนึ่ง ซึ่งการบริโภคของเขาอาจมีผลกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลนั้น บุคคลใดจะมาล่วงละเมิดหรือทำให้เสียหายมิได้ ในคำประกาศสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้บริโภค (Consumer bill of Right) โดยประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา John F. Kennedy ในปี 1692 ซึ่งถือว่าเป็นการเริ่มต้นอย่างเป็นทางการของการคุ้มครองผู้บริโภคในสหรัฐอเมริกา และได้กลายเป็นพื้นฐานของธุรกิจ ตลอดจนองค์กรต่างๆ ของรัฐได้นำมาใช้ในการกำหนดนโยบายสิทธิพื้นฐานของผู้บริโภคดังกล่าวเป็นการคุ้มครองผู้บริโภค 4 ประการ คือ

³⁶ สุขุม สุกนิคย์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 15. หน้า 10 - 11.

(1) สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัย (The right of Safety) เป็นสิทธิประการหนึ่งที่สืบเนื่องมาจากสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ในฐานะที่ผู้บริโภคเป็นมนุษย์คนหนึ่ง กล่าวคือ ผู้บริโภคมีสิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยในร่างกาย ชีวิต และทรัพย์สินที่บุคคลอื่นมาลวงละเมิดหรือทำให้เสียหายมิได้ ดังนั้น สินค้าหรือบริการควรจะมีความปลอดภัยและมาตรฐานเหมาะสมแก่ผู้บริโภค ที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย ชีวิต และทรัพย์สินของผู้บริโภค และสิทธิที่ผู้บริโภคได้รับการคุ้มครองนี้ครอบคลุมถึง

(2) สิทธิที่จะได้รับข่าวสาร (The Right to be Informed) สิทธิข้อนี้กล่าวถึงหลักการที่ว่า ผู้บริโภคต้องมีสิทธิที่เพียงพอในการรับข่าวสารเกี่ยวกับสินค้าและบริการเพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการนั้นๆ โดยมีให้ผู้ประกอบการกิจการหลอกลวงผู้บริโภค ทั้งผู้บริโภคจะได้สินค้าหรือบริการที่ถูกต้องตรงตามความต้องการ ซึ่งสิทธิประเภทนี้จะมีผลกระทบต่อสิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยดังกล่าวข้างต้นด้วย กล่าวคือ ในกรณีที่เจ้าของสินค้าที่จะขายสินค้าให้ผู้บริโภค และไม่ได้ให้ข่าวสารคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้านั้นแล้ว ผู้บริโภคซึ่งได้ซื้อสินค้านั้นมาอาจได้รับอันตรายต่อร่างกาย ชีวิต หรือทรัพย์สินได้ ฉะนั้น สิทธิของผู้บริโภคที่จะได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสินค้านั้น จึงเป็นสิทธิที่สำคัญประการหนึ่งของผู้บริโภค

(3) สิทธิที่จะเลือกสินค้าหรือบริการ (The Right to Choose) ซึ่งสิทธิประเภทนี้มุ่งคุ้มครองความเป็นอิสระในการแสดงเจตนาที่จะซื้อสินค้าหรือได้รับบริการของผู้บริโภคซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ที่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกระทำการสิ่งใดที่ผู้อื่นจะมากควบคุม บังคับ ข่มขู่ หรือชักจูงโดยไม่เป็นธรรมไม่ได้ เพื่อป้องกันการเอารัดเอาเปรียบจากผู้ประกอบการ

(4) สิทธิที่จะได้รับการฟัง (The Right to be Heard) สิทธิข้อนี้กล่าวถึง การที่ผู้บริโภคที่ถูกละเมิดสิทธิดังกล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถเรียกร้องสิทธิของตน รวมทั้งการให้ผู้ประกอบการจ่ายค่าใช้จ่ายชดเชยค่าเสียหายจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ

ในประเทศไทยขอบเขตของสินค้าผู้บริโภคนั้น ได้ยึดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค ว่า ผู้บริโภคมีสิทธิได้รับความคุ้มครอง ดังนี้³⁷

(1) สิทธิที่จะรับข่าวสาร รวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าและบริการ

(2) สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกซื้อสินค้าหรือบริการ

(3) สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ

(4) สิทธิที่จะรับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย

³⁷พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522. มาตรา 4.

(5) สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา

มีข้อสังเกตว่า สิทธิ 4 ข้อแรกเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้บริโภค ส่วนสิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา สิทธิของผู้บริโภคในประการนี้มีพื้นฐานมาจากการที่ผู้บริโภคสินค้าหรือบริการใด จะต้องเข้าไปตกลงทำสัญญากับผู้ผลิต หรือผู้จำหน่ายสินค้า เพื่อก่อให้เกิดนิติสัมพันธ์ระหว่างคู่สัญญาแต่ละฝ่าย โดยจะยึดถือตามหลักอิสระในการแสดงเจตนาของแต่ละฝ่ายที่เท่าเทียมกัน ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายจะไม่สามารถทำสัญญาในลักษณะที่เอารัดเอาเปรียบกับผู้บริโภค โดยใช้ข้อตกลงในการทำสัญญาเพราะโดยหลักการของการทำสัญญาแล้วคู่กรณีจะต้องผูกพันและปฏิบัติตามข้อสัญญาที่ได้ตกลงกันอย่างเคร่งครัด หากผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายซึ่งเป็นผู้ขายกำหนดข้อสัญญาในลักษณะที่เอารัดเอาเปรียบกับผู้บริโภคซึ่งเป็นผู้ซื้อแล้วจะเป็นการไม่ถูกต้องและเป็นธรรมแก่ผู้บริโภค

3.3 ความรับผิดชอบของผู้ประกอบการต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

3.3.1 ขอบเขตความรับผิดชอบเกี่ยวกับสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของสาธารณรัฐฝรั่งเศส

การฟ้องร้องคดีความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าบกพร่องหรือไม่ปลอดภัย (Product Liability) เป็นไปตามหลักทั่วไปในประมวลกฎหมายแพ่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส แต่ศาลฝรั่งเศสก็ได้พัฒนาหลักกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความจำเป็นเพื่อการคุ้มครองผู้เสียหาย และภายหลังจากเหตุการณ์ talc Morhange ซึ่งมีทารกจำนวนมากต้องเสียชีวิตเนื่องจากการใช้แป้งฝุ่นที่มีสารพิษปนเปื้อนแล้ว ก็ได้มีการแก้ไขกฎหมาย และศาลฝรั่งเศสก็ได้พัฒนาหลักกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าบกพร่องหรือไม่ปลอดภัย (Product Liability) ขึ้นมา ซึ่งตามภาษาฝรั่งเศสเรียกว่า *responsabilité du fait des produits défectueux* กฎหมายแพ่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส จึงมีการแยกคดีการฟ้องร้องให้รับผิดชอบทางสัญญากับให้รับผิดชอบทางละเมิดออกจากกันอย่างชัดเจน กล่าวคือ หากผู้เสียหายเป็นคู่สัญญากับผู้ผลิตสินค้าอยู่แล้ว การฟ้องร้องให้ผู้ผลิตรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่บกพร่องหรือไม่ปลอดภัยจะต้องฟ้องร้องให้รับผิดชอบทางสัญญาเท่านั้น จะฟ้องร้องเป็นคดีละเมิดมิได้ แต่กรณีที่ผู้เสียหายไม่ใช่คู่สัญญากับผู้ผลิตสินค้า ผู้เสียหายจะต้องฟ้องร้องให้ผู้ผลิตสินค้านำมารับผิดทางละเมิด³⁸

³⁸อนันต์ จันทร์โอภากร. (2559). กฎหมายการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากสินค้า. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 65.

(1) การฟ้องร้องให้รับผิดชอบทางสัญญา

การฟ้องร้องให้มีการรับผิดชอบทางสัญญาในเรื่องนี้เป็นการฟ้องร้องโดยอาศัยหลักการรับประกันสินค้าว่าไม่มีความบกพร่องที่ไม่อาจเห็นประจักษ์ (Hidden Defect Warranty) และหลักกฎหมายว่าด้วยการไม่ชำระหนี้ (Non-performance of Obligations) เป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม ศาลสูงของสาธารณรัฐฝรั่งเศส (Cour de Cassation) ก็ได้วางเป็นหลักไว้ว่า หากกรณีที่ฟ้องร้องกันนั้นเป็นกรณีที่ต้องด้วยบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องของ Hidden Defect Warranty แล้ว จะนำหลักกฎหมายหรือทฤษฎีอื่นมาปรับใช้กับกรณีไม่ได้ หลักในเรื่องของ Hidden Defect Warranty บัญญัติอยู่ในมาตรา 1641 ประมวลกฎหมายแพ่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสว่า ผู้ขายจะต้องรับประกันความชำรุดบกพร่องที่ไม่เห็นประจักษ์ในสินค้าที่ขาย เป็นเหตุให้สินค้านั้นไม่เหมาะสมที่จะใช้ตามความมุ่งหมาย หรือไม่สามารถใช้งานได้ ซึ่งหากผู้ซื้อได้รู้ถึงความชำรุดบกพร่องดังกล่าวแต่แรกแล้ว ผู้ซื้อจะไม่ซื้อสินค้านั้น หรือซื้อในราคาที่ต่ำกว่าที่ได้ชำระไป ด้วยเหตุนี้ หากผู้ขายได้แจ้งให้ผู้ซื้อทราบถึงความชำรุดบกพร่องของสินค้านั้นก่อนหรือในขณะที่ซื้อขายกัน หรือผู้ซื้อละเลยไม่ตรวจสอบสินค้าตามสมควร และความชำรุดบกพร่องของสินค้านั้นมีลักษณะที่สามารถพบเห็นได้หากมีการตรวจสอบเช่นว่านั้น ผู้ขายก็ไม่ต้องรับผิดชอบตามมาตรา 1641 ที่กล่าวมาข้างต้น นอกจากนี้ ศาลฝรั่งเศสยังตีความบทบัญญัติมาตรา 1641 ว่า ความชำรุดบกพร่องตามความในมาตรานี้จะต้องเป็นความชำรุดบกพร่องที่มีอยู่แล้วก่อนที่จะมีการส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ซื้อ กฎหมายสาธารณรัฐฝรั่งเศสยังได้กำหนดว่า ให้ถือว่าสินค้าที่ซื้อขายกันนั้นได้ส่งมอบให้แก่ผู้ซื้อเมื่อมีการทำสัญญาซื้อขายกัน³⁹ ซึ่งในกรณีดังกล่าวนี้ Article 3, French Bill on Product Liability ได้ขยายความเพิ่มเติมว่า หากเป็นกรณีของการรับประกันสินค้าโดยผลของกฎหมาย ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ความชำรุดบกพร่องนั้นมีอยู่แล้วก่อนการส่งมอบสินค้า ดังนั้น ผู้ขายสินค้าจึงมีภาระการพิสูจน์เพื่อหักล้างข้อสันนิษฐานของกฎหมายในเรื่องนี้ แต่ถ้าเป็นกรณีที่ความชำรุดบกพร่องของสินค้าเป็นชนิดที่เห็นประจักษ์ได้ ศาลฝรั่งเศสก็จะไม่นำหลักกฎหมายในมาตรา 1641 มาใช้ แต่จะพิจารณาตามหลักกฎหมายในเรื่องของผู้ซื้อพึงระวัง (Caveat Emptor)

ในกรณีของ Hidden Defect Warranty ตามมาตรา 1641 ดังกล่าวมาแล้วนั้น ผู้ซื้อสินค้านั้นมีสิทธิที่จะเลือกที่จะคืนสินค้าแก่ผู้ขายและเรียกราคาที่ชำระไปแล้วคืนจากผู้ขาย หรือที่จะเอาสินค้านั้นไว้และคืนราคาบางส่วนตามจำนวนที่กำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญ⁴⁰ ดังนั้น ผู้ซื้อจึงอาจใช้สิทธิเลิกสัญญา (Action rédhibitoire) หรือเรียกคืนราคาบางส่วน (Action estimatoire)

³⁹เรื่องเดียวกัน, หน้า 66.

⁴⁰Code Civil of France. Article 1641.

อย่างไรก็ตาม การดำเนินคดี โดยอาศัยบทบัญญัติมาตรา 1641 เป็นเรื่องเกี่ยวกับความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ตัวสินค้าโดยตรง ซึ่งเป็นเหตุให้ผู้ซื้อต้องเสียประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เพราะไม่อาจใช้สินค้าตามราคามุ่งหมาย แต่ไม่ครอบคลุมถึงกรณีที่สินค้าซึ่งชำรุดบกพร่องนั้นก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินอื่นของผู้ซื้อ และไม่ครอบคลุมถึงกรณีที่สินค้าที่ชำรุดบกพร่องนั้นก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลที่สามที่ไม่ใช่ผู้ซื้อสินค้า ซึ่งกรณีดังกล่าวนี้ต้องพิจารณาตามบทบัญญัติมาตรา 1645⁴¹ และมาตรา 1646⁴² ซึ่งจะต้องพิจารณาว่าผู้ขายสินค้าสุจริตหรือไม่ ความสุจริตของผู้ขายนี้ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงว่า ผู้ขายได้รู้หรือไม่ว่าสินค้าที่ขายนั้นชำรุดบกพร่อง ในกรณีที่ผู้ขายสุจริต คือ ไม่รู้ว่าสินค้าที่ขายชำรุดบกพร่อง ผู้ขายก็รับผิดชอบเพียงการใช้ราคาคืนให้แก่ผู้ซื้อพร้อมทั้งค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่ผู้ซื้อได้เสียไปในการเข้าทำสัญญาซื้อขาย (มาตรา 1646) ดังนั้น ในกรณีนี้ผู้ขายจึงไม่ต้องรับผิดชอบความชำรุดบกพร่องของสินค้าที่ขายนั้นได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต หรือร่างกาย หรือทรัพย์สินอื่นของผู้ซื้อ แต่หากเป็นกรณีที่ผู้ขายไม่สุจริต คือ รู้อยู่แล้วว่าสินค้าที่ขายชำรุดบกพร่อง มาตรา 1645 กำหนดให้ผู้ขายต้องรับผิดชอบทั้งในการคืนราคาให้แก่ผู้ซื้อ และความเสียหายต่างๆ ที่เกิดขึ้นแก่ผู้ซื้อ ดังนั้น หากสินค้าที่ชำรุดบกพร่องนั้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต หรือร่างกาย หรือทรัพย์สินอื่นของผู้ซื้อ ผู้ขายก็ต้องรับผิดชอบด้วย นอกจากนี้ ศาลฝรั่งเศสยังได้พัฒนาหลักกฎหมายขึ้นมาว่า หากผู้ขายสินค้านั้นเป็นผู้ผลิตสินค้าหรือเป็นพ่อค้าที่ขายสินค้าชนิดนั้น ให้สันนิษฐานว่า ผู้ขายรู้ว่าสินค้าที่ขายนั้นชำรุดบกพร่อง ซึ่งข้อสันนิษฐานดังกล่าวเป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาดและเป็นคุณแก่ผู้เสียหาย ผู้ขายไม่อาจนำสืบหักล้างได้

(2) การฟ้องร้องให้รับผิดชอบทางละเมิด

สำหรับกรณีที่ผู้เสียหายไม่ได้เป็นผู้ซื้อสินค้ามาโดยตรงจากผู้ผลิตหรือผู้ขายสินค้า ผู้เสียหายจะต้องฟ้องผู้ผลิตหรือผู้ขายสินค้าให้รับผิดชอบทางละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งสาธาณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 1382 และมาตรา 1383 ซึ่งเป็นหลักทั่วไปว่าด้วยความรับผิดชอบทางละเมิด หรือบางกรณีอาจจะฟ้องร้องตามมาตรา 1384 (1) ตามหลักในเรื่องความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) ก็ได้

การฟ้องร้องตามหลักทั่วไปว่าด้วยความรับผิดชอบทางละเมิดนั้น ผู้เสียหายจะต้องพิสูจน์ว่าผู้ผลิตหรือผู้ขายสินค้ามีความประมาทเลินเล่อ ซึ่งเป็นการยากมากสำหรับผู้เสียหายที่จะพิสูจน์เช่นนั้น เพราะข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตสินค้าที่ดี การตลาดและการขายสินค้าที่ดี ล้วนแต่อยู่ในความรู้ความครอบครองของผู้ผลิตหรือผู้ขายทั้งสิ้น ผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้บริโภคหรือประชาชนทั่วไปไม่มีความรู้เพียงพอ เพื่อเป็นการลดภาระการพิสูจน์ของผู้เสียหาย และเพื่อเป็นการลดช่องว่างระหว่างการฟ้องร้อง

⁴¹Code Civil of France. Article 1645.

⁴²Code Civil of France. Article 1646.

ให้รับผิดชอบทางสัญญากับการฟ้องร้องให้รับผิดชอบทางละเมิด ศาลสูงฝรั่งเศส (Cour de Cassation) จึงได้วางหลักไว้ว่า การที่ผู้เสียหายพิสูจน์ได้แต่เพียงว่าผู้ผลิตหรือผู้ขายได้ทำการขายหรือส่งมอบสินค้าที่ชำรุดบกพร่องก็เป็นการเพียงพอที่จะถือว่าผู้ผลิตหรือผู้ขายมีความประมาทเลินเล่อแล้ว ดังนั้นในคดีความรับผิดชอบเพื่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่บกพร่องหรือไม่ปลอดภัย ความหมายของความผิดหรือ Fault ตามมาตรา 1382 และมาตรา 1383 ประมวลกฎหมายแพ่งสาธาณรัฐฝรั่งเศสได้เปลี่ยนแปลงไปจากการฟ้องร้องให้มีการรับผิดชอบทางละเมิดในคดีทั่วไปอื่นๆ กล่าวคือ ในคดีทั่วไปนั้นกฎหมายเน้นที่การกระทำของจำเลย (Conduct-based Liability) โดยพิจารณาว่าเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ แต่สำหรับกรณีของความรับผิดที่เกิดขึ้นจากสินค้าบกพร่องหรือไม่ปลอดภัยนั้น ศาลใช้แนวทางในการพิจารณาว่าสินค้ามีความบกพร่องหรือไม่ คือ เน้นที่สินค้ามากกว่าการกระทำของจำเลย ซึ่งอาจเรียกแนวทางนี้ว่า Product-defect-based Liability

กฎหมายละเมิดสาธาณรัฐฝรั่งเศสมีบทบัญญัติที่กำหนดความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) อยู่หลายกรณี เช่น ความรับผิดเพื่อความเสียหายที่เกิดจากสัตว์⁴³ ความเสียหายที่เกิดจากโรงเรือนที่ก่อสร้างไว้ชำรุดบกพร่องหรือไม่บำรุงรักษา⁴⁴ ซึ่งศาลสูงฝรั่งเศส (Cour de Cassation) ก็ได้นำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาปรับใช้กับการฟ้องร้องให้รับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่บกพร่องหรือไม่ปลอดภัยภายใต้มาตรา 1384 (1) ด้วย⁴⁵ โดยตามบทบัญญัติมาตรา 1384 (1) นั้น ผู้ที่ต้องรับผิดคือผู้ครอบครองสินค้า แต่ศาลก็ได้ตีความว่า หมายรวมถึงผู้ที่ควบคุมและใช้สินค้าด้วย ดังนั้น ในทางทฤษฎีจึงถือว่าสินค้าอยู่ในความครอบครองของผู้ผลิต ในขณะที่ทำการผลิต ผู้ผลิตจึงต้องผลิตสินค้าที่ไม่มีความบกพร่องออกสู่ตลาด ส่วนผู้ใช้สินค้าจะต้องรับผิดชอบในการใช้สินค้า อย่างไรก็ตาม มาตรา 1384 (1) นี้ นำมาใช้เฉพาะสินค้าซึ่งมีลักษณะเป็นทรัพย์สินอันตรายเท่านั้น เช่น แก๊ส หรือวัตถุไวไฟ และเนื่องจากการแยกแยะระหว่างการครอบครองของผู้ผลิตและการครอบครองของผู้บริโภคที่ใช้สินค้า จึงมีปัญหว่าผู้ผลิตจะต้องรับผิดชอบเพียงใดเมื่อมีการขายสินค้าผ่านมาหลายทอดแล้วกว่าที่สินค้าจะมาถึงมือผู้บริโภค คำพิพากษาฝรั่งเศสก็ยังคงมีความแตกต่างกันอยู่ว่าจะให้ผู้ผลิตเท่านั้นเป็นผู้รับผิดชอบความเสียหายที่เกิดจากสินค้าบกพร่องหรือไม่ปลอดภัย หรือจะให้ผู้จัดจำหน่าย หรือผู้ค้าปลีกรับผิดชอบ

ไม่ว่ากฎหมายละเมิดของสาธาณรัฐฝรั่งเศสจะเป็นประการใดก็ตาม สาธาณรัฐฝรั่งเศสเป็นสมาชิกของสหภาพยุโรป ดังนั้น ในท้ายที่สุดแล้วกฎหมายสาธาณรัฐฝรั่งเศสในเรื่องนี้ก็ต้องเป็นไปตาม EC Directive 85/374/EEC ดังนั้น จึงต้องนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability)

⁴³Code Civil of France. Article 1385.

⁴⁴Code Civil of France. Article 1386.

⁴⁵Code Civil of France. Article 1385.

มาใช้บังคับ เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายของสหภาพยุโรป ซึ่งตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1998 เป็นต้นมา ก็ได้มีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส โดยบรรจบทบัญญัติเกี่ยวกับความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่บุคคลอันเนื่องมาจากความบกพร่องของสินค้า (Title IV bis: Liability for defective products) โดยบทบัญญัติดังกล่าวถูกท้าวไปว่าด้วยความรับผิดชอบทางแพ่ง (Title IV: Undertakings formed without an agreement) การแก้กฎหมายนี้ ส่วนหนึ่งก็เป็นไปตาม EC Directive 85/374/EEC⁴⁶ ทำให้มีผลกระทบต่อการใช้คำเสียหาย โดยจะขอล่าวรายละเอียดในส่วนต่อไป

3.3.2 ขอบเขตความรับผิดเกี่ยวกับสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ปัจจุบันสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามได้พัฒนาด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่องแบบก้าวกระโดด การพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วได้นำมาสู่การบัญญัติกฎหมายใหม่หลายฉบับ รวมไปถึงกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ค.ศ. 2010 (The Law on Protection of Consumer's Right 2010) บัญญัติขึ้นเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553 และมีผลใช้บังคับในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 เป็นบทบัญญัติที่กำหนดสิทธิหน้าที่ของผู้บริโภค ความรับผิดของผู้ประกอบการค้าสินค้าหรือบริการที่มีต่อผู้บริโภค หน้าที่ขององค์กรทางสังคมในการปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้บริโภค และใช้บังคับสำหรับผู้บริโภค ผู้ประกอบการที่เป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลที่ทำการค้าสินค้าไว้เป็นการเฉพาะ โดยกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากสินค้าของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามประกอบด้วย

(1) ประมวลกฎหมายแพ่ง ค.ศ. 2005 (Civil Code)⁴⁷

ประชาชนทุกคนมีเสรีภาพในการแสดงเจตนา ตราบเท่าที่การกระทำนั้นไม่ขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดี เมื่อได้กระทำการให้มีภาระผูกพันในทางแพ่ง คู่กรณีจะต้องปฏิบัติตามข้อผูกพันนั้นอย่างเคร่งครัดและต้องรับผิดชอบเมื่อไม่สามารถกระทำการตามที่ตกลงไว้ได้ หากบุคคลไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงด้วยความสมัครใจ ก็อาจถูกบังคับให้กระทำโดยกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่ง ค.ศ. 2005 มีบทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากสินค้า ดังนี้

1) รับผิดตามสัญญา (Contractual or Warranty Liability)

ประเภทของสัญญาที่มีความเกี่ยวข้องกับความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากสินค้า คือ สัญญาซื้อขาย ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่ง ค.ศ. 2005 บัญญัติไว้ในมาตรา 428 ว่า “สัญญาซื้อขาย

⁴⁶Pierre Heitzmann, Laurent Martinet and Marie-Laure Cartier-Marraud. (2012). *Product Liability Law In France*. (Online). Available: <http://www.mondaq.com/x/208772/Product+Liability+Safety/Product+Liability+Law+In+France>. [2019, August 12]

⁴⁷Civil code of Vietnam 2005.

ทรัพย์สิน หมายถึง ความตกลงระหว่างคู่กรณีฝ่ายหนึ่ง เรียกว่า ผู้ขาย มีหน้าที่ในการส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อ โดยได้รับค่าตอบแทน และผู้ซื้อมีหน้าที่ในการรับมอบทรัพย์สินและชำระราคา” และมีข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณภาพของทรัพย์สินที่ซื้อขายไว้ใน มาตรา 430 ที่กำหนดให้คุณภาพของทรัพย์สินที่ซื้อขายเป็นไปตามข้อตกลงระหว่างคู่สัญญา แต่หากมีกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อกำหนดหรือควบคุมมาตรฐานของทรัพย์สินไว้ ก็ให้คุณภาพของทรัพย์สินที่ซื้อขายเป็นไปตามกฎหมายดังกล่าว แต่หากคู่สัญญามีได้ตกลงกันและไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ ให้พิจารณาคุณภาพทรัพย์สินที่ซื้อขายโดยอาศัยค่าเฉลี่ยของคุณภาพและวัตถุประสงค์ในการใช้งานของทรัพย์สินประเภทเดียวกัน โดยผู้ขายมีหน้าที่จัดหาข้อมูลและคำแนะนำการใช้งาน ซึ่งเป็นข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ขายตลอดจนคำแนะนำการใช้งานให้แก่ผู้ซื้อ หากผู้ขายไม่จัดหาให้ ผู้ซื้อที่มีสิทธิเรียกให้ผู้ขายจัดหาข้อมูลเช่นว่านั้น และหากผู้ขายยังคงเพิกเฉยไม่ให้ข้อมูล ผู้ซื้อที่มีสิทธิยกเลิกสัญญาและได้รับค่าสินไหมทดแทน

ผู้ขายยังมีหน้าที่ต้องจัดหาทรัพย์สินที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมอันเป็นการรับประกันคุณภาพของสินค้าตามที่กฎหมายกำหนด หากผู้ขายฝ่าฝืนจะต้องรับผิดชอบผู้ซื้อ ตามมาตรา 444 ซึ่งเป็นเรื่องการประกันคุณภาพของสินค้าที่ซื้อขาย และกำหนดให้ผู้ขายต้องมั่นใจว่าทรัพย์สินที่ซื้อขายมีคุณสมบัติหรือลักษณะที่เหมาะสม หากผู้ขายพบว่าสินค้ามีความบกพร่องเนื่องจากขาดความเหมาะสมในการใช้งาน ผู้ขายต้องแจ้งให้ผู้ซื้อทราบถึงความบกพร่องเช่นว่านั้นในทันที และผู้ซื้อที่มีสิทธิเรียกให้ผู้ขายซ่อมแซมหรือจัดหาทรัพย์สินอื่น หรือลดราคาสินค้า และเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหาย เว้นแต่จะได้ตกลงเป็นอย่างอื่น นอกจากนี้ ผู้ขายต้องมั่นใจว่าทรัพย์สินที่ขายมีความถูกต้องตรงตามรายละเอียดต่างๆ ที่ปรากฏบนบรรจุภัณฑ์ หรือเครื่องหมายการค้า หรือตัวอย่างที่ผู้ซื้อได้เลือกไว้ แต่ผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบ หากผู้ซื้อหรือควรรู้ว่าความบกพร่องมีอยู่แล้วในขณะที่ได้มีการซื้อขาย หรือเป็นการซื้อโดยการประมูลหรือร้านขายสินค้ามือสอง หรือเมื่อผู้ซื้อเป็นผู้ทำให้เกิดความบกพร่อง ทั้งนี้ คู่สัญญาสามารถตกลงกำหนดเป็นอย่างอื่นได้

การรับประกันสินค้าไม่ว่าจะเป็นการรับประกันโดยกฎหมายหรือโดยข้อตกลงในสัญญาจะเป็นการรับประกันภายในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งเรียกว่า ระยะเวลาการรับประกัน และจะเริ่มนับตั้งแต่เวลาที่ผู้ซื้อที่มีหน้าที่รับมอบทรัพย์สิน หากผู้ซื้อพบความบกพร่องของสินค้าระหว่างระยะเวลาประกันมีสิทธิเรียกให้ผู้ขายซ่อมแซมทรัพย์สินนั้น โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายหรือลดราคา หรือหาทรัพย์สินอื่นมาทดแทน หรือคืนทรัพย์สินโดยได้รับเงินคืน การซ่อมแซมทรัพย์สินภายในระยะเวลาประกันนั้น ผู้ขายต้องมั่นใจว่าจะมีความสอดคล้องกับมาตรฐานคุณภาพหรือคุณลักษณะภายใต้ข้อกำหนดในสัญญา และจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมทรัพย์สินที่ชำรุดบกพร่อง โดยรับและส่งคืนทรัพย์สินที่ชำรุดบกพร่องระหว่างถิ่นที่อยู่หรือ

สำนักงานใหญ่ของผู้ซื้อและสถานที่ซ่อมแซมทรัพย์สิน และต้องซ่อมแซมทรัพย์สินให้แล้วเสร็จ ภายในระยะเวลาที่ตกลงกันหรือภายในระยะเวลาที่เหมาะสม หากผู้ขายไม่ดำเนินการให้แล้วเสร็จ ภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าว ผู้ซื้อมีสิทธิได้รับการลดราคาหรือได้รับการเปลี่ยนทรัพย์สินอื่นแทน หรือคืนทรัพย์สินนั้นและรับเงินคืน และแม้ว่าผู้ซื้อได้เรียกร้องให้ผู้ขายปฏิบัติตามสัญญารับประกันแล้ว ผู้ซื้อยังมีสิทธิเรียกร้องให้ผู้ขายรับผิดชอบในค่าสินไหมทดแทนความเสียหายเนื่องจากข้อบกพร่องทางเทคนิคของทรัพย์สิน แต่หากความเสียหายเกิดขึ้นเพราะความผิดของผู้ซื้อ ผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบ และในกรณีที่ผู้ซื้อไม่ดำเนินการใดๆ เพื่อหลีกเลี่ยงความเสียหายที่เกิดขึ้น ค่าสินไหมทดแทนที่ผู้ขายจะต้องรับผิดชอบจะมีมูลค่าลดลง

2) ความรับผิดชอบตามกฎหมายละเมิด (Tort Liability)

ความรับผิดชอบตามกฎหมายละเมิดเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่ง ค.ศ. 2005 มาตรา 604 ที่กำหนดให้บุคคลต้องรับผิดชอบต่อการใช้ค่าสินไหมทดแทน เมื่อได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อเป็นเหตุให้เกิดอันตรายต่อชีวิต สุขภาพ เกียรติศักดิ์ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอื่นๆ ตามกฎหมายหรือประโยชน์อื่นใดของบุคคลธรรมดา หรือก่อให้เกิดอันตรายต่อเกียรติศักดิ์ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สินของนิติบุคคล ดังนั้น ความรับผิดชอบตามกฎหมายละเมิดต้องเกิดความเสียหายดังต่อไปนี้

- (ก) ความเสียหายต่อทรัพย์สิน
- (ข) ความเสียหายต่อสุขภาพ
- (ค) ความเสียหายต่อชีวิต
- (ง) ความเสียหายต่อชื่อเสียง

(2) กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ค.ศ. 2010 (The Law on Protection of Consumer's Right 2010)

กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ค.ศ. 2010 บัญญัติขึ้นเพื่อกำหนดสิทธิและหน้าที่ของผู้บริโภค ความรับผิดชอบของผู้ประกอบการค้าสินค้าหรือบริการ หน้าที่ขององค์กรสาธารณะในการคุ้มครองประโยชน์ของผู้บริโภค รวมถึงการระงับข้อพิพาทระหว่างผู้บริโภคและผู้ประกอบการค้าสินค้าและบริการ และหน้าที่ของรัฐในการคุ้มครองผู้บริโภค โดยกฎหมายฉบับนี้ใช้บังคับกับผู้บริโภค ผู้ประกอบการค้าสินค้าและบริการ ตัวแทน องค์กรสาธารณะที่ดำเนินกิจกรรมในการคุ้มครองผู้บริโภคภายในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ยิ่งไปกว่านั้นกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคยังมีบทบัญญัติที่กำหนดความรับผิดชอบของผู้ประกอบการเกี่ยวกับสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยมีสาระสำคัญดังนี้

1) หลักความรับผิดของผู้ประกอบการ

หลักความรับผิดของผู้ประกอบการในส่วนที่เกี่ยวกับสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามมาตรา 23 อันเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับความรับผิดในค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งบัญญัติว่า "...ผู้ประกอบการจะต้องรับผิดแม้จะ 모르ถึงความปลอดภัยของสินค้า หรือไม่ได้เป็นผู้ก่อให้เกิดความไม่ปลอดภัยนั้นก็ตาม..." เมื่อผู้ประกอบการยังคงต้องรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นแม้ไม่มีความผิด จึงเป็นความรับผิดที่ไม่อาศัยความผิด (Liability without Fault) ดังนั้น หลักความรับผิดของผู้ประกอบการในกรณีที่สินค้าที่ไม่ปลอดภัย คือ หลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability)

2) ลักษณะของสินค้าที่ไม่ปลอดภัย (Defective Products)

แม้ว่ากฎหมายสาธารณสุขสงคมนตรีมนิยมเวียดนามมิได้กำหนดประเภทสินค้าไว้ แต่ได้กำหนดลักษณะของสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไว้ในมาตรา 3 (3) ว่า "สินค้าที่ไม่ปลอดภัย หมายถึง สินค้าที่ไม่มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค และอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของผู้บริโภค แม้ว่าสินค้านั้นจะผลิตภายใต้มาตรฐานของเทคโนโลยีหรือระเบียบที่มีอยู่ในขณะนั้น และแม้จะไม่พบความไม่ปลอดภัยในเวลาทีสินค้าได้จำหน่ายไปยังผู้บริโภค และหมายความรวมทั้ง

(ก) สินค้าอุตสาหกรรมที่ความไม่ปลอดภัยเกิดขึ้นเนื่องจากการออกแบบทางวิศวกรรม

(ข) สินค้าที่มีความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการผลิต กระบวนการต่างๆ การขนส่ง

การเก็บรักษา

(ค) สินค้าที่ความปลอดภัยจะลดลงในระหว่างการใช้งาน แต่ผู้ประกอบการไม่จัดให้มีคำแนะนำหรือคำเตือนให้แก่ผู้บริโภค"

ลักษณะของสินค้าที่ไม่ปลอดภัยได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน ได้แก่ สินค้าที่ไม่ปลอดภัยต่อผู้บริโภคซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สิน แม้ว่าจะได้ผลิตตามมาตรฐานทางเทคนิคหรือปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กำหนดแล้ว และแม้ว่าผู้ประกอบการจะ 모르ถึงความปลอดภัยดังกล่าวในเวลาทีได้มีการจำหน่ายก็ยังคงถือว่าเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งตามนิยามดังกล่าว คุณภาพของสินค้าไม่ใช่ปัจจัยในการพิจารณาความปลอดภัยของสินค้า นอกจากนี้ แม้ว่าจะได้ผลิตหรือจำหน่ายสินค้าที่เป็นไปตามมาตรฐานการผลิตหรือเป็นไปตามกฎระเบียบแล้ว แต่หากอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภคก็ถือว่าเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย อย่างไรก็ตาม การพิจารณาความปลอดภัยของสินค้ายังไม่มีคามชัดเจนว่าสาธารณสุขสงคมนตรีมนิยมเวียดนามใช้หลักความคาดหมายของผู้บริโภค หรือหลักความเสี่ยงหรือประโยชน์ หรือหลักอื่นใดในการพิจารณา ซึ่งต้องอาศัยการตีความของศาลในทางปฏิบัติต่อไปว่าจะอาศัยหลักเกณฑ์ใดมาประกอบการพิจารณา

3) ขอบเขตความรับผิดชอบ

ขอบเขตความรับผิดชอบมีบัญญัติไว้ในมาตรา 23 (1) มีหลักว่า “ผู้ประกอบการต้องรับผิดชอบในความเสียหายต่อชีวิต สุขภาพ และทรัพย์สินของผู้บริโภค อันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของตน” ความเสียหายที่ได้รับความคุ้มครอง คือ ความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน โดยมีได้จำกัดประเภทของทรัพย์สินที่ได้รับความคุ้มครองไว้ และขอบเขตของค่าเสียหายได้บัญญัติไว้ในมาตรา 23 (3) ว่า “ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่ง” ดังนั้น ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายจึงมีหลักเกณฑ์เดียวกับความรับผิดชอบตามหลักกฎหมายละเมิดที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น โดยจะขอล่าวรายละเอียดต่อไปในส่วนการเยียวยาชดใช้ค่าเสียหาย

4) ภาระการพิสูจน์ (Burden of Prove)

กฎหมายเวียดนามมิได้บัญญัติภาระการพิสูจน์ของผู้บริโภคในกรณีใช้สิทธิเรียกร้องให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบในความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไว้ แต่หากพิจารณาตามมาตรา 23 พบว่า ผู้ประกอบการจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นแม้ว่าจะไม่ทราบหรือมิได้ก่อให้เกิดความไม่ปลอดภัยขึ้นก็ตาม ดังนั้น ผู้บริโภคจึงไม่ต้องพิสูจน์ถึงการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตน อย่างไรก็ตาม ก็มีอาจทราบว่าผู้บริโภคควรจะต้องพิสูจน์เพียงไร จะต้องพิสูจน์เฉพาะความเสียหายที่เกิดขึ้น และความสัมพันธ์ระหว่างความเสียหายและสินค้า หรือต้องพิสูจน์ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้าด้วย

3.3.3 ขอบเขตความรับผิดชอบเกี่ยวกับสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

(1) ความรับผิดชอบทางสัญญา

หลักการของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบทางสัญญาต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยนั้น จะอาศัยหลักความผิดตามคำรับประกันสินค้าของสัญญาซื้อขาย ไม่ว่าจะเป็นการรับประกันโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายมาเป็นพื้นฐานในการกำหนดความรับผิดชอบแก่จำเลยสำหรับหลักทั่วไปว่าด้วยความรับผิดชอบทางสัญญาตามกฎหมายของประเทศไทยที่นำมาเทียบเคียงปรับใช้แก่หลักความรับผิดชอบตามคำรับประกันสินค้า ได้แก่ ความรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องของสินค้าตามกฎหมายลักษณะซื้อขายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั่นเองแม้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะซื้อขายและกฎหมายอื่นของไทย จะไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติใดกล่าวถึงหลักกฎหมายเรื่องคำรับประกันสินค้าไว้โดยตรง แต่ก็ไม่ได้หมายความว่ากฎหมายไทยจะไม่ยอมรับหลักกฎหมายในเรื่องนี้ เพราะคำรับประกันสินค้าก็คือข้อสัญญาว่าจะรับผิดชอบของผู้ขาย หากว่าสินค้าไม่เป็นไปตามที่รับประกันไว้ ดังนั้น เมื่อเป็นข้อสัญญาข้อหนึ่งหากสินค้าไม่เป็นไปตามที่รับประกัน ย่อมถือว่าผู้ขายผิดสัญญาและต้องรับผิดชอบตามสัญญา เช่นนี้ ย่อมนำหลักทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ วรรค 2 ว่าด้วยหนี้และนิติกรรมสัญญามาใช้บังคับได้

มาตรา 472 กำหนดให้ผู้ขายรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องในกรณีที่มีความชำรุดบกพร่องของสินค้าที่ซื้อขายเป็นเหตุให้เสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งจะใช้เป็นปกติ ซึ่งตรงกับการรับประกันสินค้าในเรื่องความเหมาะสมที่จะใช้ประโยชน์อันมุ่งหมายที่จะใช้ตามปกติของสินค้านั้นๆ ขณะเดียวกัน ความชำรุดบกพร่องของสินค้าที่เป็นเหตุให้เสื่อมราคา หรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญา ตรงกับการรับประกันสินค้าในเรื่องความเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งหมายตามสัญญา

ความรับผิดชอบของผู้ขายเพื่อความชำรุดบกพร่อง อาจมีดังนี้

1) ผู้ซื้อสิทธิยึดหน่วงราคาไว้ เว้นแต่ผู้ขายจะให้ประกันที่สมควร ตามมาตรา 488

2) หากผู้ซื้อใช้สิทธิบอกเลิกสัญญา ผู้ขายต้องคืนราคาที่ผู้ซื้อได้ชำระให้ผู้ขายไปแล้ว พร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งปีนับตั้งแต่วันที่รับไว้ ทั้งนี้เพื่อการกลับคืนสู่ฐานะเดิมของคู่สัญญาเหมือนก่อนทำสัญญาซื้อขาย ตามมาตรา 391

3) รับผิดชอบในความเสียหายอย่างอื่นที่ผู้ซื้อได้รับอันเกิดจากการส่งมอบสินค้าที่ชำรุดบกพร่อง นอกเหนือจากราคาด้วย ทั้งนี้เป็นไปตามกฎหมายลักษณะหนี้ เช่น คำสินไหมทดแทนเพื่อการไม่ชำระหนี้ให้ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 245 ถ้าความชำรุดบกพร่องนั้นถึงขนาดที่สินค้าซื้อขายเป็นอันไร้ประโยชน์แก่ผู้ซื้อ ผู้ซื้อจะไม่ยอมรับมอบสินค้านั้นแล้วเรียกค่าสินไหมทดแทนก็ได้⁴⁸ ตามมาตรา 216 ค่าเสียหายที่ผู้ซื้อต้องเสียค่าขนส่งสินค้าไปต่างประเทศเพื่อทดแทนส่วนที่ชำรุดบกพร่อง ในกรณีที่ซื้อมาเพื่อขายต่อ เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ความรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องตามบทบัญญัติดังกล่าว หมายถึง เฉพาะความชำรุดบกพร่องที่มีอยู่ก่อนแล้ว หรือมีอยู่ในขณะทำสัญญาซื้อขายหรือมีอยู่แล้วในเวลาส่งมอบสินค้าที่ซื้อขายเท่านั้น ดังนั้น ความชำรุดบกพร่องที่เกิดขึ้นหลังจากนั้น ผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบ

(2) ความรับผิดทางละเมิด

กฎหมายว่าด้วยความรับผิดทางละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยมีพื้นฐานของความรับผิดสามลักษณะอันได้แก่ ความรับผิดที่อยู่บนพื้นฐานของความผิดความรับผิดที่อยู่บนพื้นฐานของข้อสันนิษฐาน “ความผิด” และความรับผิดโดยเคร่งครัด อย่างไรก็ตาม ถ้าพิจารณาถึงประเภทของความรับผิดทางละเมิดตามกฎหมายของไทย อาจแบ่งออกได้คือ

⁴⁸ สมศรี หรุจิตตวิวัฒน์. (2526). ความรับผิดของผู้ผลิตสินค้าในทางละเมิด. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 37.

1) ความรับผิดชอบสำหรับการกระทำของตนเอง กฎหมายลักษณะละเมิดของไทยบัญญัติหลักทั่วไปไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420 ที่บัญญัติว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น” จากบทบัญญัติดังกล่าวเห็นได้ว่ากฎหมายกำหนดหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวังแก่ทุกๆ คนอย่างกว้างขวาง เพราะกฎหมายใช้คำว่า “ผู้ใด” หมายความว่า ไม่ว่าบุคคลใดก็ตามหากกระทำการอันเป็นการล่วงละเมิดสิทธิผิดกฎหมาย และการกระทำนั้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นแล้ว บุคคลนั้นก็ต้องรับผิดชอบทางละเมิดและชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายและเมื่อมาตรา 420 ใช้คำว่า “บุคคลอื่น” ดังนั้นผู้ที่ได้รับความเสียหายที่มีสิทธิได้รับการเยียวยาตามกฎหมายลักษณะละเมิด จึงไม่จำกัดว่าจะต้องผู้ซื้อหรือผู้ที่มีนิติสัมพันธ์หรือความสัมพันธ์อย่างใดอย่างหนึ่งกับผู้ทำละเมิดเท่านั้น หลักเกณฑ์ตามมาตรา 420 สามารถนำมาใช้ให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภค รวมทั้งผู้ที่ไม่ได้บริโภคสินค้าแต่ต้องได้รับความเสียหายด้วย ทั้งนี้ องค์กรประกอบความรับผิดชอบทางละเมิดตามมาตรา 420 อาจจำแนกได้ดังนี้

(ก) เป็นการกระทำโดยผิดกฎหมาย ซึ่งหมายรวมถึงการงดเว้นกระทำอันเป็นการป้องกันผลเสียหายไม่ให้เกิดขึ้นด้วย

(ข) เป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ โจทก์จึงมีภาระการพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของจำเลย

(ค) ทำให้เกิดความเสียหายแก่สิทธิของบุคคลอื่น หมายความว่า ทำให้ผู้อื่นเสียหายโดยไม่มีสิทธิหรือไม่มีอำนาจจะทำได้ โดยเป็นความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด

(ง) ความเสียหายนั้นเป็นผลเกิดจากการกระทำของผู้ทำละเมิด เป็นไปตามหลักเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล

กรณีการร่วมกันกระทำละเมิดเป็นการกระทำของบุคคลหลายคนโดยมีเจตนา ร่วมกันในการกระทำ⁴⁹ โดยไม่ต้องกระทำพร้อมกัน อาจแบ่งหน้าที่กันทำ หากกระทำนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการกระทำทั้งหมดที่รวมกันเป็นความผิดขึ้นก็ต้องรับผิดชอบร่วมกัน ข้อสำคัญ ต้องมีเจตนากระทำร่วมกัน นั่นคือ ทุกคนต้องรู้ถึงการกระทำของกันและกัน และต่างประสงค์จะถือเอาการกระทำของแต่ละคน

⁴⁹ ประจักษ์ พุทธิสมบัติ. (2547). ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิดและจัดการงานนอกสั่ง. กรุงเทพฯ: ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด. หน้า 113.

เป็นการกระทำของตน การร่วมกันกระทำละเมิดจึงต้องเป็นการกระทำละเมิดโดยจงใจ⁵⁰ นั่นคือผู้กระทำมีความมุ่งหมายให้บุคคลอื่นเสียหายแม้ไม่มุ่งถึงผลเสียหาย โคนความเสียหายจะเป็นประการใดก็ตาม ก็ถือได้ว่าจงใจกระทำละเมิดร่วมกันแล้ว ความเสียหายจะเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใดไม่ใช่หลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่าเป็นจงใจหรือไม่ การร่วมกันกระทำละเมิดอาจเกิดขึ้นจากการงดเว้นการกระทำก็ได้ หากผู้กระทำมีหน้าที่ต้องกระทำเพื่อป้องกันผลแต่กลับนิ่งเฉยไม่ดำเนินการใดๆ เพื่อป้องกันความเสียหาย ทั้งนี้ โดยมุ่งหมายให้บุคคลอื่นเสียหายก็ต้องร่วมรับผิดชอบด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะไม่ได้ลงมือกระทำละเมิดด้วยตนเอง ก็อาจต้องรับผิดชอบในฐานะผู้ใช้หรือผู้สนับสนุนให้ผู้อื่นกระทำความผิดก็ได้ กล่าวคือ ผู้ช่วยเหลือหรือผู้ยุงส่งเสริมก็อาจไม่ได้ลงมือกระทำการใดๆ เลย แต่ช่วยเหลือให้กระทำละเมิดสะดวกมากขึ้น⁵¹ เช่น จัดหาเครื่องมือบอกลูกสถานที่ที่ทรัพย์สินตั้งอยู่ เป็นต้น ก็ต้องร่วมรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดที่ก่อขึ้นนี้ ตามมาตรา 432 วรรค 2 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติว่า “อนึ่ง ผู้ยุงส่งเสริมหรือช่วยเหลือในการทำละเมิด ท่านก็ให้ถือว่าเป็นผู้กระทำละเมิดร่วมกันด้วย” ดังนั้น การร่วมกันกระทำละเมิดซึ่งหมายรวมถึงผู้ยุงส่งเสริมหรือช่วยเหลือในการทำละเมิดด้วยจึงมีความหมายเทียบได้กับตัวการผู้ใช้และผู้สนับสนุนในประมวลกฎหมายอาญา⁵² ต่างกันที่ว่าการร่วมกันกระทำทางละเมิดมีความหมายกว้างกว่าการร่วมกันกระทำความผิดทางอาญา เพราะการร่วมกันทำละเมิดไม่จำเป็นต้องมีการกระทำละเมิดของผู้ลงมือเหมือนอย่างกับการกระทำความผิดทางอาญา ทำให้ผู้ยุงส่งเสริมหรือช่วยเหลือในการทำละเมิดอาจต้องรับผิดชอบตามมาตรา 432 วรรค 2 ได้ ซึ่งแท้จริงแล้วไม่ได้มีลักษณะของการกระทำละเมิดร่วมกันเพียงแต่กฎหมายถือว่าผู้กระทำละเมิดร่วมกัน

2) ความรับผิดชอบสำหรับการกระทำละเมิดของบุคคลอื่น ความรับผิดชอบสำหรับการกระทำของบุคคลอื่น หมายถึง⁵³ ความรับผิดชอบของบุคคลหนึ่งในการทำละเมิดของอีกบุคคลที่ต้องรับผิดชอบนั้น ไม่ได้กระทำละเมิดด้วยตนเอง กล่าวคือ เป็นความรับผิดชอบที่ผู้รับผิดชอบไม่ต้องมีการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ หรือมีส่วนผิดอยู่ด้วย เป็นความรับผิดชอบที่ผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ความผิดของบุคคล

⁵⁰ไพจิตร บุญญพันธุ์. (2548). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ. หน้า 62.

⁵¹พจน์ ปุษยาคม. (2533). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. หน้า 354 - 355.

⁵²จิตติ ดิงศกัทธิย์. (2556). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 มาตรา 354 ถึงมาตรา 452 ว่าด้วยมูลแห่งหนี้ (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์. หน้า 255.

⁵³ไพจิตร บุญญพันธุ์. (2546). คำสอนชั้นปริญญาโท: กฎหมายเปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายนานาประเทศ (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน. หน้า 60.

ที่ต้องรับผิดชอบ ดังนั้น หลักความรับผิดชอบเพื่อการกระทำของบุคคลอื่นจึงถือเป็นข้อยกเว้นของหลักทั่วไปของความรับผิดทางละเมิดการที่กฎหมายจะกำหนดให้บุคคลใดต้องมีความรับผิดในผลแห่งการกระทำของบุคคลอื่นบุคคลนั้นต้องมีความสัมพันธ์กันในทางกฎหมายบางประการที่กฎหมายกำหนด⁵⁴ เช่น เป็นนายจ้าง ลูกจ้างกัน หรือมีความสัมพันธ์เรื่องตัวการตัวแทนกัน ซึ่งตนเองมีความสัมพันธ์เกี่ยวกับการงาน หรือมีหน้าที่ในการควบคุมดูแล หรือมีส่วนในการทำผิดด้วย ความรับผิดเพื่อละเมิดอันเกิดจากการกระทำของบุคคลอื่นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ สามารถแบ่งได้ออกได้เป็น 5 ลักษณะ ดังนี้

(ก) นายจ้างรับผิดชอบในการกระทำละเมิดของลูกจ้าง มาตรา 425

(ข) ตัวการรับผิดชอบในการทำละเมิดของตัวแทน 427

(ค) บิดา มารดา หรือผู้อนุบาลรับผิดชอบในการทำละเมิดของผู้ไร้ความสามารถ มาตรา 429

(ง) ครูบาอาจารย์ นายจ้าง หรือผู้ดูแล รับผิดชอบในการทำละเมิดของผู้ไร้ความสามารถ

มาตรา 430

(จ) ผู้ร่วมกันทำละเมิด มาตรา 432

สำหรับความรับผิดสำหรับความเสียหายที่เกิดจากทรัพย์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิดกำหนดความรับผิดสำหรับความเสียหายที่เกิดจากทรัพย์หรือวัตถุสิ่งของซึ่งสัตว์ก็ถือเป็นทรัพย์วัตถุสิ่งของอย่างหนึ่ง ความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่น ตามมาตรา 434 ความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากของตกหล่นหรือทิ้งขว้างจากโรงเรือน ตามมาตรา 434 และความรับผิดในความเสียหายจากยานพาหนะหรือทรัพย์อันตราย ตามมาตรา 437 ฯลฯ ความรับผิดที่ถือว่าเกี่ยวข้องกับที่จะเทียบเคียงได้กับหลักความรับผิดที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย ได้แก่ ความรับผิดในความเสียหายที่เกิดจากยานพาหนะอันเดินด้วยเครื่องจักรกลหรือทรัพย์อันตราย ตามมาตรา 437 เพราะใช้หลักความรับผิดโดยเคร่งครัดเช่นเดียวกัน โจทก์มีภาระการพิสูจน์เพียงว่าจำเลยเป็นผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแลทรัพย์ที่ก่อความเสียหายขณะเดียวกัน จำเลยสามารถพิสูจน์เพื่อปฏิเสธความรับผิดความเสียหายเกิดขึ้นเพราะเหตุสุดวิสัยหรือเพราะความผิดของผู้เสียหายนั่นเอง ซึ่งก็เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด ตามมาตรา 437 วรรค 2 ได้กำหนดทรัพย์อันตรายไว้ 3 ประการ คือ

⁵⁴กรกันยา กันยะพงศ์. (2533). “ความรับผิดของนายจ้างในผลแห่งการละเมิดของลูกจ้าง” *วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช*, 2(2). หน้า 51.

(1) ทรัพย์สินเป็นของเกิดอันตรายได้โดยสภาพ หมายถึง ทรัพย์สินที่อาจก่ออันตรายได้ด้วยตัวของมันเอง เช่น กระแสไฟฟ้า ถังบรรจุก๊าซ น้ำมันเบนซิน น้ำกรด ฯลฯ

(2) ทรัพย์สินเป็นของเกิดอันตรายได้โดยความมุ่งหมายที่จะใช้ทรัพย์สินประเภทนี้โดยสภาพไม่ใช่ทรัพย์สินที่อาจก่ออันตรายแต่ได้ผลิตขึ้นเพื่อให้ใช้ทำอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินได้ เช่น อาวุธปืน ระเบิดมือ ฯลฯ

(3) ทรัพย์สินเป็นของเกิดอันตรายได้โดยอาการกลไกโดยอาการกลไกของทรัพย์สินนี้ ได้แก่ เครื่องจักรกลหรือเครื่องยนต์

สำหรับการพิจารณาพิสูจน์ คดีละเมิดเป็นคดีแพ่งประเภทหนึ่ง ซึ่งอยู่ภายใต้หลักกฎหมายพยานว่าด้วยหน้าที่นำสืบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 นั่นคือ ฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใด ฝ่ายนั้นก็มีส่วนนำสืบ หรือมีการพิจารณาพิสูจน์ เว้นแต่จะมีข้อสันนิษฐานเป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายนั้น ซึ่งในการดำเนินคดีละเมิด โจทก์จะต้องนำสืบให้ปรากฏถึงองค์ประกอบความรับผิดฐานละเมิดตามมาตรา 420 จนครบถ้วนนั่นคือ จำเลยกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์และความเสียหายดังกล่าวต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผล ไม่ใช่ความเสียหายที่ไกลกว่าเหตุ ศาลจึงจะพิพากษาให้โจทก์ชนะคดีจำเลยได้ หากโจทก์ไม่สามารถนำสืบได้ ศาลย่อมไม่สามารถวินิจฉัยให้จำเลยรับผิดได้

อย่างไรก็ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิดบางมาตราได้บัญญัติบทสันนิษฐานที่เป็นคุณแก่โจทก์หรือผู้เสียหาย โดยสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้ผิด (สันนิษฐานความจงใจหรือประมาทเลินเล่อ) ถ้าฝ่าฝืนกฎหมายบางอย่างหรือบัญญัติว่าต้องรับผิด (สันนิษฐานความรับผิด) เว้นแต่จำเลยจะนำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานตามกฎหมายได้ เมื่อโจทก์นำสืบให้ฟังได้ตามเงื่อนไขแห่งการได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานตามกฎหมาย หรือจำเลยรับข้อเท็จจริงเข้าเกณฑ์ที่สันนิษฐานว่าเป็นผู้ผิดหรือต้องรับผิดแล้ว จำเลยต้องนำสืบแก้ตัวตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ถ้านำสืบไม่ได้จำเลยต้องแพ้คดี

สำหรับบทบัญญัติที่กำหนดข้อสันนิษฐานตามกฎหมายว่าจำเลยเป็นผู้ผิด ได้แก่ มาตรา 422 ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการฟ้องคดีให้รับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าเช่นกัน เนื่องจากเป็นบทสันนิษฐานความผิดของผู้ฝ่าฝืนบทบังคับของกฎหมาย ซึ่งบัญญัติไว้เพื่อคุ้มครองผู้อื่น ซึ่งหมายถึงกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคที่เกี่ยวกับสินค้า เช่น พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 เป็นต้น

การผลักภาระการพิสูจน์และการยกเว้นภาระการพิสูจน์เกี่ยวกับ “ความผิด” ของจำเลยในคดีละเมิดตามกฎหมายไทย ที่อาจนำมาปรับใช้แก่คดีฟ้องให้รับผิดสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยมีข้อพิจารณา ดังนี้

(1) บทสันนิษฐานความผิดตามมาตรา 422⁵⁵ มาตรา 422 เป็นบทสันนิษฐานความผิด กล่าวคือ ผู้ใดกระทำการฝ่าฝืนบทบังคับของกฎหมาย ซึ่งบัญญัติไว้เพื่อคุ้มครองผู้อื่นแล้ว ก็ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้นั้นเป็นผู้ผิด คำว่าผู้ผิดในที่นี้ หมายถึงผู้นั้นกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ดังนั้น หากโจทก์สามารถพิสูจน์เข้าหลักเกณฑ์ของการทำละเมิดในข้ออื่นตามมาตรา 420 ได้แล้ว ก็ต้องถือว่าการกระทำของจำเลยเป็นละเมิดและต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน ทั้งนี้ ภาระการพิสูจน์ของโจทก์ตามมาตรา 422 นี้ โจทก์ต้องนำสืบว่าจำเลยฝ่าฝืนกฎหมายอย่างไร เมื่อโจทก์นำสืบได้แล้ว ภาระการพิสูจน์จะตกอยู่กับจำเลยที่จะต้องนำสืบหักล้างว่าตนไม่ได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย

(2) การผลักภาระการพิสูจน์โดยอาศัยหลักกฎหมายพยานหลัก Res Ipsa Loquitur เป็นหลักกฎหมายพยานที่มาจากกฎหมายโรมัน มีความมุ่งหมายในการใช้หลักนี้ก็เพื่อให้การพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีทำได้ง่ายขึ้น เพราะในคดีฟ้องละเมิดโดยประมาทเลินเล่อซึ่ง โจทก์มีหน้าที่ต้องพิสูจน์ว่าจำเลยประมาทเลินเล่อ นั้น โจทก์ย่อมประสบความยากลำบากในการนำสืบพิสูจน์ และในบางคดีไม่มีทางพิสูจน์ได้เลย เนื่องจากสาเหตุการเกิดเหตุการณ์นั้นอยู่ในความรู้เห็นของจำเลยผู้ก่อเหตุการณ์แต่ผู้เดียว แม้โจทก์ได้พิสูจน์ว่าเหตุการณ์ได้เกิดขึ้นจริงแต่ก็ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร เพื่อแสดงถึงความประมาทเลินเล่อของจำเลย และในเหตุการณ์นั้นมักจะหาพยานบุคคลได้ยาก ตามหลักนี้ถือว่า ถ้าพฤติการณ์ต่างๆ ที่มีอยู่ในขณะเกิดความเสียหายนั้น ไม่มีใครนอกจากผู้ก่อเหตุการณ์เท่านั้นที่จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบ และการเกิดเหตุการณ์นั้นก็ไม่มีความสันนิษฐานเป็นอย่างอื่นได้นอกจากต้องสันนิษฐานว่าเป็นเพราะความประมาทเลินเล่อของจำเลย

3.3.4 ขอบเขตความรับผิดเกี่ยวกับสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ฉบับนี้นับเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยมีบทบาทเชิงเยียวยาผู้เสียหายและบทบาทในเชิงยับยั้งและป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายขึ้นอีกในอนาคต สำหรับในประเทศไทยเดิมทีเดียวไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องนี้ โดยตรง หากเกิดกรณีที่สินค้าซื้อไปนั้นก่อให้เกิดความเสียหายหรืออันตรายกับผู้บริโภค ผู้เสียหายจะต้องฟ้องร้องคดีในทางแพ่งในฐานะละเมิด เพื่อให้ผู้ที่ต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนและหาตัวผู้รับผิดชอบให้ได้เสียก่อน ซึ่งอาจจะเป็นผู้ขาย ผู้ผลิต ผู้นำเข้า ฯลฯ เพราะหลักกฎหมายเรื่องละเมิด ผู้เสียหายจะต้องพิสูจน์ว่าใครเป็นผู้กระทำละเมิดได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อจนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายหรือ

⁵⁵จิตติ ดิงศรัทย์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 52. หน้า 237.

อันตรายต่อผู้เสียหาย ในเรื่องของค่าเสียหาย หลักกฎหมายเรื่องละเมิดสามารถเรียกร้องได้เท่ากับ ความเสียหายที่ได้รับจริงเท่านั้น ซึ่งก็เป็นภาระของผู้เสียหายที่ต้องนำสืบพิสูจน์ให้ศาลเห็น หากไม่สามารถพิสูจน์ถึงความเสียหายได้ก็เป็นเรื่องที่ศาลจะใช้ดุลพินิจกำหนดให้ตามที่เห็นสมควร กฎหมายฉบับนี้จึงมีความจำเป็นคู่ไปกับความเจริญเติบโตทางการค้า เศรษฐกิจ และการพัฒนาขึ้น ของเทคโนโลยีในการผลิตสินค้าต่างๆ เพื่อให้การคุ้มครองผู้บริโภคไม่ให้ถูกผู้ผลิตสินค้าเอารัดเอาเปรียบ แล้วยังส่งผลให้ผู้ผลิตต้องใช้ความระมัดระวังในการผลิตสินค้าให้มีมาตรฐาน มีคุณภาพ จากปัญหา ที่กล่าวมาข้างต้น จึงได้มีการตรากฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ ไม่ปลอดภัยขึ้น โดยเฉพาะ โดยสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมได้ศึกษาถึงความจำเป็น ที่จะต้องมีกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยขึ้นใช้บังคับ ภายในประเทศเพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคและเป็นมาตรการป้องกันการผลิต การนำเข้าหรือ จำหน่ายสินค้าที่เป็นอันตราย อันเนื่องมาจากการเปิดเสรีทางการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งทำให้ มีการนำเข้าและส่งออกได้ง่ายและโดยที่หน่วยงานของรัฐยังไม่สามารถให้การคุ้มครองผู้บริโภค ได้เต็มที่จำเป็นต้องมีกฎหมายพิเศษที่ผู้บริโภคสามารถใช้สิทธิในการคุ้มครองตนเองได้ง่ายขึ้น

(1) ขอบเขตความรับผิด

เนื่องจากสินค้าในปัจจุบัน ไม่ว่าจะผลิตภายในประเทศหรือนำเข้า มีกระบวนการผลิตที่ใช้ ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสูงขึ้นไปเป็นลำดับ การที่ผู้บริโภคจะตรวจพบว่าสินค้า ไม่ปลอดภัยกระทำได้ยาก และเมื่อผู้บริโภคนำสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไปใช้อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อ ชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สินของผู้บริโภคหรือบุคคลอื่นได้ แต่การฟ้องคดี ในปัจจุบันเพื่อเรียกค่าเสียหายมีความยุ่งยาก เนื่องจากภาระในการพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาท เลินเล่อในการกระทำผิดของผู้ผลิตหรือนำเข้าตกเป็นหน้าที่ของผู้รับความเสียหายตามหลักกฎหมาย ทั่วไป เพราะยังไม่มีกฎหมายให้ความคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับ ความเสียหายที่เกิดจากสินค้า โดยมีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบในความเสียหายของผู้ผลิตหรือผู้ที่เกี่ยวข้องไว้โดยตรง จึงสมควร ให้มีกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยนำหลัก ความรับผิดโดยเคร่งครัดมาใช้อันจะผลให้ผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ถึงความปลอดภัยของสินค้า ตลอดจนได้รับการชดเชยค่าเสียหายที่เป็นธรรม จึงสมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยฉบับนี้ขึ้นมา โดยมาตรา 4 ได้กำหนดบทนิยามศัพท์ที่สำคัญๆ ไว้ดังต่อไปนี้

1) “สินค้า” หมายความว่า สัตว์หรือมนุษย์ทุกชนิดที่ผลิตหรือนำเข้าเพื่อขาย รวมทั้ง ผลิตผลเกษตรกรรม และให้หมายความรวมถึงกระแสไฟฟ้า ยกเว้นสินค้าตามที่กำหนดใน กฎกระทรวง

2) “ผลผลิตเกษตรกรรม” หมายความว่า ผลผลิตอันเกิดจากเกษตรกรรมต่างๆ เช่น การทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์น้ำ เลี้ยงไหม เลี้ยงผึ้ง เพาะเห็ด แต่ไม่รวมถึงผลผลิตที่เกิดจากธรรมชาติ

3) “ผลิต” หมายความว่า ทำ ผสม ปรง แต่ง ประกอบ ประดิษฐ์ แปรรูปภาพ เปลี่ยนรูป คัดแปลง กัดเลือก แบ่งบรรจุ แห่เยือกแข็ง หรือฉายรังสี รวมถึงการกระทำใดๆ ที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน

4) “ผู้เสียหาย” หมายความว่า ผู้ได้รับความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

5) “ความเสียหาย” หมายความว่า ความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ไม่ว่าจะ เป็นความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สิน ทั้งนี้ ไม่รวมถึงความเสียหายต่อตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น

6) “ความเสียหายต่อจิตใจ” หมายความว่า ความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมาน ความหวาดกลัว ความเศร้าโศกเสียใจ ความอับอาย หรือความเสียหายต่อจิตใจอย่างอื่นที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน

7) “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” หมายความว่า สินค้าที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ ไม่ว่าจะ เป็นเพราะเหตุจากการผลิตหรือการออกแบบ หรือไม่ได้กำหนดวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสินค้า หรือกำหนดไว้แต่ไม่ถูกต้องหรือไม่ชัดเจนตามสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้า รวมถึงลักษณะการใช้งานและการเก็บรักษาตามปกติธรรมดาของสินค้าอันพึงคาดหมายได้

8) “ขาย” หมายความว่า จำหน่าย จ่าย แจก หรือแลกเปลี่ยนเพื่อประโยชน์ทางการค้า และให้หมายความรวมถึงให้เช่า ให้เช่าซื้อ จัดหา ตลอดจนเสนอ ชักชวน หรือนำออกแสดงเพื่อการดังกล่าว

9) “นำเข้า” หมายความว่า นำหรือส่งสินค้าเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขาย

10) “ผู้ประกอบการ” หมายความว่า

(ก) ผู้ผลิต หรือผู้ว่าจ้างให้ผลิต

(ข) ผู้นำเข้า

(ค) ผู้ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าได้

(ง) ผู้ใช้ชื่อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมาย ข้อความ หรือแสดงด้วยวิธีใดๆ อันมีลักษณะที่จะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้า

จากบทนิยามข้างต้นถือเป็นการกำหนดหลักการสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ คือ เป็นการให้ความคุ้มครองผู้เสียหายจากการบริโภคสินค้าที่เป็นสังหาริมทรัพย์ทุกชนิดที่ผลิตหรือนำเข้าเพื่อขาย รวมทั้งผลิตผลเกษตรกรรมและกระแสไฟฟ้า ยกเว้นสินค้าตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

และความเสียหายที่จะได้รับความคุ้มครอง ได้แก่ ความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สิน แต่ไม่รวมถึงความเสียหายต่อตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั่นเอง

ความรับผิดชอบร่วมกันของผู้ประกอบการ มาตรา 5 โดยหลักการแล้วผู้ประกอบการที่ต้องรับผิดชอบตามพระราชบัญญัตินี้ คือ ผู้ผลิตสินค้า เพราะเป็นผู้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวสินค้า กระบวนการผลิต แต่เพียงผู้เดียว แต่อย่างไรก็ตามในบางกรณี เช่น สินค้าถูกผลิตในต่างประเทศ หรือไม่สามารถหาตัวผู้ผลิตที่แท้จริงได้ ดังนั้น กฎหมายจึงกำหนดให้ขอบเขตความรับผิดชอบของผู้ประกอบการกว้างขวางมากขึ้น ไม่ใช่มุ่งแต่ตัวผู้ผลิตสินค้าเท่านั้น แต่กำหนดให้ผู้ประกอบการทุกคนต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้เสียหายในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

การคุ้มครองผู้เสียหายให้ได้รับการชดเชยเยียวยาจากผู้ประกอบการทุกคนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งหมายความรวมถึงผู้ว่าจ้างให้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ขายสินค้าที่ไม่ระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าได้ ผู้ซึ่งใช้ชื่อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมาย ข้อความ หรือแสดงด้วยวิธีใดๆ อันมีลักษณะที่จะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้า โดยบทบัญญัติเรื่องความรับผิดชอบของผู้ประกอบการมาตรา 5 นี้ ถือเป็นหัวใจสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ กล่าวคือ เป็นการกำหนดให้ใช้ความรับผิดโดยเคร่งครัดแก่ผู้ที่ต้องรับผิดชอบทุกคน ซึ่งหมายถึง “ผู้ประกอบการ” อันได้แก่

- (1) ผู้ผลิต หรือผู้ว่าจ้างให้ผลิต
- (2) ผู้นำเข้า
- (3) ผู้ขายที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิตหรือผู้นำเข้าได้
- (4) ผู้ที่ใช้ชื่อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมาย ข้อความ หรือแสดงด้วย

วิธีใดๆ อันมีลักษณะที่จะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าสินค้า

ผู้ประกอบการตามข้อนี้ อาจเรียกว่า “ผู้อยู่ในสถานะเสมือนผู้ผลิต”⁵⁶ ซึ่งหมายถึง บุคคลใดๆ ที่แสดงให้เห็นว่าตนเป็นผู้ผลิตสินค้า โดยระบุชื่อเครื่องหมายการค้าหรือเครื่องหมายอื่นใดลงบนสินค้านั้น เหตุที่เรียกว่าเป็นผู้อยู่ในสถานะเสมือนผู้ผลิตก็เพราะกฎหมายกำหนดให้บุคคลเหล่านี้ต้องรับผิดชอบ แม้ความเป็นจริงจะไม่ได้เป็นผู้ผลิตสินค้านั้นก็ตาม หลักการสำคัญคือ ผู้เสียหายจะต้องสามารถกำหนดตัวผู้ผลิตที่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นได้โดยง่าย โดยเหตุนี้ จึงมุ่งไปที่ข้อความหรือสิ่งบ่งชี้ต่างๆ ที่ระบุไว้บนตัวสินค้าเป็นลำดับแรก

⁵⁶มานิตย์ วงศ์เสรี และคณะ. (2544). ความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้า. รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: กองวิเคราะห์โครงการและประเมินผล สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. หน้า 14.

(2) ภาระการพิสูจน์

ผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนตามมาตรา 10 ต้องพิสูจน์ว่าผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากสินค้าของผู้ประกอบการ และการใช้หรือการเก็บรักษาสินค้านั้นเป็นไปตามปกติธรรมดา แต่ไม่ต้องพิสูจน์ว่าความเสียหายเกิดจากการกระทำของผู้ประกอบการใด การที่กฎหมายกำหนดให้ผู้เสียหายมีหน้าที่นำสืบพิสูจน์ข้อเท็จจริงเพียงบางประการ ก็นำสืบเพียงว่าผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากสินค้าของผู้ประกอบการ และการใช้หรือการเก็บรักษาสินค้านั้นได้เป็นไปตามปกติธรรมดา โดยเน้นว่าผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ถึงความปลอดภัยของสินค้านั้น เนื่องจากกระบวนการผลิตสินค้าเป็นข้อเท็จจริงที่มีแก่ผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตเท่านั้นที่รับรู้ จึงให้ตกเป็นหน้าที่ของผู้ประกอบการที่จะเป็นผู้นำสืบหักล้างให้เห็นว่าสินค้านั้นมิได้เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยจะเป็นการเหมาะสมและเป็นธรรมกว่าอันจะทำให้ผู้เสียหายได้รับความคุ้มครองตามเจตนารมณ์ของกฎหมายนี้อย่างแท้จริง

(3) เหตุหลุดพ้นความรับผิด

มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ในเหตุหลุดพ้นความรับผิดของผู้ประกอบการตามที่พระราชบัญญัตินี้ได้มีกำหนดไว้มี 3 กรณี ได้แก่

- 1) สินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย
- 2) กรณีผู้เสียหายได้รู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย และ
- 3) กรณีความเสียหายเกิดขึ้นจากการที่ผู้เสียหายเก็บรักษาสินค้า ไม่ถูกต้องตามวิธีใช้วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าที่ผู้ประกอบการได้กำหนดไว้อย่างถูกต้องและชัดเจนตามสมควรแล้ว

จากเหตุหลุดพ้นความรับผิดดังกล่าวที่กำหนดไว้นั้น เป็นหลักปกติของเหตุยกเว้นความรับผิดทางละเมิดอยู่แล้ว ประกอบกับหลักการของพระราชบัญญัตินี้ มุ่งจะเอาผิดกับผู้ผลิตเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นผู้ผลิตในขั้นตอนใดก็ตาม เพราะถือเป็นผู้ทำสินค้าขึ้นมา ส่วนผู้นำเข้าก็ต้องรับผิดชอบ เพราะสินค้านั้นผลิตในต่างประเทศ เป็นการยากที่จะให้ผู้เสียหายไปฟ้องผู้ผลิตในต่างประเทศ สำหรับผู้ใช้ซื้อหรือเครื่องหมายการค้า หรือสิ่งอื่นที่เมื่อแสดงว่าตนเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิตหรือผู้นำเข้าก็ต้องรับผิดชอบด้วย เพราะถือว่ามีส่วนได้เสียในสินค้านั้น เพราะบุคคลเหล่านี้ถือเป็นผู้ประกอบการทั้งสิ้น ซึ่งจะต้องมีหน้าที่รับผิดชอบต่อผู้เสียหาย เว้นแต่จะพิสูจน์ให้เข้าข้อยกเว้นใน 3 กรณีข้างต้น

ข้อยกเว้นความรับผิดของผู้ผลิตตามคำสั่งของผู้ว่าจ้างให้ผลิต ตามมาตรา 8 โดยกำหนดให้ผู้ผลิตตามคำสั่งของผู้ว่าจ้างให้ผลิตไม่ต้องรับผิด หากพิสูจน์ได้ว่าความไม่ปลอดภัยของสินค้าเกิดจากการออกแบบของผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือจากการปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ว่าจ้างให้ผลิต ทั้งตนไม่สามารถคาดเห็นหรือควรจะไม่คาดเห็นถึงความไม่ปลอดภัยดังกล่าว และสำหรับผู้ผลิตส่วนประกอบของ

สินค้า หากพิสูจน์ได้ว่าความไม่ปลอดภัยของสินค้าเกิดจากการออกแบบของผู้ผลิตสินค้านั้นเองได้ ตนก็ไม่ต้องรับผิดชอบ

ข้อตกลงจำกัดหรือยกเว้นความรับผิดชอบของผู้ประกอบการ ตามมาตรา 9 คือ ข้อตกลงที่ ผู้บริโภคร่วมกับผู้ประกอบการได้ทำไว้ล่วงหน้าเพื่อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบของผู้ประกอบการ จะนำมายกขึ้นกล่าวอ้างไม่ได้ ทั้งนี้ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคมิให้ถูกเอาเปรียบจากผู้ประกอบการ

(4) การชดเชยค่าเสียหาย

การฟ้องคดี ตามมาตรา 10 นอกจากตัวผู้เสียหายเองที่สามารถฟ้องคดีได้แล้ว ได้กำหนดให้ สมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค มีอำนาจ ฟ้องคดีแทนผู้เสียหายตามพระราชบัญญัตินี้ โดยกำหนดให้สมาคมดังกล่าวได้รับการยกเว้น ค่าฤชาธรรมเนียมเช่นเดียวกับกรณีที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นผู้ดำเนินการ แต่ไม่รวมถึง ความรับผิดในค่าธรรมเนียมในชั้นที่สุดอันถือเป็นดุลพินิจของศาล

ค่าเสียหายที่จะเรียกได้นั้นกำหนดให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อความเสียหายต่อ จิตใจได้ เพื่อความชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมายและเป็นแนวทางแก่ศาลในการพิจารณาคำหนด ค่าเสียหายประเภทนี้ และได้กำหนดให้บุคคลอื่น คือ สามเณร ภาริยา บุพการี หรือผู้สืบสันดานของผู้เสียหาย อาจเรียกร้องค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจของตนได้กรณี ที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย นอกจากนี้ได้กำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษไว้ในพระราชบัญญัตินี้ด้วย ทั้งนี้ โดยกำหนด เฉพาะกรณีที่น่าเชื่อถือว่าผู้ประกอบการได้ผลิต นำเข้า หรือขายสินค้า โดยรู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้น เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยหรือมิได้รู้เพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือเมื่อรู้เช่นนั้น ภายหลังการผลิต นำเข้า หรือจำหน่ายสินค้านั้นแล้ว ไม่ดำเนินการใดๆ ตามสมควรเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหาย ตลอดจนได้กำหนดจำนวนสูงสุดของสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษไว้เป็นจำนวน ไม่เกินสองเท่าของค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงด้วย การกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดผลในทางยับยั้ง ไม่ให้มีการกระทำความผิดอย่างเดิมซ้ำอีก เพราะความเสียหาย ที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้นมีผลกระทบต่อสังคมส่วนรวม

การกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษนั้น ไม่มีจำนวนแน่นอนตายตัว ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับพฤติการณ์แวดล้อมต่างๆ เช่น ความร้ายแรงของความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับการที่ ผู้ประกอบการรู้ถึงความบกพร่องของสินค้านั้น ผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบการได้รับจากการผลิต หรือขายสินค้าที่มีความบกพร่องนั้น การดำเนินการของผู้ประกอบการเมื่อทราบว่าสินค้านั้นเป็น สินค้าที่บกพร่อง ระยะเวลาที่ผู้ประกอบการปกปิดหรือไม่ยอมแก้ไขความบกพร่องของสินค้า

สถานะทางการเงินของผู้ประกอบการ และตลอดจนผู้เสียหายมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วยหรือไม่ อย่างไร⁵⁷

การที่ประเทศไทยมีกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนี้ นับเป็นการสร้างกฎหมายเฉพาะขึ้นมาต่างหากจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งเห็นว่าเป็นการเหมาะสมกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจและการค้าขายในปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง พระราชบัญญัติฉบับนี้มีเจตนารมณ์สำคัญในการเพิ่มความคุ้มครองให้แก่ผู้บริโภคทั่วๆ ไปที่ได้รับความเสียหายจากการใช้หรือบริโภคสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ในขณะที่เดิวก่อนก็มีการกำหนดหลักเกณฑ์และมาตราต่างๆ อันก่อให้เกิดภาระหน้าที่แก่ผู้ประกอบการ ผลกระทบของพระราชบัญญัตินี้จึงตกอยู่กับผู้บริโภคและผู้ประกอบการเป็นหลัก คือ ผู้บริโภคจะได้รับความคุ้มครอง ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ประกอบการ และได้รับการเยียวยาความเสียหาย โดยมีกลไกและกระบวนการตามกฎหมายที่เอื้อต่อการใช้สิทธิฟ้องร้อง เช่น ในเรื่องภาระการพิสูจน์ที่ผู้บริโภคผู้ได้รับความเสียหายจะสามารถฟ้องร้องให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบตามพระราชบัญญัตินี้ได้โดยไม่ต้องมีการนำสืบถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการแต่อย่างใด แต่เพียงพิสูจน์ให้เห็นถึงข้อสันนิษฐานเบื้องต้นเท่านั้นว่า ผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากการใช้หรือบริโภคสินค้าของผู้ประกอบการเท่านั้น ไม่ต้องพิสูจน์ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า อีกทั้งการฟ้องคดีก็ได้รับการยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียม เป็นต้น

3.4 การดำเนินคดีตามกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

การดำเนินคดีในศาลเป็นการระงับข้อพิพาทที่คู่กรณีที่มีข้อโต้แย้งสิทธิทางแพ่งสามารถนำมาใช้ในการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นได้ โดยวิธีที่คู่กรณีจะฟ้องร้องคดีต่อศาลเพื่อให้ศาลเป็นผู้พิจารณาตัดสินข้อพิพาท ซึ่งกระบวนการฟ้องคดีนี้มีกฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจนเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นจากสินค้า หากเป็นกรณีคดีแพ่งทั่วไปการฟ้องร้องดำเนินคดีต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่หากเป็นกรณีที่ต้องด้วยบทบัญญัติของพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 แล้ว จะถือว่าเป็นคดีผู้บริโภคและต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาไปตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ซึ่งมี

⁵⁷สมศักดิ์ นวตระกูลพิสุทธิ์. (2546). “ร่างกฎหมายว่าด้วยความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยกับผลกระทบต่อผู้เกี่ยวข้อง” *วารสารนิติศาสตร์*, 26(69). หน้า 7.

ความแตกต่างจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้แก่

3.4.1 คดีแพ่ง

สำหรับคดีแพ่งโดยทั่วไปแล้ว กระบวนการฟ้องคดีและการดำเนินกระบวนการพิจารณาจะเป็นไปตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กล่าวคือ ในกรณีที่มีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง หรือบุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาล บุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีต่อศาลส่วนแพ่งที่มีเขตอำนาจได้ (มาตรา 55) โจทก์จะเสนอคำฟ้องต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือต่อศาลที่มีมูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาลก็ได้ (มาตรา 4) โดยคำฟ้องต้องทำเป็นหนังสือ (มาตรา 172) จำเลยก็ต้องทำคำให้การเป็นหนังสือ (มาตรา 177) เว้นแต่ในคดีมโนสำเนาที่ โจทก์อาจมาแถลงข้อหาด้วยวาจาต่อศาลก็ได้ (มาตรา 191) จำเลยก็เช่นกันจะยื่นคำให้การเป็นหนังสือหรือจะให้การด้วยวาจาก็ได้ (มาตรา 193)

เมื่อโจทก์ฟ้องคดีต่อศาลแล้วศาลจะกำหนดประเด็นข้อพิพาทเพื่อกำหนดหน้าที่นำสืบ ถ้าคู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างถึงข้อเท็จจริงอย่างใด ๆ เพื่อสนับสนุนคำฟ้องหรือคำให้การของตน ให้หน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงนั้นตกอยู่กับคู่ความฝ่ายใดที่กล่าวอ้างข้อเท็จจริงนั้น (มาตรา 84/1) ในกรณีที่มีข้อสันนิษฐานไว้ในกฎหมายเป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใด คู่ความฝ่ายนั้นต้องพิสูจน์แต่เพียงว่าตนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งการที่ตนจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานนั้นครบถ้วนแล้ว เมื่อการสืบพยานเสร็จสิ้นศาลจะทำการพิจารณาพิพากษาไปตามรูปคดี การทำคำพิพากษา ศาลต้องตัดสินใจตามข้อหาในคำฟ้องทุกข้อหา และห้ามมิให้พิพากษาหรือทำคำสั่งให้สิ่งใด ๆ เกินไปกว่าหรือนอกจากที่ปรากฏในคำฟ้อง (มาตรา 142) ส่วนผลของคำพิพากษาในคดีแพ่งนั้น โดยหลักแล้วคำพิพากษาจะมีผลผูกพันเฉพาะคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลที่พิพากษาหรือมีคำสั่งเท่านั้น (มาตรา 145)

สำหรับค่าธรรมเนียมในการฟ้องคดีนั้น ในกรณีที่มีคำขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกำหนดให้เสียในอัตราร้อยละ 2 ของจำนวนทุนทรัพย์ที่ไม่เกินห้าสิบล้านบาท แต่ไม่เกินสองแสนบาท ส่วนที่เกินห้าสิบล้านบาทขึ้นไปเสียในอัตราร้อยละ 0.1

3.4.2 คดีผู้บริโภคร

ปัจจุบันการดำเนินคดีผู้บริโภคในศาลมีวิธีดำเนินคดีเป็นพิเศษแตกต่างจากการพิจารณาคดีแพ่งทั่วไป เนื่องจากมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2551 เป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติที่กำหนดระบบวิธีพิจารณาความแบบใหม่ที่เอื้อต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภคเพื่อให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการ

บริโกลสินค้าหรือบริการได้รับการแก้ไขเยียวยาความเสียหายด้วยความรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้นกว่าระบบวิธีพิจารณาคดีทั่วไปตามปกติ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

(1) ความหมาย “คดีผู้บริโภค”

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 ได้ให้ความหมายของคำว่า “คดีผู้บริโภค” ไว้ว่า

“คดีผู้บริโภค” หมายความว่า

1) คดีแพ่งระหว่างผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคตามมาตรา 19 หรือตามกฎหมายอื่น กับผู้ประกอบการธุรกิจซึ่งพิพาทเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ

2) คดีแพ่งตามกฎหมายเกี่ยวกับความผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

3) คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกันตามข้อ (1) หรือข้อ (2)

4) คดีแพ่งที่มีกฎหมายบัญญัติให้ใช้วิธีพิจารณาตามพระราชบัญญัตินี้

จากบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการที่จะเป็นคดีผู้บริโภคนั้นต้องมีลักษณะ

1) เป็นข้อพิพาททางแพ่ง

2) เป็นข้อพิพาทระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบการธุรกิจ ที่จะพิจารณาถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองฝ่ายที่มีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมกันเป็นสำคัญ และ

3) เป็นข้อพิพาทระหว่างผู้บริโภคสินค้าหรือบริการซึ่งมีกฎหมายรับรองสิทธิไว้

นอกจากนี้ ยังถูกกำหนดให้มีความหมายครอบคลุมถึงคดีแพ่งตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 และคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น หรือมีกฎหมายกำหนดให้ใช้วิธีพิจารณาคดีตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 อีกด้วย ในกรณีเกิดความเสียหายขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เมื่อมีการฟ้องร้องให้ต้องรับผิดชอบตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 คดีดังกล่าวนี้จะถือว่าเป็นคดีผู้บริโภคและใช้วิธีพิจารณาความตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

(2) อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

กฎหมายได้บัญญัติให้มืองค์การของรัฐในการให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภค ได้แก่ คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคและคณะกรรมการเฉพาะเรื่อง อันได้แก่ คณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณา คณะกรรมการว่าด้วยฉลาก และคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา รวมทั้งยังได้บัญญัติให้มีการจัดตั้งหน่วยงานเพื่อปฏิบัติงานและให้ผู้บริโภคที่ถูกละเมิดสิทธิใช้บริการ ได้แก่ สำนักงาน

คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) โดยให้สังกัดอยู่ในสำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาลและคำสั่งของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคที่มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค⁵⁸

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค ได้ให้อำนาจคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ดังนี้

- 1) พิจารณาเรื่องราวร้องทุกข์จากผู้บริโภคที่ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำของผู้ประกอบธุรกิจ
- 2) ดำเนินการเกี่ยวกับสินค้าที่อาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภคตามมาตรา 36
- 3) แจ้งหรือโฆษณาข่าวสารเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายหรือเสื่อมเสียแก่สิทธิของผู้บริโภค ในการนี้ จะระบุชื่อสินค้าหรือบริการหรือชื่อของผู้ประกอบธุรกิจด้วยก็ได้
- 4) ให้คำปรึกษาและแนะนำแก่คณะกรรมการเฉพาะเรื่อง และพิจารณาวินิจฉัยการอุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการเฉพาะเรื่อง
- 5) วางระเบียบเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการเฉพาะเรื่องและคณะอนุกรรมการ
- 6) สอดส่องเร่งรัดพนักงานเจ้าหน้าที่ ส่วนราชการ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ให้ปฏิบัติตามอำนาจและหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด ตลอดจนเร่งรัดพนักงานเจ้าหน้าที่ให้ดำเนินคดีในความคิดเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค
- 7) ดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคที่คณะกรรมการเห็นสมควรหรือมีผู้ร้องขอตามมาตรา 39
- 8) รับรองสมาคมตามมาตรา 40
- 9) เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับนโยบายมาตรการในการคุ้มครองผู้บริโภค และพิจารณาให้ความเห็นในเรื่องใดๆ ที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคตามที่คณะรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีมอบหมาย
- 10) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้ไว้เป็นอำนาจและหน้าที่ของคณะกรรมการ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามที่กล่าวมาข้างต้นนี้ คณะกรรมการอาจมอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นผู้ปฏิบัติการหรือเตรียมข้อเสนอมายังคณะกรรมการเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไปได้

⁵⁸ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. (2550). สคบ. กับการคุ้มครองผู้บริโภค (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์. หน้า 3.

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 39 ได้บัญญัติให้อำนาจแก่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับการดำเนินคดีแทนผู้บริโภคไว้ว่า

“ในกรณีที่คณะกรรมการเห็นสมควรเข้าดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค หรือเมื่อได้รับคำร้องจากผู้บริโภคที่ถูกละเมิดสิทธิ ซึ่งคณะกรรมการเห็นว่าการดำเนินคดีนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคเป็นส่วนรวม คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งพนักงานอัยการ โดยความเห็นชอบของอธิบดีกรมอัยการหรือข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางนิติศาสตร์มีหน้าที่ดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญาแก่ผู้กระทำการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคในศาล และเมื่อคณะกรรมการได้แจ้งไปยังกระทรวงยุติธรรมเพื่อแจ้งให้ศาลทราบแล้ว ให้เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจดำเนินคดีตามที่คณะกรรมการมอบหมายได้ในการดำเนินคดีในศาล ให้เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องเรียกทรัพย์สิน หรือค่าเสียหายให้แก่ผู้บริโภคที่ร้องขอด้วย และในการนี้ให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง”

ดังที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า บทบัญญัติมาตรา 39 เป็นการกำหนดให้องค์กรพิเศษมีอำนาจดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิแทนผู้บริโภค ในกรณีที่คณะกรรมการเห็นสมควร หรือเมื่อผู้บริโภคร้องขอได้ เพื่อทำหน้าที่ฟ้องเรียกค่าเสียหายในทางแพ่งจากผู้ประกอบธุรกิจที่ใช้เยียวความเสียหายจากสินค้าให้แก่ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหาย เป็นส่วนหนึ่งของมาตรการในการคุ้มครองผู้บริโภค อันถือเป็นมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคหลังจากที่สินค้าเข้าสู่ตลาดแล้ว ซึ่งเป็นสิทธิอันชอบธรรมที่ผู้บริโภคจะสามารถดำเนินการเรียกค่าเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยมีหลักเกณฑ์การพิจารณาในการเข้าดำเนินคดีแทนเมื่อมีผู้ร้องขอ ดังนี้

1) ผู้ที่ร้องขอให้ดำเนินคดีแทนต้องเป็นผู้บริโภคตามความหมายที่บัญญัติไว้ในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 กล่าวคือ ผู้ซื้อสินค้าหรือได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจ หรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือบริการ และหมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับการบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยมิชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม

2) มีการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค หมายถึง กรณีผู้ประกอบการเป็นฝ่ายผิดสัญญาเท่ากับกระทำการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค และรวมถึงกรณีผู้ประกอบการทำการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคอย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายอย่างก็ได้ ทั้งนี้ ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายอื่นและกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค

3) การดำเนินคดีจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคร่วมกัน โดยพิจารณาจาก

(ก) ลักษณะของการประกอบธุรกิจ การประกอบธุรกิจใดที่แม้ว่าจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภครายเดียว แต่มีพฤติการณ์ที่เห็นได้ว่าหากผู้ประกอบธุรกิจยังคงประกอบธุรกิจลักษณะนั้นต่อไปอาจทำให้ผู้บริโภครายอื่นๆ ได้รับความเสียหายได้

(ข) ผลของการดำเนินคดีแทนผู้บริโภครายใดนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภครายอื่นๆ ที่ยังมีได้มาร้องขอตามมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งสามารถยื่นคำร้องขอให้ดำเนินคดีในภายหลังได้

ปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการทดสอบและพิสูจน์สินค้า⁵⁹ เพื่อทดสอบสินค้าที่มีผลกระทบต่อชีวิตประจำวันส่วนใหญ่ของผู้บริโภค และเผยแพร่การทดสอบ โดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ หรือทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศขึ้น ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิหลายสาขาวิชา สำหรับเหตุผลในการจัดตั้งคณะกรรมการชุดนี้ เพราะผู้ประกอบการมีการใช้สื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้า โดยมุ่งเน้นให้ผู้บริโภคได้รับรู้ข้อมูลด้านที่ดีของสินค้าเพียงด้านเดียว ทำให้ผู้บริโภคตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ เนื่องจากขาดข้อมูลสำคัญบางอย่างในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า ทำให้ผู้บริโภคได้รับสินค้าไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริง สินค้าไม่มีคุณภาพ โดยคณะกรรมการทดสอบและพิสูจน์สินค้านี้มีอำนาจหน้าที่ในการตั้งให้ผู้ประกอบธุรกิจดำเนินการทดสอบหรือพิสูจน์สินค้า เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่า สินค้าใดอาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค (มาตรา 36) หรือตามที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมอบหมายประสานงานกับส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคว่าด้วยเรื่องสินค้าที่อาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค พิจารณาและเสนอแนะให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคแจ้งหรือโฆษณาข่าวสารเกี่ยวกับสินค้าที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายหรือเสื่อมเสียแก่สิทธิของผู้บริโภค โดยจะระบุชื่อสินค้าหรือผู้ประกอบธุรกิจด้วยก็ได้

เมื่อสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคได้รับเรื่องราวร้องทุกข์จากผู้บริโภค หากมีความจำเป็นต้องตรวจสอบหรือทดสอบว่าสินค้านั้นมีความชำรุดบกพร่องตามที่ผู้บริโภคร้องทุกข์หรือไม่ จะขึ้นอยู่กับการตกลงกันระหว่างผู้ประกอบธุรกิจและบริโภคว่า ต้องการส่งสินค้าไปให้ผู้ใดตรวจสอบ หากไม่มีการตกลงกัน สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคจะส่งสินค้านี้ดังกล่าวไปตรวจสอบกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยผู้ประกอบธุรกิจจะเป็นผู้รับภาระค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบ

⁵⁹ คำสั่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคที่ 5/2551 เรื่อง การแต่งตั้งคณะกรรมการทดสอบเพื่อพิสูจน์สินค้า ลงวันที่ 3 เมษายน 2551.

เรื่องการร้องทุกข์ของผู้บริโภคที่ได้รับความเดือดร้อนจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น ในส่วนกลาง เป็นหน้าที่ของกองคุ้มครองผู้บริโภคด้านฉลาก สำหรับส่วนภูมิภาคจะมีคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคประจำจังหวัด (ในแต่ละจังหวัด) ทำหน้าที่รับเรื่องราวร้องทุกข์ โดยผู้บริโภคที่อยู่ต่างจังหวัด มีสิทธิที่จะเลือกร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคประจำจังหวัด หรือจะร้องทุกข์ต่อกองคุ้มครองผู้บริโภคด้านฉลากโดยตรงก็ได้ หากเรื่องราวร้องทุกข์ของผู้บริโภคไม่สามารถที่จะทำการไต่ถามหรือเปรียบเทียบปรับ กองคุ้มครองผู้บริโภคด้านฉลากหรือคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคประจำจังหวัด แล้วแต่กรณี จะรวบรวมหลักฐาน พร้อมทั้งมีมติให้ดำเนินคดีแทนผู้บริโภค เสนอต่อคณะกรรมการพิจารณาคดีนกรองเรื่องราวร้องทุกข์จากผู้บริโภคและคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคใช้อำนาจตามมาตรา 39 ต่อไป

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 10 ยังได้ให้อำนาจแก่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สมาคมและมูลนิธิซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคในการฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายแทนผู้เสียหายได้ด้วย

มาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ประกอบกฎกระทรวงฉบับที่ 9 พ.ศ. 2540 สมาคมที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้บริโภคหรือต่อต้านการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมทางการค้า อาจยื่นคำขอต่อคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองเพื่อให้สมาคมนั้นมีสิทธิและอำนาจฟ้องคดีแพ่ง คดีอาญา หรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ ในคดีเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค และให้มีอำนาจฟ้องเรียกค่าเสียหายแทนได้ โดยผู้บริโภคนั้นต้องเป็นสมาชิกของสมาคมและได้มีหนังสือมอบอำนาจให้เรียกค่าเสียหายแทนแก่สมาคมด้วย โดยในปัจจุบันมีสมาคมได้รับการรับรองจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคเพียง 3 สมาคมเท่านั้น ได้แก่

- 1) สมาคมพลังผู้บริโภคแห่งประเทศไทย ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ในการประชุมคณะกรรมการ เมื่อวันที่ 7 เมษายน 2543
- 2) สมาคมพิทักษ์ประโยชน์ผู้บริโภค ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ในการประชุมคณะกรรมการ เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2545
- 3) สมาคมส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ในการประชุมคณะกรรมการ เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2547

เหตุผลที่มีการรับรองจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเพียงแค่ 3 สมาคมนั้น น่าจะมาจากบทบัญญัติในปัจจุบันของมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ที่รับรองเฉพาะองค์กรคุ้มครองผู้บริโภคที่อยู่ในรูปแบบสมาคมเท่านั้น

(3) กระบวนการฟ้องคดีผู้บริโภค

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคดีผู้บริโภคไว้เป็นการเฉพาะตามมาตรา 7 คือ ให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา และในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติหรือข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลมตามพระราชบัญญัตินี้ ผู้บริโภคสามารถฟ้องผู้ประกอบการโดยเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลก็ได้ แต่ในกรณีที่ผู้ประกอบการเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคจะต้องเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลเท่านั้น จะเสนอคำฟ้องต่อศาลอื่นไม่ได้ (มาตรา 17) โดยผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีได้เองหรือให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค หรือสมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายแทนผู้เสียหายก็ได้ (มาตรา 19) การฟ้องคดีผู้บริโภคผู้ฟ้องที่เป็นโจทก์จะฟ้องคดีด้วยวาจาหรือจะฟ้องเป็นหนังสือก็ได้ (มาตรา 20) เช่นเดียวกับจำเลยที่สามารถยื่นคำให้การเป็นหนังสือหรือจะให้การด้วยวาจาก็ได้ (มาตรา 26) โดยพระราชบัญญัตินี้กำหนดให้มีเจ้าพนักงานคดีช่วยเหลือศาล มีหน้าที่ในการเข้าตรวจสอบ รวบรวมพยานหลักฐาน และช่วยบันทึกรายละเอียดแห่งคำฟ้องแล้วให้โจทก์ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญในกรณีที่โจทก์ประสงค์จะฟ้องคดีด้วยวาจามาตรา 20 และมีบทบาทในการไกล่เกลี่ยคดีผู้บริโภค โดยกฎหมายให้เครื่องมือในการทำหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดี คือ มีหนังสือเรียกบุคคลมาให้ข้อมูลหรือให้จัดส่งเอกสารเพื่อประกอบการพิจารณา (มาตรา 4)

เมื่อศาลได้รับคำฟ้องแล้ว ให้ศาลกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็ว และออกหมายเรียกจำเลยให้มาศาลตามกำหนดเพื่อการไกล่เกลี่ยให้การ และสืบพยานในวันเดียวกัน (มาตรา 24) ซึ่งพระราชบัญญัตินี้กำหนดให้โจทก์ จำเลยต้องทำการไกล่เกลี่ยหรือการแจ้งวันนัด คำสั่งศาล ศาลอาจสั่งให้ดำเนินการโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ โทรศัพท์ โทรสาร ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ก็ได้ (มาตรา 16) ในการนั่งพิจารณา เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้ ศาลจะมีคำสั่งให้เลื่อนได้ไม่เกินครั้งละ 15 วัน (มาตรา 35) เมื่อการพิจารณาเป็นอันสิ้นสุด ให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็ว แต่รายได้ที่ยังมิได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง หากศาลเห็นว่าเป็นการจำเป็นที่จะต้องนำพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลทำการสืบพยานหลักฐานต่อไปได้ ซึ่งพยานดังกล่าวนี้รวมทั้งพยานที่สืบมาแล้วด้วยโดยไม่ต้องมีฝ่ายใดร้องขอ (มาตรา 37)

สำหรับการกำหนดถึงประเด็นข้อพิพาทที่จำเป็นต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการผลิต การประกอบ การออกแบบ หรือส่วนผสมของสินค้า การให้บริการหรือการดำเนินการใดๆ หากศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวอยู่ในความรู้เห็น โคนเฉพาะของกลุ่มฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบการ

ให้ภาระการพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าวตกอยู่กับคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบธุรกิจนั้น (มาตรา 29) ในการสืบพยาน ไม่ว่าจะเป็นการพยานที่คู่ความฝ่ายใดอ้างหรือศาลเรียกมาเอง ให้ศาลเป็นผู้ซักถามพยาน คู่ความหรือทนายความจะซักถามได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล ในการนี้ให้ศาลมีอำนาจซักถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีแม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างก็ตาม (มาตรา 34) ส่วนการรับฟังพยานหลักฐาน พระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดยกเว้นหลักอำนาจฟ้อง กล่าวคือ นิติกรรมใดที่กฎหมายกำหนดให้ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิดชอบ แม้จะไม่นำหลักฐานดังกล่าวมาแสดง ผู้บริ โภคก็สามารถฟ้องร้องผู้ประกอบธุรกิจได้ (มาตรา 10 วรรค 1) สัญญาใดต้องทำตามแบบ ถึงแม้สัญญาดังกล่าวยังมีได้ทำให้ถูกต้องตามแบบ แต่หากผู้บริ โภคได้วางมัดจำหรือชำระหนี้บางส่วนแล้ว ผู้บริ โภคก็มีอำนาจฟ้องบังคับให้ผู้ประกอบธุรกิจจัดทำสัญญาให้เป็นไปตามแบบ (มาตรา 10 วรรค 2) และที่สำคัญผู้บริ โภคสามารถนำพยานบุคคลมาสืบแทนหรือแก้ไขพยานเอกสารได้ (มาตรา 10 วรรค 3)

การทำคำพิพากษานั้น ในกรณีผู้บริ โภคเป็นโจทก์ศาลสามารถพิพากษาเกินคำขอของโจทก์ได้ในเรื่องจำนวนผู้เสียหายที่ไม่ถูกต้องหรือวิธีการบังคับตามคำขอที่ไม่เพียงพอต่อการแก้ไขเยียวยาความเสียหาย (มาตรา 39) อีกทั้งในกรณีที่ความเสียหายเกิดขึ้นแก่ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัย และในเวลาพิพากษาคดีเป็นการพ้นวิสัยที่จะหยั่งรู้ได้ว่าความเสียหายแท้จริงประการใด ศาลสามารถสงวนไว้ซึ่งสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นภายในเวลาที่ศาลกำหนดแต่ต้องไม่เกินสิบปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง อย่างไรก็ตาม ก่อนมีการแก้ไขศาลต้องเปิดโอกาสให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งคัดค้าน (มาตรา 40) นอกจากนี้ ศาลยังมีอำนาจพิพากษาให้ผู้ประกอบธุรกิจเปลี่ยนสินค้าใหม่ให้แก่ผู้บริ โภคแทนการแก้ไขซ่อมแซมสินค้าที่ชำรุดบกพร่องได้ (มาตรา 41) และหากการกระทำความผิดเกิดจากการที่ผู้ประกอบธุรกิจจะกระทำโดยเจตนาเอาเปรียบผู้บริ โภค โดยไม่เป็นธรรม หรือจงใจให้ผู้บริ โภคได้รับความเสียหายหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ไม่นำพาต่อความเสียหายที่จะเกิดแก่ผู้บริ โภค หรือกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนต่อความรับผิดชอบ ในฐานะผู้มีอาชีพหรือธุรกิจอันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด โดยไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด แต่ถ้าค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดไม่เกินห้าหมื่นบาท ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ไม่เกินห้าเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด (มาตรา 42)

ผลแห่งคำพิพากษาถึงที่สุด ในคดีผู้บริ โภคคดีหนึ่ง ถ้าภายหลังมีการฟ้องผู้ประกอบ ธุรกิจรายเดียวกันเป็นคดีผู้บริ โภคอีก โดยข้อเท็จจริงที่พิพาทเป็นอย่างเดียวกันกับคดีก่อนและศาลคดีก่อนได้วินิจฉัยไว้แล้ว ศาลในคดีหลังอาจมีคำสั่งให้ถือว่าข้อเท็จจริงในประเด็นนั้นเป็นอันยุติเช่นเดียวกับ

คดีก่อนโดยไม่ต้องสืบพยานหลักฐานก็ได้ เว้นแต่ศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงในคดีก่อนนั้นไม่เพียงพอแก่การวินิจฉัยชี้ขาดคดี (มาตรา 30)

ค่าธรรมเนียมการฟ้องคดีนั้น ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยและผู้ดำเนินคดีแทนที่ดำเนินคดี โดยสุจริตจะได้รับการยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียม (มาตรา 18) เว้นแต่ในคดีตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ให้เป็นไปตามที่พระราชบัญญัติดังกล่าวกำหนดไว้ กล่าวคือ ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมเฉพาะกรณีที่ฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้เสียหายเท่านั้น

3.5. ผู้มีอำนาจฟ้องคดีเกี่ยวกับสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

ผู้เสียหายและผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนผู้เสียหาย ผู้เสียหาย คือ ผู้ได้รับอันตรายจากการใช้สินค้าที่ไม่ปลอดภัยและมีสิทธิฟ้องเรียกร้องค่าเสียหายที่เกิดขึ้น การฟ้องร้องดังกล่าวไม่ได้จำกัดอยู่ที่ตัวผู้เสียหายเพียงคนเดียวเท่านั้น เพราะพระราชบัญญัติฉบับนี้ให้สิทธิในการฟ้องคดีแทนผู้เสียหายแก่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สมาคม และมูลนิธิซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ในการฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายแทนผู้เสียหายได้ พร้อมทั้งได้รับการยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียม

ผู้เสียหาย หมายถึง ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดในการละเมิดสิทธิของผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นการจงใจหรือประมาท โดยทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายทั้งทางชีวิต ร่างกาย อนามัย จิตใจ ทรัพย์สินนั้น โดยตรง

คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคนั้น ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรี เป็นประธานกรรมการ เลขาธิการนายกรัฐมนตรี ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม ปลัดกระทรวงคมนาคม เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยา และผู้ทรงคุณวุฒิอีกไม่เกินแปดคนซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง เป็นกรรมการ และเลขาธิการคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค เป็นกรรมการและเลขานุการ

โดยคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) พิจารณาเรื่องราวร้องทุกข์จากผู้บริโภคที่ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำของผู้ประกอบธุรกิจ

(2) ดำเนินการเกี่ยวกับสินค้าที่อาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค

(3) แจ้งหรือโฆษณาข่าวสารเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายหรือเสื่อมเสียแก่สิทธิของผู้บริโภค ในการนี้จะระบุชื่อสินค้าหรือบริการ หรือชื่อของผู้ประกอบธุรกิจด้วยก็ได้

(4) ให้คำปรึกษาและแนะนำแก่คณะกรรมการเฉพาะเรื่องและพิจารณาวินิจฉัยการอุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการเฉพาะเรื่อง

(5) วางระเบียบเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการเฉพาะเรื่องและคณะอนุกรรมการ

(6) สอดส่องเร่งรัดพนักงานเจ้าหน้าที่ ส่วนราชการ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐให้ปฏิบัติตามอำนาจและหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด ตลอดจนเร่งรัดพนักงานเจ้าหน้าที่ให้ดำเนินคดีในความผิดเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค

(7) ดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคที่คณะกรรมการเห็นสมควรหรือมีผู้ร้อง

(8) รับรองสมาคม

(9) เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับนโยบายและมาตรการในการคุ้มครองผู้บริโภค และพิจารณาให้ความเห็นในเรื่องใดๆ ที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคตามที่คณะรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีมอบหมาย

(10) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่มีกฎหมายกำหนดไว้ให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของคณะกรรมการในการปฏิบัติหน้าที่นี้ คณะกรรมการอาจมอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค เป็นผู้ปฏิบัติการหรือเตรียมข้อเสนอมายังคณะกรรมการเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไปได้

โดยสมาคมนั้นตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค มีอำนาจในการรับรองเพื่อให้มีอำนาจในการฟ้องคดีผู้บริโภคได้ หากสมาคมนั้นยื่นคำขอ โดยสมาคมนั้นต้องมีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้บริโภคหรือต่อต้านการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมทางการค้า และข้อบังคับของสมาคมดังกล่าวในส่วนที่เกี่ยวกับคณะกรรมการ สมาชิก และวิธีการดำเนินการของสมาคมเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวงในการดำเนินคดีที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค ให้สมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองมีสิทธิในการฟ้องคดีแพ่งคดีอาญา หรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ ในคดีเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคได้ ในการดำเนินคดีสมาคมห้ามไม่ให้สมาคมถอนฟ้อง เว้นแต่ศาลจะอนุญาตเมื่อศาลเห็นว่า การถอนฟ้องนั้นไม่เป็นผลเสียต่อการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นส่วนใหญ่

3.6. การเยียวยาความเสียหายในความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

หลักการเยียวยาความเสียหายในกรณีที่เกิดความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ผู้เขียนได้ศึกษาโดยนำหลักการเยียวยาความเสียหายของสาธารณรัฐฝรั่งเศส และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามมาใช้เป็นหลักการเปรียบเทียบกับของประเทศไทย ซึ่งปกติประเทศไทยผู้ที่ได้รับความเสียหายจะต้องเรียกร้องค่าเสียหายโดยอาศัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความรับผิดชอบตามกฎหมายว่าด้วยสัญญา เรื่องซื้อขาย หรือเรื่องละเมิด ซึ่งการเรียกร้องค่าเสียหายตามหลักดังกล่าวนี้เป็นลักษณะทั่วไปหรืออาจาศักฎหมายเฉพาะที่เข้ามามีบทบาทในการคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 โดยในปัจจุบันได้มีพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 เข้าามีบทบาทในการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายมากขึ้นกว่ากฎหมายทั่วไป ซึ่งกฎหมายดังกล่าวนี้มีความสำคัญต่อการเยียวยาความเสียหายในปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง จึงมีรายละเอียดของการเยียวยาความเสียหาย ดังต่อไปนี้

3.6.1 การเยียวยาความเสียหายของสาธารณรัฐฝรั่งเศส

เมื่อได้มีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส โดยบรรจบทบัญญัติเกี่ยวกับความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่บุคคลอื่นเนื่องมาจากความบกพร่องของสินค้า (Title IV bis: Liability for defective products) โดยบทบัญญัติต่อจากหลักทั่วไปว่าด้วยความรับผิดทางแพ่ง (Title IV: Undertakings formed without an agreement) การแก้กฎหมายนี้ ส่วนหนึ่งก็เป็นที่ไปตาม EC Directive 85/374/EEC ทำให้ต้องนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาใช้บังคับเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายของสหภาพยุโรป โดยหลักการหรือนโยบายของ EC Directive 85/374/EEC คือ การทำให้เกิดความดุลยภาพระหว่างผลประโยชน์ของผู้บริโภคและผู้ผลิตสินค้า ซึ่ง Article 1 ของ EC Directive 85/374/EEC กำหนดให้ผู้ผลิตสินค้าต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่บกพร่อง หมายความว่า ผู้บริโภคสามารถมั่นใจได้ว่าสินค้าที่ผลิตและนำออกวางจำหน่ายมีความปลอดภัย ทั้งนี้ หากสินค้าใดมีความบกพร่องหรือไม่ปลอดภัยทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภค ผู้บริโภคก็สามารถเรียกร้องให้มีการเยียวยาความเสียหายได้ตาม EC Directive ฉบับนี้

นอกจากการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่บกพร่องหรือไม่ปลอดภัยแล้ว EC Directive 85/374/EEC ได้กำหนดขอบเขตความรับผิดของผู้ผลิตและการคำนวณความเสียหายทางการค้าของผู้ผลิต ในขณะที่เดียวกันการบิดเบือนการแข่งขันและอุปสรรคของการค้าเสรีก็ได้ถูกขจัดออกไปด้วยการมีกฎหมายที่มีมาตรฐานเดียวกัน

EC Directive 85/374/EEC มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่บกพร่องหรือไม่ปลอดภัย โดยอยู่บนหลักการพื้นฐานดังต่อไปนี้ คือ

(1) กำหนดให้ผู้ผลิตสินค้าต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากความบกพร่องของสินค้าที่ตนผลิตขึ้นและนำออกสู่ท้องตลาด ลักษณะของความรับผิดชอบของผู้ผลิตเป็นความรับผิดทางละเมิดและเป็นความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) ดังนั้น Directive ฉบับนี้จึงเป็นคุณต่อผู้เสียหาย

(2) ผู้เสียหายมีภาระการพิสูจน์ในเรื่องของความเสียหายที่ตนได้รับ พิสูจน์ว่าสินค้ามีความบกพร่อง และความสัมพันธ์ระหว่างความเสียหายที่ตนได้รับกับความบกพร่องของสินค้า หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ผู้เสียหายยังคงมีภาระการพิสูจน์ว่าความเสียหายที่ตนได้รับนั้น เป็นผลมาจากความบกพร่องของสินค้า

(3) ผู้ประกอบการที่อยู่ในห่วงโซ่ของการผลิตสินค้าที่บกพร่อง (Production Chain) จะต้องรับผิดชอบร่วมกันและแทนกัน (Jointly and Severally Liable) ต่อผู้เสียหาย ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยา หากผู้ประกอบการรายใดรายหนึ่งมีปัญหาในเรื่องของสถานะทางการเงิน

(4) ผู้ผลิตจะพ้นจากความรับผิดหากสามารถพิสูจน์ให้ศาลเห็นได้ถึงข้อยกเว้นความรับผิดตามที่บัญญัติไว้ใน Directive นี้ เช่น พิสูจน์ว่าตนไม่ได้ขายหรือนำสินค้าดังกล่าวเข้าสู่วงจรทางการตลาด (Article 7(1)) เป็นต้น

(5) กำหนดให้ประเทศสมาชิกออกกฎหมายกำหนดอายุความในการฟ้องร้องคดีเป็นอย่างเดียวกันคือ 3 ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายรู้หรือควรรู้ถึงความเสียหายที่ตนได้รับความบกพร่องของสินค้าและผู้ผลิตต้องรับผิดชอบ (Article 10) หรือ 10 ปี นับแต่วันที่ผู้ผลิตได้ขายสินค้าหรือนำสินค้าออกสู่วงจรทางการตลาด

(6) เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้เสียหายจากสินค้าบกพร่องหรือไม่ปลอดภัย EC Directive 85/374/EEC ไม่ยินยอมให้มีการทำข้อตกลงเพื่อจำกัดหรือยกเว้นความรับผิดของผู้ผลิต

(7) มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจำกัดวงเงินความรับผิดของผู้ผลิต

Article 21 ของ EC Directive 85/374/EEC กำหนดให้มีการ ทบทวน Directive ฉบับนี้ อย่างสม่ำเสมอ และ โดยผลของบทบัญญัติดังกล่าว จึงได้มีการจัดทำ EC Directive 1999/34/EC ฉบับวันที่ 10 พฤษภาคม ค.ศ. 1999 เพื่อแก้ไขเพิ่มเติม EC Directive 85/374/EEC โดยครอบคลุมถึงสินค้าเกษตรปฐมภูมิ (Primary agricultural products) และสัตว์ป่า (Game) ด้วย ซึ่งแต่เดิม EC Directive 85/374/EEC ได้บัญญัติยกเว้นไว้ ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งของการแก้ไขเพิ่มเติมอาจจะเป็นเพราะ

ได้เกิดโรควัวบ้าระบาดในยุโรปขึ้น โดยเริ่มที่ประเทศอังกฤษในปี ค.ศ. 1986 ผู้บริโภคจึงไม่มีความมั่นใจที่จะบริโภคเนื้อวัวที่มาจากยุโรป⁶⁰

โดยผลของ Article 21 ของ EC Directive 85/374/EEC European Commission จะต้องทบทวนการบังคับใช้ EC Directive 85/374/EEC อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งได้มีการนำเสนอรายงานฉบับแรกในปี ค.ศ. 1995 การทบทวนหนที่สองได้กระทำโดยการเผยแพร่เอกสารที่มีชื่อเรียกว่า Green Paper on Product Liability ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1999 โดยได้มีการตีพิมพ์เผยแพร่รายงานฉบับที่สองเมื่อวันที่ 31 มกราคม ค.ศ. 2001 และได้มีการจัดทำรายงานฉบับที่สาม โดยได้คำนึงถึงรายงานสองฉบับแรก และผลของการประชุมร่วมกับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย ตลอดจนการตอบแบบสอบถามที่ส่งออกไปในปี ค.ศ. 2005 และโดยมติวันที่ 19 ธันวาคม ค.ศ. 2002 ของคณะมนตรีแห่งยุโรป (Council Resolution) รายงานฉบับที่สามนี้จึงได้พิจารณาประเด็นความรับผิดชอบของผู้จัดหาสินค้า (Suppliers) ด้วย รายงานฉบับนี้ชี้ให้เห็นว่าโดยภาพรวมแล้ว EC Directive 85/374/EEC ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย EC Directive 1999/34/EC ให้ผลเป็นที่น่าพอใจ และไม่มี ความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงอีก แม้ในบางเรื่องศาลของประเทศสมาชิกจะได้นำไปใช้และตีความแตกต่างกันบ้างก็ตาม อย่างไรก็ตาม ได้มีการแนะนำว่าควรจะต้องมีการติดตามผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากการพัฒนากฎหมายอื่นๆ ของสหภาพยุโรป เช่น กฎหมายว่าด้วยการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้า และกฎหมายว่าด้วยการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น⁶¹

3.6.2 การเยียวยาความเสียหายของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

(1) ประมวลกฎหมายแพ่ง ค.ศ. 2005 (Civil Code)

1) รับผิดตามสัญญา (Contractual or Warranty Liability)

แม้ผู้ซื้อจะใช้สิทธิเรียกร้องให้ผู้ขายปฏิบัติการแก้ไขหรือเลิกสัญญาแล้ว ผู้ซื้อยังมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนความเสียหายด้วย โดยค่าสินไหมทดแทนความเสียหายตามประมวลกฎหมายแพ่ง ค.ศ. 2005 เป็นไปตามมาตรา 307 ที่บัญญัติว่า

“ความรับผิดในค่าสินไหมทดแทนความเสียหาย ประกอบด้วย

(ก) ความรับผิดในค่าสินไหมทดแทนความเสียหายทางกายภาพและความเสียหายทางจิตใจ

(ข) ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายทางกายภาพ ได้แก่ ความเสียหายต่อร่างกาย อันมีสาเหตุมาจากการผิดสัญญาซึ่งสามารถคำนวณเป็นเงินได้ ความเสียหายต่อทรัพย์สิน ค่าใช้จ่าย

⁶⁰อนันต์ จันทร์โอภากร. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 38. หน้า 80.

⁶¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 81.

ที่เหมาะสมในการป้องกัน หลีกเลี่ยง และแก้ไขความเสียหาย และความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงหรือ การขาดรายได้

(ค) บุคคลที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อจิตใจต่อบุคคลอื่นอันเนื่องมาจากอันตราย ต่อชีวิต สุขภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ชื่อเสียง จะต้องรับผิดชอบในความเสียหายต่อจิตใจต่อบุคคล ที่ได้รับความเสียหาย”

อย่างไรก็ตาม ความรับผิดชอบโดยอาศัยหลักความรับผิดชอบตามสัญญาในประมวลกฎหมายแพ่ง ค.ศ. 2005 มุ่งคุ้มครองผู้ซื้อให้สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่ซื้อขยายอย่างเต็มที่มากกว่าคุ้มครอง ผู้ซื้อจากอันตรายที่เกิดจากสินค้า นอกจากนี้สัญญามีผลผูกพันเฉพาะคู่สัญญา ดังนั้น เมื่อมีความเสียหาย เกิดขึ้นผู้ที่จะมีสิทธิได้รับการเยียวยาความเสียหายก็คือผู้ซื้อเท่านั้น โดยไม่รวมถึงผู้ที่ได้รับความเสียหาย โดยไม่ได้ใช้ทรัพย์สินที่ซื้อขยาย (Bystander) ด้วย

2) ความรับผิดชอบตามกฎหมายละเมิด (Tort Liability)

กรณีที่มีกฎหมายเฉพาะกำหนดให้บุคคลใดต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ความเสียหายแม้ไม่มีความผิดให้ใช้บังคับตามกฎหมายดังกล่าว ค่าสินไหมทดแทนความเสียหาย จะต้องได้รับการชดเชยอย่างเต็มจำนวนและทันทั่วถึง เว้นแต่กฎหมายจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ทั้งนี้ คู่กรณีมีสิทธิตกลงเกี่ยวกับจำนวนค่าเสียหาย และรูปแบบของค่าสินไหมทดแทนความเสียหาย ซึ่งอาจอยู่ในรูปของเงิน หรือการกระทำอย่างอื่น รูปแบบการชำระเงิน และวิธีการชำระค่าสินไหมทดแทน โดยค่าสินไหมทดแทนความเสียหายอาจถูกลดจำนวนลงหากเป็นการกระทำโดยประมาทและเมื่อ เปรียบเทียบกับความสามารถทางการเงินของผู้กระทำ นอกจากนี้ผู้เสียหายสามารถร้องขอต่อศาล ให้กำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนความเสียหายใหม่ได้ เมื่อเห็นว่าค่าสินไหมทดแทนที่ศาลกำหนดให้ ไม่มีความเหมาะสมอีกต่อไป หากผู้เสียหายมีส่วนผิดผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบเฉพาะความเสียหายที่ตน เป็นผู้ก่อขึ้นเท่านั้น เว้นแต่ผู้เสียหายเป็นผู้ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นทั้งหมดผู้กระทำไม่ต้องรับผิดชอบ ต่อความเสียหายดังกล่าว โดยค่าเสียหายกฎหมายกำหนดมีขอบเขต ดังนี้

(ก) ค่าเสียหายที่ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบต่อผู้เสียหายกรณีความเสียหายต่อทรัพย์สิน ได้แก่ ความเสียหายที่เกิดขึ้นในกรณีที่ทรัพย์สินสูญไป เสียไป หรือถูกทำลาย ความเสียหายจากการ ขาดประโยชน์ที่จะได้รับจากการใช้งานหรือใช้ประโยชน์จากทรัพย์สิน และค่าใช้จ่ายที่ผู้เสียหาย ได้จ่ายไปสำหรับการป้องกัน บรรเทา และเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น

(ข) ค่าเสียหายที่ผู้เสียหายจะได้รับกรณีมีความเสียหายต่อสุขภาพ ได้แก่ ค่ารักษา พยาบาล การฟื้นฟูสุขภาพและฟื้นฟูสมรรถภาพที่สูญเสียไป การสูญเสียหรือการลดลงของรายได้ หากผู้เสียหายสูญเสียความสามารถในการทำงานอย่างถาวร ค่าเสียหายรวมถึงค่าใช้จ่ายในการต้อง ดูแลผู้เสียหาย ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายของนายจ้างในระหว่างที่ผู้เสียหายเข้ารับการรักษ

นอกจากนี้ค่าเสียหายต่อสุขภาพรวมถึงค่าเสียหายต่อจิตใจของผู้เสียหายโดยมีจำนวนตามที่ตกลงกัน หากไม่สามารถตกลงกันได้จำนวนค่าเสียหายต่อจิตใจสูงสุดคือค่าจ้างขั้นต่ำที่รัฐบาลกำหนดไม่เกิน 30 เดือน

(ค) ค่าเสียหายกรณีความเสียหายต่อชีวิต เมื่อผู้เสียหายถึงแก่ความตาย ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบ ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล และการดูแลผู้ตายก่อนที่จะเสียชีวิต ค่าใช้จ่ายในการจัดการศพ และค่าอุปการะบุคคลที่อยู่ในอุปการะผู้ตาย นอกจากนี้ ผู้ก่อให้เกิดความเสียหายจะต้องรับผิดชอบในค่าเสียหายต่อจิตใจของญาติในลำดับแรกของผู้ตาย หากไม่มีบุคคลเช่นนั้นให้จ่ายให้แก่ผู้ที่ได้รับการอุปการะโดยตรงจากผู้ตาย โดยค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจเป็นไปตามที่ตกลงกัน หากไม่สามารถตกลงกันได้ให้กำหนดไม่เกินค่าแรงขั้นต่ำที่รัฐกำหนดไม่เกิน 60 เดือน

โดยกฎหมายกำหนดให้มีระยะเวลาในการชำระค่าสินไหมทดแทนความเสียหายต่อสุขภาพ หรือความเสียหายที่เป็นผลจากการเสียชีวิต ดังนี้

ก) กรณีที่ผู้เสียหายสูญเสียความสามารถในการทำงานอย่างถาวร ให้ได้รับค่าชดเชยจนกว่าจะตาย

ข) กรณีที่ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บถึงตาย ผู้ที่อยู่ในอุปการะของผู้ตายจะต้องได้รับสิทธิในการชดเชยความเสียหาย ได้แก่ บุตรของผู้ตายไม่ว่าจะเกิดก่อนหรือภายหลังจากผู้ตายถึงแก่ความตายมีสิทธิได้รับค่าชดเชยจนถึงอายุ 18 ปี เว้นแต่บุคคลที่อายุระหว่าง 15 - 18 ปี ที่ทำงานและมีรายได้เพียงพอในการใช้จ่าย และผู้ใหญ่ที่ไม่สามารถประกอบกิจการงานได้ จะต้องได้รับค่าชดเชยจนกว่าจะถึงแก่ความตาย

ค) ความเสียหายต่อชื่อเสียง ชื่อเสียงที่ผู้เสียหายได้รับความเสียหาย คือ ความเสียหายต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เกียรติศักดิ์และชื่อเสียง โดยผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบในการหลีกเลี่ยงหรือชดเชยความเสียหาย ค่าเสียหายสำหรับการขาดรายได้ นอกจากนี้ ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายต่อจิตใจตามที่ตกลงกัน หากไม่สามารถตกลงกันได้ จะต้องไม่เกิน 10 เดือนของค่าจ้างขั้นต่ำที่กำหนดโดยรัฐ

บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่ง ค.ศ. 2005 ของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดจากสินค้า ยังมีบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคไว้ โดยเฉพาะในมาตรา 630 ซึ่งบัญญัติว่า การชดเชยความเสียหายอันเกิดจากการละเมิดสิทธิประโยชน์ของผู้บริโภค บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการผลิตหรือดำเนินธุรกิจและล้มเหลวในการส่งมอบสินค้าที่มีคุณภาพและก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้บริโภคจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายเช่นว่านั้น แต่แม้ว่าจะมีบทบัญญัติเฉพาะที่กำหนดความรับผิดชอบของผู้ประกอบการ

เกี่ยวกับสินค้าที่ไม่มีคุณภาพและก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้บริโภคให้ต้องรับผิดชอบ แต่ก็มิได้บัญญัติไว้ว่าความเสียหายที่ผู้ประกอบการต้องรับผิดชอบนั้นมีขอบเขตหรือมีหลักเกณฑ์อื่นๆ ประกอบอย่างไร

(2) กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ค.ศ. 2010 (The Law on Protection of Consumer's Right 2010)

ขอบเขตความรับผิดชอบที่นำมาใช้ต่อการกำหนดค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทน มีบัญญัติไว้ในมาตรา 23 (1) มีหลักว่า “ผู้ประกอบการต้องรับผิดชอบในความเสียหายต่อชีวิต สุขภาพ และทรัพย์สินของผู้บริโภค อันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของตน” ความเสียหายที่ได้รับความคุ้มครองคือ ความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน โดยมีได้จำกัดประเภทของทรัพย์สินที่ได้รับความคุ้มครองไว้ และขอบเขตของค่าเสียหายได้บัญญัติไว้ในมาตรา 23 (3) ว่า “ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่ง” ดังนั้น ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายจึงมีหลักเกณฑ์เดียวกับความรับผิดชอบตามหลักกฎหมายละเมิดที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น โดยมาตรา 604 กำหนดให้กรณีที่มีกฎหมายเฉพาะกำหนดให้บุคคลใดต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายแม้ไม่มีความผิด ให้ใช้บังคับตามกฎหมายดังกล่าว ในกรณีนี้ถือว่าความรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยมีกฎหมายเฉพาะให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบโดยไม่มีความผิดแล้ว ซึ่งหลักเกณฑ์ในการใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายจะต้องได้รับการชดเชยอย่างเต็มจำนวน และทันทั่วถึง และให้สิทธิคู่กรณีตกลงเกี่ยวกับจำนวนค่าเสียหาย และรูปแบบของค่าสินไหมทดแทนความเสียหาย รูปแบบการชำระเงิน และวิธีการชำระค่าสินไหมทดแทน และผู้เสียหายสามารถร้องขอต่อศาลให้กำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนความเสียหายใหม่ได้ในภายหลังเมื่อค่าสินไหมทดแทนที่ศาลกำหนดให้ไม่มีความเหมาะสมแล้ว โดยความเสียหายแต่ละประเภทที่กฎหมายกำหนดมีขอบเขต ดังนี้

1) ความเสียหายต่อทรัพย์สิน ประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 608 กำหนดให้ค่าเสียหายต่อทรัพย์สิน ได้แก่

- (ก) ความเสียหายจากทรัพย์สินสูญไป
- (ข) ความเสียหายจากทรัพย์สินเสียหายหรือถูกทำลาย
- (ค) ประโยชน์จะได้รับจากการใช้งานหรือใช้ประโยชน์จากทรัพย์สิน
- (ง) ค่าใช้จ่ายที่เหมาะสมซึ่งผู้เสียหายได้จ่ายไปสำหรับการป้องกัน บรรเทา และ

เยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น

2) ความเสียหายต่อร่างกาย ตามมาตรา 609 แห่งกฎหมายแพ่ง ค่าเสียหายที่ผู้เสียหายจะได้รับเมื่อมีความเสียหายต่อสุขภาพ ร่างกาย ได้แก่

- (ก) ค่าใช้จ่ายที่ได้จ่ายไปอย่างเหมาะสมสำหรับการรักษาพยาบาล การฟื้นฟูสุขภาพและฟื้นฟูสมรรถภาพที่สูญเสียไป

(ข) การสูญเสียหรือการลดลงของรายได้ หากรายได้ของผู้เสียหายไม่แน่นอน และไม่สามารถกำหนดได้ ให้ใช้รายได้เฉลี่ยของงานประเภทเดียวกับที่ผู้เสียหายทำ

(ค) ความเสียหายของนายจ้างในระหว่างที่ผู้เสียหายเข้ารับการรักษา หากผู้เสียหายสูญเสียความสามารถในการทำงานอย่างถาวร ค่าเสียหายต้องรวมถึงค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้เสียหายด้วย

(ง) ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบในค่าเสียหายต่อจิตใจของผู้เสียหายตามที่ตกลงกัน หากไม่สามารถตกลงกันได้ จำนวนค่าเสียหายต่อจิตใจสูงสุดคือค่าจ้างขั้นต่ำที่รัฐกำหนดไม่เกิน 30 เดือน

3) ความเสียหายต่อชีวิต เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 610 ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล และการดูแลผู้ตายก่อนที่จะเสียชีวิต ค่าใช้จ่ายในการจัดการศพ ค่าอุปการะบุคคลที่อยู่ในอุปการะผู้ตาย และค่าเสียหายต่อจิตใจของญาติในลำดับแรกของผู้ตาย หากไม่มีบุคคลเช่นว่านั้น ให้จ่ายให้แก่ผู้ที่ได้รับการอุปการะโดยตรงจากผู้ตาย โดยค่าเสียหายต่อจิตใจเป็นไปตามที่ตกลงกัน หากไม่สามารถตกลงกันได้ ให้กำหนดไม่เกินค่าแรงขั้นต่ำที่รัฐกำหนดไม่เกิน 60 เดือน โดยกฎหมายกำหนดให้มีระยะเวลาในการชำระค่าสินไหมทดแทนความเสียหายต่อสุขภาพ หรือความเสียหายที่เป็นผลจากการเสียชีวิต ดังนี้

(ก) กรณีที่ผู้เสียหายสูญเสียความสามารถในการทำงานอย่างถาวร ให้ได้รับค่าชดเชยจนกว่าจะตาย

(ข) กรณีที่ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บถึงตาย ผู้ที่อยู่ภายใต้อุปการะของผู้ตายมีสิทธิได้รับการชดเชยความเสียหาย ได้แก่ บุตรของผู้ตายไม่ว่าจะเกิดก่อนหรือภายหลังจากผู้ตายถึงแก่ความตาย โดยมีสิทธิได้รับค่าชดเชยจนถึงอายุ 18 ปี เว้นแต่บุคคลที่อายุระหว่าง 15 - 18 ปี ที่มีงานทำและมีรายได้เพียงพอในการใช้จ่าย และผู้ใหญ่ที่ไม่สามารถประกอบกิจการงานได้จะต้องได้รับค่าชดเชยจนกว่าจะถึงแก่ความตาย

นอกจากความรับผิดชอบในการชดเชยความเสียหายแล้ว ผู้ประกอบการมีหน้าที่ที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ การเรียกคืนสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ตามมาตรา 22 มีหลักว่า ผู้ประกอบการมีหน้าที่ในการเรียกคืนสินค้าที่ไม่ปลอดภัยเมื่อตรวจพบความไม่ปลอดภัยของสินค้านั้น โดยจะต้องดำเนินการที่จำเป็นโดยพลัน เพื่อหยุดยั้งการกระจายสินค้าสู่ตลาด และต้องแจ้งข้อมูลให้แก่สาธารณชนทราบถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า และการเรียกคืนสินค้าในหนังสือพิมพ์รายวันอย่างน้อย 5 ฉบับ หรือทางวิทยุ โทรทัศน์ในเขตพื้นที่ที่สินค้าได้วางจำหน่ายอย่างต่อเนื่อง เป็นเวลา 5 วันทำการ พร้อมรายละเอียดอื่นๆ ดังนี้

- (ก) รายละเอียดเกี่ยวกับสินค้าที่จะเรียกคืน
- (ข) เหตุผลในการเรียกคืน และคำเตือนให้ระมัดระวังอันตรายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย
- (ค) เวลา สถานที่ และวิธีการในการคืนสินค้า
- (ง) ระยะเวลาและวิธีการในการแก้ไขปัญหาความไม่ปลอดภัยของสินค้า
- (จ) มาตรการที่จำเป็นในการคุ้มครองประโยชน์ของผู้บริโภคในระหว่างที่มีการเรียกคืนสินค้า

การเรียกคืนสินค้าจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับข้อมูลที่เผยแพร่ให้แก่ประชาชน โดยผู้ประกอบการต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมด และต้องรายงานผลการเรียกคืนสินค้าไปยังหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อคุ้มครองประโยชน์ของผู้บริโภค หลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการเรียกคืนสินค้า หากมีการเรียกคืนสินค้าในหลายพื้นที่ ต้องรายงานผลไปยังหน่วยงานกลางเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของผู้บริโภค ผู้เขียนเห็นว่ามาตรการเรียกคืนสินค้าของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามเป็นมาตรการที่น่าสนใจ และสามารถยับยั้งความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นได้ เพราะนอกจากเรียกคืนสินค้าแล้ว ต้องแจ้งให้ประชาชนทราบถึงความไม่ปลอดภัยอีกด้วย หากความเสียหายเกิดขึ้นในท้องที่หนึ่ง ท้องที่ที่อยู่ห่างไกลออกไปอาจไม่ทราบถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า มาตรการดังกล่าวจึงเป็นมาตรการที่ดีที่จะแจ้งให้ผู้บริโภคระมัดระวังและช่วยลดความเสียหายและความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้น

3.6.3 การเยียวยาความเสียหายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

การเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จะทำการศึกษาใน 2 กรณีด้วย คือ การเยียวยาความเสียหายตามสัญญา และการเยียวยาความเสียหายในกรณีละเมิด ดังนี้

(1) การเยียวยาความเสียหายตามสัญญา

สำหรับการเยียวยาความเสียหายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ใช้หลักการเยียวยาความเสียหายว่า เสียหายเท่าใดชดใช้เท่านั้น หรือกรณีที่ตกลงกันไว้ในสัญญา โดยจะต้องเป็นการเยียวยาความเสียหายที่แท้จริง ไม่ให้มีการค้ากำไร หรือไม่มีการกำหนดค่าเสียหายที่เป็นการลงโทษ ซึ่งในกรณีสัญญาซื้อขายนั้น หากเกิดความเสียหายขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยที่ทำการซื้อขายกัน กฎหมายกำหนดมาตรการการเยียวยาไว้ดังนี้

1) การซ่อมแซมความบกพร่องของสินค้า ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ไม่ได้กล่าวถึงไว้อย่างชัดเจน แม้แต่มาตรา 472 ก็กำหนดไว้เพียงว่า ผู้ขายต้องรับผิดชอบ (ในความชำรุดบกพร่อง) โดยการรับผิดชอบอย่างนั้นต้องไปพิจารณาตามบทบัญญัติในบรรพที่ 2 เรื่องนี้ ที่มีแนวความคิด

เป็นการกำหนดให้ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายเท่านั้น การเรียกให้ผู้ขายซ่อมแซมสินค้าที่ชำรุดบกพร่องก็โดยอาศัยนัยแห่งมาตรา 461 ที่ว่า “ผู้ขายจำเป็นต้องส่งมอบทรัพย์สินซึ่งขายนั้นให้แก่ผู้ซื้อ” ซึ่งสามารถตีความได้ว่าทรัพย์สินที่ส่งมอบนั้นต้องปราศจากความชำรุดบกพร่อง ดังนั้น หากทรัพย์สินที่ส่งมอบเกิดชำรุดบกพร่อง ผู้ซื้อก็มีสิทธิเรียกให้ผู้ขายทำการซ่อมแซมได้

2) การคืนสินค้าและการคืนราคาค่าสินค้า ซึ่งเป็นมาตรการที่ใช้ควบคู่กัน โดยการคืนสินค้าจะเป็นไปตามข้อตกลงที่มีการตกลงกันไว้ระหว่างคู่สัญญาว่าจะเป็นข้อตกลงที่ผู้ประกอบการทำขึ้นฝ่ายเดียว และมีระยะเวลากำหนดไว้ขึ้นอยู่กับประเภทของสินค้า หากไม่มีการตกลงว่าจะมีการรับสินค้าคืน เมื่อสินค้านั้นชำรุดบกพร่องก็ไม่มีกฎหมายบังคับให้ผู้ประกอบการต้องรับสินค้าคืน เว้นแต่จะเป็นการทำธุรกิจตามพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 สำหรับมาตรการคืนราคาสินค้าจะเกิดขึ้นเมื่อผู้ซื้อนำสินค้าที่ชำรุดบกพร่องมาคืน ก็ย่อมต้องการได้รับคืนราคาค่าสินค้าซึ่งมีกฎหมายกล่าวถึงการคืนราคาสินค้าไว้ในมาตรา 222

3) ค่าสินไหมทดแทน การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเป็นไปตามหลักการเรียกร้องค่าเสียหาย ตามบทบัญญัติในมาตรา 222 โดยผู้ขายจะรับผิดชอบในค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหาย เช่นที่ตามปกติจะเกิดขึ้นจากการส่งมอบสินค้าที่ชำรุดบกพร่อง

ส่วนความรับผิดเพื่อความเสียหายอันเกิดแก่พฤติการณ์พิเศษ ผู้ขายจะรับผิดก็ต่อเมื่อผู้ขายคาดเห็นหรือควรจะได้คาดเห็นว่าจะเกิดความเสียหายเช่นนั้นขึ้น ดังนั้น การที่ผู้ซื้อเรียกราคาที่ชำระไปแล้วคืน หรือเรียกค่าเสื่อมราคา หรือการลดราคาทรัพย์สิน หรือการเรียกค่าขาดประโยชน์จากการใช้ทรัพย์สิน หรือการเรียกค่าขนส่งทรัพย์สินเพื่อทดแทนส่วนที่ชำรุดบกพร่อง จึงเป็นค่าสินไหมทดแทนความเสียหายอันพึงเกิดขึ้น โดยปกติธรรมดาจากการที่ผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินอันชำรุดบกพร่องแก่ผู้ซื้อ

(2) การเยียวยาความเสียหายกรณีละเมิด

มาตรการในการเยียวยาความเสียหายอันเกิดจากสินค้าในกรณีละเมิดนั้น ต้องพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 2 ลักษณะ 5 หมวด 2 เรื่องค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิด ซึ่งการใช้ค่าสินไหมทดแทนมีความมุ่งหมายพื้นฐาน คือ ให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิมเหมือนยังไม่มีกรณีละเมิด หรือให้ใกล้เคียงกับฐานะเดิมให้มากที่สุดที่จะทำได้ โดยความเสียหายที่เป็นมูลค่าความผิดฐานละเมิดนั้น อาจเป็นความเสียหายที่คำนวณเป็นเงินได้ (Pecuniary Damage of Loss) หรือไม่อาจคำนวณเป็นเงินไม่ได้ (Non-Pecuniary of Loss) ก็ได้ หากเป็นความเสียหายที่ไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ เช่น ทำให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิต เมื่อไม่อาจทำให้เขาคืนชีพได้ ก็ต้องชดใช้ค่าเสียหายเป็นเงิน เพราะ

ไม่สามารถหาวิธีอื่นให้ดีกว่านี้ได้ เป็นการรับรองถึงการมีอยู่แห่งสิทธิบางประการที่ผู้เสียหายเป็นผู้ทรงสิทธิและผู้กระทำละเมิดไว้ล่วงหน้า⁶²

มาตรา 438 บัญญัติว่า “ค่าสินไหมทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใดเพียงใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด

อนึ่ง ค่าสินไหมทดแทนนั้น ได้แก่ การคืนทรัพย์สินที่ผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะละเมิด หรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้น รวมทั้งค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ได้เพื่อความเสียหายอย่างใดๆ อันได้เกิดขึ้นนั้นด้วย”

จากบทบัญญัติมาตรา 438 วรรค 1 ได้บัญญัติให้ศาลเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการวินิจฉัยการใช้ค่าสินไหมทดแทน โดยให้ศาลมีอิสระที่จะกำหนดวิธีการทดแทน ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงอันละเมิด ส่วนในวรรค 2 ได้กล่าวถึงค่าสินไหมทดแทนไว้ว่า ได้แก่

1) การคืนทรัพย์สิน อันเป็นการคืนทรัพย์สินที่ผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะละเมิด ถ้าคืน ไม่ได้ก็ต้องใช้ราคา จะนำเอาทรัพย์สินอย่างเดียวกันอันอื่นมาใช้แทนไม่ได้ เว้นแต่ผู้เสียหายยอมรับชำระหนี้เป็นอย่างอื่นแทน

2) การใช้ราคาทรัพย์สิน อันหมายถึงเงิน โดยการใช้ราคานี้จะมีได้ก็ต่อเมื่อไม่อาจคืนทรัพย์สินอันผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะละเมิด ถ้าหากยังอยู่ในวิสัยที่จะคืนทรัพย์สินได้ ก็ต้องคืนทรัพย์สินเจ้าของทรัพย์สินจะเอาราคาทรัพย์สินโดยไม่ยอมรับทรัพย์สินไม่ได้ เว้นแต่จะเป็นการยอมรับชำระหนี้เป็นอย่างอื่น

3) การใช้ค่าเสียหายเพื่อความเสียหายใดๆ อันเกิดจากการกระทำละเมิด

ดังนั้น การคืนทรัพย์สินย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้พร้อมกับการใช้ราคาทรัพย์สิน ซึ่งแตกต่างกับกรณีการใช้ค่าเสียหายเพื่อความเสียหายใดๆ ที่ผู้กระทำละเมิดอาจต้องใช้พร้อมการคืนทรัพย์สินหรือการใช้ราคาแล้วแต่กรณีก็ได้ หากการละเมิดนั้นก่อให้เกิดความเสียหายอย่างอื่นอีกด้วย และจะเห็นได้ว่าค่าสินไหมทดแทนนั้นครอบคลุมถึงค่าเสียหายด้วย มาตรา 438 นี้เป็นบทบัญญัติหลักทั่วไปในการกำหนดให้ใช้ค่าสินไหมทดแทน แต่ในกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะก็ต้องพิจารณาตามบทบัญญัตินั้น นอกจากบทบัญญัติเฉพาะเรื่องก็ต้องพิจารณาตามบททั่วไปในมาตรา 438 นี้ สำหรับค่าสินไหมทดแทนที่เกี่ยวข้องกับการเยียวยาความเสียหายจากสินค้าที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ ได้แก่

⁶²ไพจิตร บุญญพันธ์. (2544). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิด (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ. หน้า 157.

1) กรณีทำให้ตาย ซึ่งยอมเป็นความเสียหายอันคำนวณเป็นตัวเงินไม่ได้ และเรียกค่าสินไหมทดแทนกันเป็นเงินได้ดังกล่าวมาแล้วนั้น ตามมาตรา 443 บัญญัติว่า ได้แก่ ค่าปลงศพ รวมทั้งค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอื่นๆ ถ้ามิได้ตายทันทีตามมาตรา 443 วรรค 2 ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาลและค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ก่อนตามเพราะไม่สามารถประกอบการทำงานได้ และตามวรรค 3 ได้แก่ ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ เนื่องจากตามกฎหมายผู้ตายอาจอุปการะบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เหตุที่ตายลงนั้นจึงมีผลทำให้บุคคลนั้นขาดไร้อุปการะไปด้วย

2) กรณีทำให้เสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัย ตามมาตรา 444 ได้แก่

(ก) ค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไป คือ ค่าใช้จ่ายเฉพาะฉุกเฉิน เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายจากการจ้างคนเลี้ยงดูบุตรเพราะได้รับอันตรายสาหัสไม่สามารถเลี้ยงดูบุตรเล็กๆ ได้เอง

(ข) ค่าเสียหายเพื่อการที่เสียความสามารถประกอบการทำงานสิ้นเชิงหรือแต่บางส่วน อันเป็นการทำให้ขาดรายได้ไม่จำเป็นต้องเป็นงานที่ต้องทำเป็นปกติเสมอไป แม้แต่แม่บ้านก็ยังมีสิทธิได้รับค่าเสียหายหากการละเมิดเป็นผลให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างเดิม รวมทั้งเวลาในปัจจุบันนั้นและในอนาคตด้วย และในมาตรา 444 วรรค 2 ศาลสามารถสงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาได้ภายในระยะเวลาไม่เกินสองปี

3) กรณีค่าสินไหมทดแทนเพื่อการที่ขาดแรงงาน ตามมาตรา 445 ที่ต้องเป็นกรณีที่ทำให้เขาถึงตาย หรือเสียหายแก่ร่างกาย หรืออนามัย หรือเสียเสรีภาพ (โดยไม่รวมถึงความเสียหายแก่ทรัพย์สินแล้วทำให้ขาดแรงงาน) และผู้ต้องเสียหายมีความผูกพันตามกฎหมายจะต้องทำการงานให้เป็นคุณแก่บุคคลภายนอกในครัวเรือน หรืออุตสาหกรรมของบุคคลภายนอกนั้น โดยบุคคลที่เรียกค่าสินไหมทดแทนตามมาตรานี้ เช่น สามีที่ภริยาทำงานในครัวเรือนให้ บิดามารดาที่บุตรทำงานให้ และยังรวมถึงบุคคลที่มีสิทธิหน้าที่ต่อกันตามสัญญา เช่น นายจ้างลูกจ้างตามสัญญาจ้างแรงงาน เป็นต้น

4) กรณีค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันมิใช่ตัวเงิน ตามมาตรา 446 โดยจะเรียกได้ในกรณีที่ความเสียหายแก่ร่างกาย หรืออนามัย หรือเสียเสรีภาพ (ไม่รวมกรณีทำให้ถึงตาย) ซึ่งค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันมิใช่ตัวเงินที่ศาลไทยยอมรับและให้โจทก์เรียกได้ เช่น ค่าทุกข์ทรมานระหว่างการรักษาพยาบาล การที่ต้องทุพพลภาพพิการไปตลอดชีวิต ค่าทุกข์ทรมานจิตใจ เป็นต้น

ส่วนค่าเสียหายนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนดไว้ ผู้เสียหายก็ไม่มีสิทธิเรียกร้องให้ผู้ละเมิดรับผิดชอบได้ และแม้ผู้เสียหายจะขอมาในฟ้องศาลก็ไม่พิพากษาให้ตามที่โจทก์ขอได้ ดังนั้นมาตรการในการเยียวยาความเสียหายกรณีละเมิด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงเป็นการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน อันจะมีทั้งค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายที่คำนวณเป็นเงินได้ และ

ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายที่ไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ ซึ่งเป็นการกำหนดค่าสินไหมทดแทน โดยดุลพินิจของศาลและเท่าที่ผ่านมานั้น ศาลไทยยังไม่เคยให้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายที่ไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ชนิดที่เรียกว่า ค่าเสียหายต่อจิตใจ โดยให้เหตุผลว่า ไม่มีกฎหมายให้อำนาจในการเรียกค่าเสียหายนี้ ทั้งที่มีบทบัญญัติในมาตรา 446 กล่าวถึงค่าเสียหายอันมิใช่ตัวเงินไว้ก็ตาม

แนวทางคำพิพากษาศาลฎีกา สามารถสรุปการใช้ดุลพินิจกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดให้ค่านึงถึงเรื่องดังต่อไปนี้

- 1) ฐานะเดิมของผู้เสียหายเป็นอย่างไร
- 2) มีประโยชน์หรือกำไรที่ฝ่ายผู้เสียหายต้องขาดไปหรือไม่
- 3) ความเสียหายต้องแน่นอน และเป็นผลโดยตรงจากการกระทำละเมิด
- 4) ความเสียหายที่เกิดขึ้นไม่จำเป็นต้องคาดหมายได้
- 5) แม้ไม่น่าสืบว่าค่าเสียหายเป็นจำนวนเท่าใด ศาลก็กำหนดให้ได้ตามพฤติการณ์
- 6) ผู้เสียหายมีส่วนผิดด้วยหรือไม่
- 7) พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งการละเมิดมีเพียงใด

3.6.4 การเยียวยาความเสียหายตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ถือได้ว่ากฎหมายที่มีจุดมุ่งหมายที่จะให้ความคุ้มครองแก่ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายอันเกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยเพิ่มเติมไปจากกฎหมายทั่วไปอย่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 หากความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ สำหรับการเยียวยาผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 11 ว่า “นอกจากค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ศาลมีอำนาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ด้วย

(1) ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจอันเป็นผลเนื่องมาจากความเสียหายต่อร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยของผู้เสียหาย และหากผู้เสียหายถึงแก่ความตาย สามิ ภริยา บุพการี หรือผู้สืบสันดานของบุคคลนั้นชอบที่จะได้รับค่าเสียหายสำหรับค่าเสียหายต่อจิตใจ

(2) หากข้อเท็จจริงปรากฏว่า ผู้ประกอบการได้ผลิต นำเข้า หรือขายสินค้าโดยรู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือมิได้รู้เพราะความประมาทเลินเล่ออย่างแรง หรือเมื่อรู้ว่าสินค้าไม่ปลอดภัยภายหลังจากการผลิต นำเข้า หรือขายสินค้านั้นแล้วไม่ดำเนินการใดๆ ตามสมควรเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหาย ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบการจ่ายค่าสินไหมทดแทนเพื่อ

การลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามสมควร แต่ไม่เกินสองเท่าของค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงนั้น ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่างๆ เช่น ความร้ายแรงของความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับการที่ผู้ประกอบการรู้ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า การดำเนินการของผู้ประกอบการเมื่อทราบว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของสินค้า ระยะเวลาที่ผู้ประกอบการปกปิดความไม่ปลอดภัยของสินค้า การดำเนินการของผู้ประกอบการเมื่อทราบว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบการได้รับสถานะทางการเงินของผู้ประกอบการ การที่ผู้ประกอบการได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น ตลอดจนการที่ผู้เสียหายมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วย”

มาตรา 4 ให้นิยามคำว่า “ความเสียหายต่อจิตใจ” หมายความว่า ความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมาน ความหวาดกลัว ความวิตกกังวล ความโศกเศร้าเสียใจ ความอับอาย หรือความเสียหายต่อจิตใจอย่างอื่นที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าสินไหมทดแทน อันได้แก่ ค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ต้องพิจารณาตามบทบัญญัติในบรรพ 2 ลักษณะ 5 หมวด 2 ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจ ซึ่งจะต้องเป็นกรณีที่ผู้เสียหายได้รับความเสียหายต่อร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยด้วย และในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย สามี ภริยา หรือผู้สืบสันดานของผู้เสียหายสามารถเรียกค่าเสียหายต่อจิตใจได้ และค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษที่ผู้เสียหายจะได้รับก็ต่อเมื่อสามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่างๆ ตามที่พระราชบัญญัติกำหนดไว้คือ ผู้ประกอบการผลิต นำเข้า หรือขายสินค้าโดยรู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือมิได้รู้เพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือเมื่อรู้ว่าเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยแล้วไม่ดำเนินการใดๆ ตามสมควรเพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหาย แต่ก็ได้กำหนดเพดานหรืออัตราสูงสุดไว้เป็นจำนวนไม่เกินสองเท่าของค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงศาลกำหนดให้แก่ผู้เสียหาย

เหตุที่พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 บัญญัตินิยามของคำว่า “ความเสียหายต่อจิตใจ” ไว้ ก็เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมาย อีกทั้งเพื่อเป็นแนวทางในการใช้ดุลพินิจของศาล อนึ่ง แม้ว่ามาตรา 466 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะได้กำหนดว่า ในกรณีที่ทำให้บุคคลเสียหายต่อร่างกายหรืออนามัย ผู้เสียหายจะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอย่างอื่น อันมิใช่ตัวเงินด้วยก็ได้ แต่ในทางปฏิบัติศาลคดีแพ่งไม่เคยพิพากษาให้ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจตามคำขอของผู้เสียหายแต่อย่างใด โดยกล่าวอ้างว่าไม่มีกฎหมายให้อำนาจเรียกค่าเสียหายดังกล่าว

กฎหมายของสหรัฐอเมริกา ในกรณีที่มีความเสียหายแก่ชีวิตและร่างกายนั้น กฎหมายยอมให้ผู้เสียหายเรียกค่าเสียหายทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงินที่เกิดขึ้นแล้วที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ความเสียหายที่เป็นตัวเงิน เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าขาดรายได้ ส่วนความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน เช่น ความเจ็บปวดและการทรมานทุกข์ทรมาน นอกจากนี้ในกรณีที่มีความเสียหายแก่ชีวิตและร่างกายเกิดขึ้น คู่สมรสและบุคคลในครอบครัวยังอาจเรียกค่าสินไหมทดแทนสำหรับ “Loss of Consortium” ได้ด้วย เช่น ค่าขาดผู้ดูแล ค่าขาดแรงงานในครัวเรือน

สำหรับความเสียหายต่อจิตใจนั้น จะต้องเป็นไปตามหลักกฎหมาย 2 ประการ คือ ประการที่ 1 หลักเรื่อง Impact Rule คือ ต้องมีความเสียหายทางร่างกายเกิดขึ้นด้วย หรือปรากฏหลักฐานแจ้งชัดว่าผู้ผลิตจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ถ้าเกิดความเสียหายต่อจิตใจเพียงอย่างเดียว โดยไม่มีความบาดเจ็บของร่างกายเกิดขึ้น บุคคลนั้น ไม่อาจเรียกค่าสินไหมทดแทนต่อจิตใจได้ และประการที่สอง หลัก Zone of Danger Rule กล่าวคือ ผู้ได้รับความเสียหายต้องพิสูจน์ว่าตนเองอยู่ในบริเวณที่อาจได้รับอันตรายต่อร่างกายจากการกระทำโดยประมาทของผู้กระทำละเมิด และมีความเสี่ยงอย่างมากที่จะได้รับอันตรายนั้น ผู้ได้รับความเสียหายจึงจะสามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนต่อจิตใจได้

ตัวอย่าง คดี Hagan v. Coca-Cola Bottling Co ข้อเท็จจริง ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1992 Linda Hagan และน้องสาวชื่อ Barbara Parks ดื่มน้ำอัดลมบรรจุขวดยี่ห้อ Coca-Cola และเห็นว่ารสชาติเจือจาง Hagan จึงหยุดดื่มแล้วยกขวดขึ้นไปให้ถูกแสงสว่างและพบว่ามีถุงยางอนามัยอยู่ในขวดน้ำอัดลม ทั้งสองคนรู้สึกวิตกกังวลมาก นอกจากนั้นแล้ว Hagan ยังรู้สึกสะอิดสะเอียน วันรุ่งขึ้นทั้งสองคนจึงได้ไปพบแพทย์ที่โรงพยาบาลและแพทย์ได้วินิจฉัยให้ หลังจากนั้น 6 เดือน ทั้งสองคนได้ตรวจเลือดเพื่อดูว่าติดเชื้อไวรัสเอชไอวี (เชื้อไวรัสเอดส์) หรือไม่ ปรากฏว่าผลเป็นลบ Hagan และ Park จึงได้นำคดีมาฟ้องบริษัท Coca-Cola Bottling เพื่อให้รับผิดชอบความเสียหายด้านจิตใจ (Emotional distress) บริษัท Coca-Cola Bottling ได้ทำการตรวจสอบขวดน้ำอัดลมและเบิกความต่อคณะลูกขุนว่า สิ่งที่อยู่ในขวด คือ รา คณะลูกขุนตัดสินว่า คณะลูกขุนเชื่อว่าวัตถุที่อยู่ในขวด คือ ถุงยางอนามัยไม่ใช่รา ดังที่จำเลยเบิกความ และตัดสินให้จำเลยจ่ายค่าสินไหมทดแทนแก่โจทก์ทั้งสองเป็นจำนวนเงิน 75,000 เหรียญสหรัฐ ศาลอุทธรณ์กลับคำพิพากษาศาลชั้นต้น

ประเด็นกฎหมาย โจทก์สามารถฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนกรณีที่บริโภคสิ่งแปลกปลอมในสินค้าประเภทอาหาร แล้วเกิดความเสียหายด้านจิตใจ โดยที่โจทก์ไม่ได้รับความเสียหายต่อร่างกายเลย ได้หรือไม่

ตามตัวอย่างของคดีดังกล่าว ศาลฎีกามีคำพิพากษาว่า โจทก์ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่า โจทก์ได้รับความเสียหายทางร่างกายเพื่อให้สามารถมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทน เนื่องจากการทรมานทุกข์ทรมานทางจิตใจอันเกิดจากการดื่มเครื่องดื่มน้ำอัดลมที่มีวัตถุอื่นปลอมปนอยู่ซึ่งจำเลยเป็น

ผู้ผลิตนั้น เพียงพอแล้วที่ศาลตัดสินว่าให้จำเลยจ่ายค่าสินไหมทดแทนแก่โจทก์ จึงทำให้โจทก์มีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทน

ดังตัวอย่างคำพิพากษาของศาลฎีกาของรัฐเนวาดาที่เคยมีคำตัดสินไว้ก่อนแล้ว ในคดีที่ผู้พิพากษาชื่อ Anstead ได้เขียนคำพิพากษา ซึ่งมีสาระสำคัญว่า ประชาชนโดยทั่วไปคุ้นเคยและเชื่อว่สินค้าอาหารที่มีบรรจุภัณฑ์ห่อหุ้มมีความปลอดภัยที่จะบริโภคได้ ผู้ผลิตสินค้าอาหารหรือผู้จำหน่ายปลีกอาหารสามารถคาดเห็นได้ว่า บุคคลย่อมล้มป่วยทางกายหรือทางจิตใจได้หากบริโภคสินค้าเข้าไปแล้วพบว่ามีสิ่งแปลกปลอม เช่น แมลงวัน สัตว์ประเภทหนู ปนอยู่ในอาหารที่ควรจะสะอาดปราศจากสิ่งแปลกปลอมนั้น ผู้ผลิตสินค้าหรือผู้ขายปลีกต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการบริโภคอาหารนั้น การสังเกตเห็นว่ามีสิ่งแปลกปลอมเฉยๆ แต่ไม่ได้บริโภคกับการบริโภคเข้าไปเนื่องจากสังเกตไม่เห็นนั้นมีผลต่อความรับผิดชอบแตกต่างกัน ศาลไม่ควรให้ผู้ผลิตสินค้าต้องรับผิดชอบอย่างไม่จำกัดต่อสินค้าที่ไม่สะอาดปลอดภัยทุกกรณี ผู้ผลิตสินค้าอาหารจะต้องรับผิดชอบเมื่อมีการบริโภคสินค้าอาหารนั้นเข้าไปจริงๆ เท่านั้น เช่น ในคดี Way v. Tampa Coca-Cola Bottling Co., 260 So. 2d 288 (Fla. 2d DCA 1972) โจทก์ดื่มน้ำอัดลมและต่อมาพบว่ามีหนูอยู่ในขวดน้ำอัดลม จึงเกิดอาการระคายเคืองและอาเจียน โจทก์นำคดีมาฟ้อง ศาลตัดสินว่าให้จำเลยจ่ายค่าสินไหมทดแทนแก่โจทก์ เนื่องจากหลักฐานในคดีได้แสดงให้เห็นว่า สิ่งแปลกปลอมในขวดเป็นสิ่งที่น่าขยะแขยงและน่าระคายเคือง และผู้ผลิตสามารถคาดเห็นได้ว่าหากมีสิ่งแปลกปลอมดังกล่าวปนอยู่ในขวดน้ำอัดลมและผู้บริโภคดื่มเข้าไปย่อมทำให้เกิดความระคายเคืองและทนทุกข์ทรมานทางจิตใจ การอาเจียนเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าโจทก์มีความทุกข์ทรมานทางจิตใจจริง

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ตามกฎหมายว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น จากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

เมื่อมนุษย์ได้มีการรวมตัวอยู่ร่วมกันย่อมเกิดเป็นสังคมขึ้น เมื่อสังคมได้ก่อกำเนิดขึ้น การบริโภคและการผลิตจึงได้เกิดขึ้นเพราะมนุษย์ในสังคมนั้นต้องกินต้องใช้ โดยมีการผลิตเพื่อบริโภคเองและขายให้แก่คนอื่น โดยเมื่อสังคมได้มีการพัฒนาขึ้นจึงได้มีกฎหมายกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ เข้ามามีบังคับใช้ เพื่อให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคมีความเสมอภาคกัน ไม่เกิดการเอาเปรียบกัน โดยในตอนแรกนั้นสังคมได้ใช้หลักที่ว่า “ผู้ซื้อต้องระวัง” ซึ่งในสมัยก่อนผู้ซื้อและผู้ขายถือว่ามีความเท่าเทียมกัน โดยการผลิตนั้นเป็นการผลิตที่ง่ายต่อการเข้าใจ ไม่มีความสลับซับซ้อนมาก เช่น ผลผลิตทางการเกษตร การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรแบบครัวเรือนซึ่งผู้ซื้อสามารถเข้าใจวิธีการ และผลเสียในการบริโภคได้ดี แต่ต่อมาเมื่อเทคโนโลยีการผลิตได้มีการพัฒนามากขึ้น การผลิตจึงมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น เช่น มีการนำเครื่องจักรมาใช้ในการผลิต ผู้ผลิตมีหลายคน โดยอาจแยกกันผลิต และนำมาประกอบกันเป็นสินค้าในภายหลัง ซึ่งผู้ซื้อไม่สามารถเข้าใจถึงวิธีการในการผลิตและผลกระทบที่จะเกิดต่อผู้ซื้อได้เพียงพอ ดังนั้น รัฐจึงมีการเข้ามาควบคุมดูแลโดยเปลี่ยนจากหลักผู้ซื้อต้องระวังมาเป็นหลัก “ผู้ขายต้องระวัง”

ปัจจุบันผู้ประกอบการในการผลิตและจำหน่ายสินค้านั้นมีการแข่งขันกันสูง จึงก่อให้เกิดการละเมิดต่อผู้บริโภคมากขึ้นเรื่อยๆ จึงได้มีกฎหมายเกี่ยวกับสินค้าที่ไม่ปลอดภัยออกมามีบังคับใช้ โดยประเทศไทยมีกฎหมายการคุ้มครองผู้บริโภคขึ้นในปี พ.ศ. 2522 และมีพัฒนาการทางกฎหมายว่าด้วยสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ปลอดภัยขึ้นหลายฉบับ ไม่ว่าจะเป็นพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552 พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มีหลักการในการคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับ ความเสียหายจากการใช้สินค้านั้น โดยให้ผู้ผลิตหรือผู้ที่เกี่ยวข้องต้องรับผิดชอบ แต่ทั้งนี้พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวยังมีปัญหาที่ผู้บริโภคหรือผู้เสียหายยังไม่ได้รับการคุ้มครองและการป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นยังไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าที่ควร โดยยังมีปัญหาของกฎหมายอีกหลายประการ เช่น

4.1. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้ประกอบการที่ให้บริการ

พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 นั้น เป็นกฎหมายที่มุ่งปกป้องคุ้มครองสิทธิผู้ที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยความเสียหายอาจเกิดขึ้นในวงกว้างต่อประชาชนโดยทั่วไปที่มีการใช้สินค้าและบริการที่ไม่ปลอดภัย ท่ามกลางระบบเศรษฐกิจระบบทุนนิยมและมีโอกาสที่ผู้ประกอบการมีการแข่งขันประกอบธุรกิจเพื่อแสวงหากำไร โดยในบางครั้งอาจไม่ให้ความสำคัญต่อความปลอดภัยของสินค้าและบริการจนก่อให้เกิดผลเสียต่อผู้ใช้สินค้าหรือบริการโดยขาดความรับผิดชอบ

4.1.1 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับคำนิยามของ “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” ตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551

มาตรา 4 วรรค 7 ที่ว่า “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” หมายความว่า สินค้าที่ก่อหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ไม่ว่าจะเป็นเพราะเหตุจากความบกพร่องในการผลิตหรือการออกแบบ หรือไม่ได้กำหนดวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือนหรือข้อมูลคำ หรือกำหนดไว้แต่ไม่ถูกต้องหรือไม่ชัดเจน ตามสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้า รวมทั้งลักษณะการใช้งานและการเก็บรักษาตามปกติธรรมดาของสินค้าอันพึงคาดหมายได้

ความไม่ปลอดภัยของสินค้า (Defect) นั้น หมายถึง การที่สินค้านั้นขาดความปลอดภัยตามที่บุคคลพึงคาดหวังได้จากสินค้านั้น ประโยชน์อันควรคาดหมายได้จากการใช้สินค้าในเวลาที่สินค้านั้นออกวางตลาด ดังนั้น หลักเกณฑ์ที่นำมาใช้ในการพิจารณาความไม่ปลอดภัยของสินค้า คือ ความคาดหวังของผู้บริโภคโดยทั่วไป หรือที่เรียกว่า Consumer Expectation Test ซึ่งเป็นการพิจารณา วัดจากมาตรฐานทางภาวะวิสัย (objective Standard) โดยเทียบกับสิ่งที่บุคคลทั่วไปหรือสาธารณชนสมควรที่จะได้รับจากสินค้านั้น เนื่องจาก Product Liability มุ่งให้ความคุ้มครองแก่ผู้ใช้สินค้าหรือบุคคลภายนอกโดยทั่วไป โดยกฎหมายส่วนใหญ่กำหนดให้พิจารณาถึงสถานการณ์แวดล้อมต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งลักษณะหรือรูปแบบของสินค้า ประโยชน์ของสินค้าที่ผู้บริโภคสมควรได้รับ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งที่วางจำหน่ายสินค้า

ดังนั้น ลักษณะของสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ จะพิจารณาถึงสาเหตุที่สินค้าอาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ใน 3 กรณี คือ

(1) การออกแบบผลิตภัณฑ์ผิดพลาด ไม่ว่าจะเป็นการออกแบบหรือการกำหนดมาตรฐานของวัตถุดิบในการผลิต ซึ่งทำให้สินค้าชำรุดบกพร่องในภายหลัง เช่น พลาสติกที่นำมาใช้ผลิตก่อให้เกิดความกรอบและแตกหักง่ายในที่ที่มีอุณหภูมิสูง เป็นต้น

(2) ความผิดพลาดในขั้นตอนการผลิต เช่น การผสมสารเคมีผิดพลาดโดยคนงานของผู้ผลิต ทำให้น้ำยากำจัดแมลงทำลายทรัพย์สินอื่นๆ ของผู้บริโภค หากขาดความระมัดระวังในการใช้ผลิตภัณฑ์นั้น เช่น เครื่องสำอางที่อาจทำให้ผู้ใช้เกิดอาการแพ้ ในกรณีที่ผู้บริโภคมีผิวหนังที่บอบบาง เป็นต้น

(3) การให้ข้อมูลที่ผิดพลาดโดยผู้ผลิต ความเสียหายที่เกิดขึ้นนี้ไม่ได้เกิดขึ้นจากตัวสินค้า หรือผลิตภัณฑ์เอง แต่เกิดจากผู้ผลิต ได้ให้ข้อมูลหรือข้อบ่งใช้ในผลิตภัณฑ์นั้นผิดพลาด หรือไม่ได้แจ้งให้ทราบถึงอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นต่อผู้บริโภค

บทบัญญัติมาตรา 4 วรรค 7 ดังกล่าว จึงยังไม่ครอบคลุมถึงสินค้าที่ไม่ปลอดภัยที่เกิดจากการให้บริการ ซึ่งในปัจจุบันกระแสการรักษาสุขภาพกำลังเป็นที่นิยมของผู้บริโภค ทำให้มีผลิตภัณฑ์สุขภาพ ทั้งอาหาร ยา เครื่องสำอาง และเครื่องมือแพทย์ ถูกนำมาใช้ในสถานบริการ เช่น สถาบันเสริมความงาม คลินิก โรงพยาบาล เพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภคจำนวนมาก แต่พบว่ามีกรกระทำผิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพดังกล่าวในหลายรูปแบบ ทั้งการลักลอบนำผลิตภัณฑ์ผิดกฎหมายมาจำหน่ายและบริการให้กับผู้บริโภค รวมถึงมีการโฆษณาอวดอ้างสรรพคุณเกินจริง โดยผู้ให้บริการอาจไม่คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้บริโภคในสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่นำมาจำหน่ายหรือให้บริการ โดยยึดเอากำไรเป็นหลักทำให้ผู้ได้รับอันตรายจากสินค้าไม่ปลอดภัยจากการให้บริการ ไม่ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้เพียงพอ ซึ่งผู้ให้บริการที่ใช้สินค้าไม่ปลอดภัยต้องรับผิดชอบด้วยเช่นกัน หากผู้หรือควรจะรู้ว่าสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ดังกล่าวที่นำมาให้บริการไม่มีความปลอดภัย ซึ่งตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่ได้รวมถึงการบริการ ทั้งที่ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการให้บริการมีความรุนแรงไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการใช้สินค้าที่ไม่ปลอดภัย

การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 ในชั้นของสภาผู้แทนราษฎร ในสมัยคณะรัฐมนตรีของ คุณทักษิณ ชินวัตร ได้เพิ่มนิยามคำว่า “สินค้า” ให้หมายความรวมถึงการบริการด้วย แต่เนื่องจากการบริการไม่ได้ผ่านการพิจารณาตามกระบวนการพิจารณาของฝ่ายบริหาร โดยไม่ได้มีการยกร่างมาตั้งแต่แรกของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคที่จะให้สินค้ารวมถึงการบริการด้วย ประกอบกับสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกายังมิได้พิจารณาในประเด็นเกี่ยวกับการให้บริการที่ไม่ปลอดภัย และยังไม่มีการท้าวใจในเรื่องดังกล่าวท้ายที่สุดแล้วพระราชบัญญัตินี้จึงให้ความคุ้มครองเฉพาะในเรื่องของสินค้าที่ไม่ปลอดภัยโดยไม่รวมถึงการบริการที่ไม่ปลอดภัยด้วย ซึ่งหากผู้บริโภคได้รับความเสียหายจากการบริการที่ไม่ปลอดภัย ต้องใช้สิทธิเรียกร้องให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบตามกฎหมายทั่วไป ซึ่งจะมีความเหมาะสมและเพียงพอที่จะคุ้มครองผู้บริโภคได้หรือไม่ อีกทั้งในปัจจุบันได้มีการเปิดเสรีมากขึ้นในการประกอบธุรกิจบริการ จึงมีธุรกิจบริการเกิดขึ้นมากมายหลายรูปแบบ เช่น ธุรกิจความงาม ธุรกิจในวงการแพทย์ ควรมีการบัญญัติกฎหมายให้มีการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นการเฉพาะ

ในการใช้บริการต่างๆ เหล่านี้ด้วย โดยอยากให้มีการเพิ่มเติมสิ่งที่ผู้เขียนได้เสนอไว้ข้างต้นไว้ในพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ในมาตรา 4 สินค้าที่ไม่ปลอดภัยให้รวมถึงการบริการ

ประเทศไทยเคยมีกรณีที่ผู้บริโภคได้รับความเสียหายจากการใช้บริการเครื่องเล่นในสวนสนุก และคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคได้มีคำสั่งที่ 11/2550 เรื่องห้ามขายสินค้าเครื่องเล่นล่องแก่งชื่อ อินเดียน่า ลีอก ในสวนสยามเป็นการชั่วคราว เนื่องจากมีผู้บริโภคเข้าไปใช้บริการเครื่องเล่นดังกล่าวแล้วเกิดอุบัติเหตุขึ้นจนเป็นเหตุให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิต แม้ว่าคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคจะมีอำนาจออกคำสั่งห้ามให้บริการเครื่องเล่นดังกล่าว ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 แต่การใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายของผู้เสียหายย่อมเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยละเมิดอันเป็นหลักทั่วไปที่ผู้เสียหายจะต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการสวนสนุกซึ่งสร้างภาระให้แก่ผู้เสียหายเป็นอย่างมาก ดังนั้น ควรมีการเพิ่มขอบเขตของการบริการสินค้าที่ไม่ปลอดภัย รวมอยู่ในพระราชบัญญัตินี้

4.1.2 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับคำนิยามของ “ผู้ประกอบการ” ตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551

มาตรา 4 วรรคท้ายที่ว่า “ผู้ประกอบการ” หมายถึง

- (1) ผู้ผลิต หรือผู้ว่าจ้างให้ผลิต
- (2) ผู้นำเข้า
- (3) ผู้ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าได้
- (4) ผู้ซึ่งใช้ชื่อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมาย ข้อความ หรือแสดงด้วยวิธีใดๆ อันมีลักษณะที่จะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้า

จากบทนิยามของคำว่า “ผู้ประกอบการ” ตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ประกอบไปด้วยบุคคล 4 จำพวกใหญ่ ดังต่อไปนี้คือ

- (1) ผู้ผลิต หรือผู้ว่าจ้างให้ผลิต

ผู้ผลิต เมื่อพิจารณาประกอบกับบทนิยาม คำว่า “ผลิต” จะเห็นได้ว่าผู้ผลิต คือ ผู้ทำ แต่ง ประกอบ ผสม ประดิษฐ์ แปรสภาพ เปลี่ยนรูป ดัดแปลง คัดเลือก แบ่งบรรจุ แห่เยือกแข็ง หรือฉายรังสี รวมถึงการกระทำใดๆ ที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน

ผู้ว่าจ้างให้ผลิต เมื่อพิจารณาประกอบกับบทนิยามคำว่า “ผลิต” จะเห็นว่า ผู้ว่าจ้างให้ผลิต คือ ผู้ว่าจ้างให้มีการทำผสม แต่ง ประกอบ ประดิษฐ์ แปรสภาพ เปลี่ยนรูป ดัดแปลง คัดเลือก แบ่งบรรจุ แห่เยือกแข็ง หรือฉายรังสี รวมถึงการกระทำใดๆ ที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน

(2) ผู้นำเข้า

ผู้นำเข้า เมื่อพิจารณาประกอบกับบทนิยามคำว่า “นำเข้า” จะเห็นว่า ผู้นำเข้า คือ ผู้นำหรือสิ่งสินค้าเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขาย

(3) ผู้ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้า

ผู้ขายสินค้าโดยปกติทั่วไปไม่เป็น “ผู้ประกอบการ” คำว่า “ผู้ประกอบการ” จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในค่าเสียหายตามพระราชบัญญัตินี้ โดยปกติจะไม่รวมไปถึง “ผู้ขายสินค้า” ทั่วไป เว้นแต่ผู้ขายสินค้านั้น ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าได้ แม้ขายสินค้าไปแล้ว สินค้านั้นเป็นสินค้าไม่ปลอดภัยแล้วก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น ผู้ขายก็ไม่ต้องรับผิดชอบตามพระราชบัญญัตินี้ เพราะผู้ที่ต้องรับผิดชอบ คือ ผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้า แล้วแต่กรณี แต่ผู้ขายดังกล่าวก็ยังคงต้องรับผิดชอบตามกฎหมายอื่นๆ โดยเฉพาะกฎหมายสัญญาในเรื่องซื้อขายเกี่ยวกับความรับผิดในความชำรุดบกพร่อง

อนึ่ง การที่กฎหมายกำหนดบทนิยาม “ผู้ประกอบการ” ให้ครอบคลุมถึงผู้ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าได้เท่ากับเป็นการกำหนดให้ผู้ขายสินค้าต้องสำรวจสินค้าที่ตนจำหน่ายว่า ต้องระบุผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าได้ มิฉะนั้น หากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยแล้วก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น ผู้ขายจะต้องรับผิดชอบตามพระราชบัญญัตินี้ ผลเช่นนี้ย่อมทำให้สินค้าที่ขายในประเทศไทยสามารถสืบสาวที่มาที่ไปของสินค้าได้ ซึ่งจะเป็นการให้หลักประกันที่มั่นคงแก่ผู้บริโภค แทนที่แต่เดิมจะสังเกตเห็นว่ามีสินค้าหลายประเภทที่ผลิตหรือนำเข้ามาในประเทศไทย แต่ไม่มีการระบุว่าผลิตที่ใด หรือใครเป็นผู้นำเข้าส่วนใหญ่สินค้าเหล่านี้มักจะเป็นสินค้าที่ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นทั้งด้านสุขภาพและความปลอดภัย

(4) ผู้ซึ่งใช้ชื่อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมาย ข้อความ หรือแสดงด้วยวิธีการใดๆ อันมีลักษณะที่จะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้า

ลักษณะของการทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าบุคคลที่กระทำการตามข้อนี้ จะเห็นได้ว่า มีความสมัครใจที่จะกระทำการดังกล่าว อันทำให้บุคคลทั่วไปเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ดังนั้น กฎหมายจึงกำหนดให้เป็นผู้ประกอบการด้วย ซึ่งจะทำให้มีความรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยได้ โดยเกณฑ์ที่ใช้วัดในที่นี้คือ “ความเข้าใจ” ของบุคคลทั่วไปนั่นเอง กล่าวคือ ต้องพิจารณาว่า บุคคลทั่วไปมีความเข้าใจว่าการที่บุคคลใดใช้ชื่อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมาย ข้อความ หรือแสดงด้วยวิธีการใดๆ นั้น แม้ความเป็นจริงไม่ใช่ผู้ผลิต แต่บุคคลทั่วไปเข้าใจว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าหรือไม่ หากบุคคลทั่วไปเข้าใจว่าเป็นเช่นนั้น บุคคลดังกล่าวก็ตกอยู่ในฐานะ “ผู้ประกอบการ”

ในการคุ้มครองผู้เสียหายให้ได้รับการชดเชยเยียวยาจากผู้ประกอบการ ซึ่งหมายความรวมถึง ผู้ว่าจ้างให้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ขายสินค้าที่ไม่ระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าได้ ผู้ซึ่งใช้ชื่อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมาย ข้อความ หรือแสดงด้วยวิธีใดๆ อันมีลักษณะที่จะ ทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้า โดยบทบัญญัติเรื่องความรับผิดชอบของผู้ประกอบการนี้ ถือเป็นหัวใจสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ กล่าวคือ เป็นการกำหนดให้นำทฤษฎี ความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดมาใช้แก่ผู้ที่ต้องรับผิดชอบทุกคน ซึ่งหมายถึง “ผู้ประกอบการ” จากการเพิ่ม บทบัญญัติในความรับผิดชอบของการให้บริการ ตามข้อ 1.2 ดังกล่าว จึงควรมีการแก้ไขบทบัญญัติ มาตรา 4 วรรคท้ายดังกล่าวนี้ เพื่อให้สอดคล้องกันขึ้นมาอีก เพื่อเป็นการกำหนดให้ผู้ให้บริการนั้น ต้องรับผิดชอบในกรณีดังกล่าวด้วย

4.2 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับบทบัญญัติการยกเว้นความรับผิดชอบของผู้ประกอบการตาม มาตรา 7 (2)

มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ในเหตุหลุดพ้นความรับผิดชอบของผู้ประกอบการตามที่พระราชบัญญัตินี้ได้มีกำหนดไว้มี 3 กรณี ได้แก่

- (1) สินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย
- (2) กรณีผู้เสียหายได้รู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย และ
- (3) กรณีความเสียหายเกิดขึ้นจากการที่ผู้เสียหายเก็บรักษาสินค้าไม่ถูกต้องตามวิธีใช้ วิธี เก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าที่ผู้ประกอบการได้กำหนดไว้อย่างถูกต้องและชัดเจน ตามสมควรแล้ว

เหตุหลุดพ้นความรับผิดชอบดังกล่าวที่กำหนดไว้นั้น เป็นหลักปกติของเหตุยกเว้นความรับผิดชอบ ทางละเมิดอยู่แล้ว ประกอบกับหลักการของพระราชบัญญัตินี้ มุ่งจะเอาผิดกับผู้ผลิตเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นผู้ผลิตในขั้นตอนใดก็ตามเพราะถือเป็นผู้ทำสินค้าขึ้นมา ส่วนผู้นำเข้าก็ต้องรับผิดชอบด้วย เพราะสินค้านั้นผลิตในต่างประเทศ เป็นการยากที่จะให้ผู้เสียหายไปฟ้องผู้ผลิตในต่างประเทศ สำหรับผู้ใช้ชื่อหรือเครื่องหมายการค้า หรือสิ่งอื่นที่เมื่อแสดงว่าตนเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าก็ต้องรับผิดชอบด้วย เพราะถือว่ามีส่วนได้เสียในสินค้านั้นเพราะบุคคลเหล่านี้ถือเป็นผู้ประกอบการทั้งสิ้น ซึ่งจะต้องมีหน้าที่รับผิดชอบต่อผู้เสียหายเว้นแต่จะพิสูจน์ให้เข้าข้อยกเว้นใน 3 กรณี ข้างต้น

ภาระการพิสูจน์ หมายถึง หน้าที่ของคู่ความตามที่กฎหมายกำหนดจะต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ต่อศาลเพื่อให้ศาลเห็นจริงตามที่ตนกล่าวอ้าง ซึ่งภาระการพิสูจน์มีความสำคัญถึงขนาดที่ทำให้เป็นผลแพ้ชนะของคดี ส่วนเรื่องที่ว่าภาระการพิสูจน์จะตกอยู่แก่ฝ่ายใดนั้นก็ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นๆ

ดังที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า ภาระการพิสูจน์มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ

(1) เป็นกระบวนการทางกฎหมายที่จะทำให้ศาลทราบถึงข้อเท็จจริงตามที่คู่ความในคดีกล่าวอ้าง
 (2) เป็นหน้าที่ตามกฎหมายที่บังคับให้คู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้างต้องนำพยานหลักฐานมาสืบพิสูจน์ต่อศาล

(3) ภาระการพิสูจน์จะตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายใดขึ้นอยู่กับบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นๆ เป็นหลักสำคัญ

(4) หากคู่ความฝ่ายที่มีภาระการพิสูจน์ไม่นำพยานหลักฐานเข้าสืบพิสูจน์ให้ปรากฏต่อศาล จะมีผลให้คู่ความฝ่ายนั้นแพ้คดี

ภาระการพิสูจน์ตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 โดยในกรณีที่เกิดความเสียหายขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เมื่อมีการนำคดีขึ้นสู่ศาล การที่ผู้ที่ไม่ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยดังกล่าวจะได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายหรือไม่ ขึ้นอยู่กับว่าผู้เสียหายหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้เสียหายจะสามารถนำพยานหลักฐานหรือพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามภาระการพิสูจน์ที่พระราชบัญญัติความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 กำหนดไว้ได้หรือไม่ ซึ่งภาระการพิสูจน์ต่อศาลเพื่อให้ศาลสามารถวินิจฉัยชี้ขาดให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายนั้น พระราชบัญญัติความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 6 ว่า “เพื่อให้ผู้ประกอบการต้องรับผิดชอบตามมาตรา 5 ผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนตามมาตรา 10 ต้องพิสูจน์ว่าผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากสินค้าของผู้ประกอบการและการใช้หรือการเก็บรักษานั้นเป็นไปตามปกติธรรมดา แต่ไม่ต้องพิสูจน์ว่าความเสียหายเกิดจากการกระทำของผู้ประกอบการผู้ใด” โดยผู้ต้องรับผิดชอบคือผู้ประกอบการ ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 5 ว่า “ผู้ประกอบการทุกคนต้องร่วมรับผิดชอบต่อผู้เสียหายในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัย และสินค้านั้นได้มีการขายให้ผู้บริโภคแล้วไม่ว่าความเสียหายจะเกิดขึ้นจากการกระทำโดยจงใจหรือโดยประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการหรือไม่ก็ตาม”

จากบทบัญญัตินี้จะเห็นได้ว่ากฎหมายกำหนดให้ภาระหน้าที่ในการพิสูจน์ส่วนใหญ่ ตกแก่ฝ่ายผู้ประกอบการ โดยผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนมีภาระการพิสูจน์เพียง 2 ประการ คือ ผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากสินค้าของผู้ประกอบการ และการใช้หรือการเก็บรักษาสินค้า

นั้นไปตามปกติธรรมดา จึงสรุปได้ว่าภาระการพิสูจน์ความรับผิดชอบในความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยที่ต้องพิจารณาตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 6 นั้นมีความแตกต่างกับภาระการพิสูจน์ความรับผิดชอบในความเสียหายจากสินค้าทั่วไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เนื่องจากผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นถึงการกระทำของผู้ประกอบการว่ามีการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ หรือมีความสัมพันธ์ในทางสัญญาต่อกัน ดังนั้น เมื่อผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนสามารถพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริง 2 ประการดังกล่าวข้างต้น ได้ กฎหมายจะถือเสมือนว่าผู้ประกอบการต้องรับผิดชอบแล้ว เว้นแต่ผู้ประกอบการจะสามารถพิสูจน์เหตุในการหลุดพ้นความรับผิดชอบตามบทบัญญัติมาตรา 7 ดังกล่าวและบทบัญญัติมาตรา 8 วรรค 1 ที่ว่า “ผู้ผลิตตามคำสั่งของผู้ว่าจ้างให้ผลิตไม่ต้องรับผิดชอบหากพิสูจน์ได้ว่าความไม่ปลอดภัยของสินค้าเกิดจากการออกแบบของผู้ว่าจ้างให้ผลิตหรือจากการปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ว่าจ้างให้ผลิต ทั้งผู้ผลิตไม่ได้คาดเห็นและไม่ควรจะได้คาดเห็นถึงความไม่ปลอดภัย” และมาตรา 8 วรรค 2 ที่ว่า “ผู้ผลิตส่วนประกอบของสินค้าไม่ต้องรับผิดชอบหากพิสูจน์ได้ว่า ความไม่ปลอดภัยของสินค้าเกิดจากการออกแบบหรือการประกอบหรือการกำหนดวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าของผู้ผลิตสินค้านั้น”

เดิมในสมัยอดีตแนวความคิดที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในการประกอบธุรกิจการค้าก็คือระบบเศรษฐกิจการค้าเสรี (Lessez Fair) โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่ารัฐควรปล่อยให้เอกชนเป็นผู้ดำเนินการแข่งขันทางธุรกิจกันเอง รัฐจะต้องไม่แทรกแซงธุรกิจเป็นอันขาดจุดมุ่งหมายที่สำคัญจึงอยู่ที่การแข่งขัน การพัฒนาสังคม ณ เวลานั้นมีลักษณะแบ่งงานกันทำ บุคคลใดที่รู้ว่าตัวตนเองถนัดอะไรก็ให้ทำเช่นนั้น ผู้ที่มีฝีมือจึงกลายเป็นผู้ผลิตให้แก่ผู้อื่น ความแตกต่างกันจึงอยู่ที่ความสามารถเท่านั้น ระบบเศรษฐกิจการค้าเสรีพื้นฐานว่า การแข่งขันจะทำให้เกิดศักยภาพ และประโยชน์สูงสุดต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค นอกจากนี้หลักความเป็นอิสระเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) เป็นหลักที่เสริมกับระบบเศรษฐกิจดังกล่าว ดังนั้น ในการซื้อขายสินค้าในสมัยก่อนจึงไม่มีความซับซ้อนมากนัก ส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าเกษตร และการดำเนินการทางการตลาดตรงไปตรงมา สามารถตรวจสอบกันได้ด้วยตาเปล่า จึงทำให้เมื่อเกิดข้อบกพร่องในสินค้า ก็ถือว่าผู้ซื้อนั้นก็ต้องรับภาระในความเสียหายเนื่องจากผู้ซื้อเป็นผู้เลือกสินค้านั้นเองหลักนี้เป็นหลักทั่วไปในกฎหมายซื้อขาย เรียกว่า “หลักผู้ซื้อต้องระวัง” (Caveat Emptor) หรือ (Let the buyer beware) หลักนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีความรู้ความสามารถเท่าเทียมกัน จึงควรเคารพในความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา ดังนั้น มนุษย์จึงมีอิสระที่จะก่อนตัดสินใจสัมพันธข้ออย่างไรก็ได้ แต่ปัจจุบันมิได้เป็นเช่นนั้น ระบบการค้าธุรกิจเปลี่ยนแปลงไปมีความเจริญก้าวหน้าอย่างมาก ขั้นตอนการผลิตมีวิวัฒนาการที่ซับซ้อนและมีการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ ความเข้าใจว่ามนุษย์มีความรู้เกี่ยวกับสินค้าทั้งหมดย่อมไม่เพียงพอแล้ว

ต่อมาในปัจจุบันเนื่องจากสภาพสังคมและเศรษฐกิจ ที่มีการเปลี่ยนแปลงและมีการแข่งขันกัน ทางด้านการค้าและการลงทุนที่สูง ทำให้มีการนำเอาความรู้ทางเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ในระดับ ที่สูงมาใช้ในกระบวนการผลิตเพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันกันมากขึ้น ทำให้สินค้าและผลิตภัณฑ์ มีความสลับซับซ้อนและอาจมีผู้ผลิตหลายคน เช่น การแยกประกอบชิ้นส่วน หรือส่วนผสมของ สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ซับซ้อนยากต่อการเข้าใจ หากสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ดังกล่าวไม่ปลอดภัย ผู้บริโภคก็ไม่สามารถรู้ถึงอันตรายจากสินค้าหรือผลิตภัณฑ์นั้นได้ละเอียด โดยการรู้ถึงความเป็น อันตรายผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการย่อมรู้โดยละเอียดแต่เพียงฝ่ายเดียว ซึ่งแน่นอนว่าสินค้าหรือ ผลิตภัณฑ์ดังกล่าว ไม่อาจมองเห็นถึงความไม่ปลอดภัยได้ด้วยตาเปล่าหรือทราบถึงความไม่ปลอดภัย ได้โดยง่าย ซึ่งอาจเกิดจากกระบวนการผลิตที่ไม่ได้มาตรฐานหรือมีสิ่งแปลกปลอมเจือปนอยู่ตาม พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 7 (2) ที่ว่า ผู้ประกอบการไม่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัยหากพิสูจน์ได้ว่า กรณีผู้เสียหายได้รู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย จึงเป็นบทบัญญัติที่ยัง ไม่สอดคล้อง กับสมัยปัจจุบันในการที่จะคุ้มครองผู้เสียหายที่ประโยชน์ที่ว่า ผู้เสียหายได้รู้อยู่แล้วนั้น มีความหมาย กว้างเกินไปในบางกรณีผู้เสียหายอาจจะรู้ว่าสินค้าไม่ปลอดภัยก็จริงแต่อาจจะรู้แค่เพียงผิวเผิน ไม่รู้ถึงรายละเอียดในอันตรายที่จะตามมาโดยแน่ชัด และอีกประการหนึ่งก็ย่อมเป็นหน้าที่ โดยสุจริตชน ของผู้ประกอบการ ตามความหมายใน มาตรา 4 วรรคท้าย ตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ที่จะไม่นำสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐานมาจำหน่ายหรือมาให้บริการอยู่แล้ว

4.3 ปัญหาเกี่ยวกับการนำวิธีการเรียกเก็บหรือเรียกคืนสินค้าที่ไม่ปลอดภัยคืน

กฎหมายในประเทศไทยไม่ได้ให้นิยามของคำนี้ไว้ แต่เมื่อพิจารณานิยามการเรียกคืน ผลิตภัณฑ์สุขภาพของสำนักงานอาหารและยา สหรัฐอเมริกาให้นิยามการเรียกคืนผลิตภัณฑ์ว่าเป็น กระบวนการที่นำผลิตภัณฑ์ออกจากตลาด ซึ่งอาจริเริ่มดำเนินการจากผู้ประกอบการ หรือตามที่ สำนักงานอาหารและยาร้องขอ หรือโดยคำสั่งของสำนักงานอาหารและยาซึ่งใช้อำนาจตามกฎหมาย ส่วน The General Product Safety Regulations 2005 โดยประเทศอังกฤษให้นิยามการเรียกคืนว่า เป็นมาตรการใดที่มีจุดมุ่งหมายนำผลิตภัณฑ์ซึ่งขายหรือทำให้แก่ผู้บริโภคแล้วนำกลับคืนมา

สำหรับมาตรการในการคุ้มครองผู้บริโภคแบ่งออกได้ 2 มาตรการ คือ มาตรการก่อนที่ สินค้าจะเข้าสู่ตลาด (Pre-market Control Measure) กับมาตรการหลังจากที่สินค้าเข้าสู่ตลาดแล้ว (Post-market Control Measure)

มาตรการก่อนที่สินค้าจะเข้าสู่ตลาด (Pre-market Control Measure) นั้น ได้แก่ การกำหนดมาตรฐานจริยธรรม (Code of Conduct) ของผู้ประกอบการ และการกำหนดมาตรฐาน (Standard) ของกระบวนการผลิตและมาตรฐานของสินค้าที่จะผลิตขึ้น ซึ่งบังคับให้ผู้ผลิตจะต้องปฏิบัติตามมาตรฐานที่กำหนดเท่านั้น

เทคนิคในการกำหนดมาตรฐานสินค้านั้นแบ่งออกได้เป็น 2 เทคนิค คือ

- (1) การกำหนดมาตรฐานสินค้าตามประเภทของสินค้า (by item) และ
- (2) การกำหนดมาตรฐานสินค้ากลาง (general standard)

การกำหนดมาตรฐานสินค้าตามประเภทของสินค้าจะทำให้รัฐหรือหน่วยงานกำหนดมาตรฐานเอกชนต้องทำงานตลอดเวลาเนื่องจากสินค้านั้นมีจำนวนมาก และเป็นการดำเนินงานในลักษณะกำหนดมาตรฐานหลังจากที่มีการผลิตสินค้านั้นขึ้นแล้ว แต่การกำหนดมาตรฐานสินค้ากลางจะลดภาระดังกล่าวได้มาก ทั้งยังกระตุ้นให้ผู้ผลิตพัฒนากระบวนการผลิตสินค้าไปในตัวอย่างของมาตรฐานกลางที่ใช้กันอยู่ เช่น EU Directive on Product Safety (1995) ที่กำหนดว่าสินค้าที่จะวางจำหน่ายในท้องตลาดได้ต้องเป็นสินค้าที่ปลอดภัยเท่านั้น (Only safe product can be placed on the market) เป็นต้น

ส่วนมาตรการหลังจากที่สินค้าเข้าสู่ตลาดแล้ว (Post-market Control Measure) นั้น แยกเป็นการควบคุมระบบการจัดจำหน่าย (Supply chain) การตรวจสอบคุณภาพของสินค้า (Product Quality Control) การให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าอย่างถูกต้องและพอเพียง (Product Information, Labeling) การควบคุมการโฆษณาการคุ้มครองอิสระในการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค การเรียกค่าเสียหายอันเกิดจากความชำรุดบกพร่องของสินค้า (Compensation) และการเรียกคืนสินค้าที่ไม่ปลอดภัยคืนจากผู้บริโภค (Product Recall Measure)

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า การเรียกคืนผลิตภัณฑ์ คือ มาตรการใดที่เกี่ยวข้องกับการนำผลิตภัณฑ์ออกจากตลาดโดยผู้ประกอบการอาจใช้ความสมัครใจริเริ่มดำเนินการด้วยตนเอง หรือเริ่มจากหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่กำกับดูแลร้องขอ หรือโดยคำสั่งจากหน่วยงานของรัฐซึ่งใช้อำนาจตามกฎหมาย

มาตรการเรียกคืนสินค้าในต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกามีลักษณะที่สำคัญว่า หากมีการตรวจสอบแล้วปรากฏว่าสินค้าที่ได้จัดจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคไปแล้วปรากฏลักษณะที่จะก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรือสุขภาพของผู้บริโภค และไม่อาจใช้วิธีป้องกันอย่างอื่นได้แล้ว รัฐจำเป็นต้องเข้ามาคุ้มครองความปลอดภัยของผู้บริโภค โดยส่วนรวมด้วยการใช้อำนาจในการสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจประกาศและรับสินค้าที่เป็นอันตรายนั้นกลับคืนมาจากผู้บริโภคเพื่อดำเนินการจัดการกับอันตรายเหล่านั้นให้หมดสิ้นไปด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่งอันใดก็ได้

(1) การเรียกสินค้าคืนมาชั่วคราวเพื่อแก้ไขซ่อมแซม (repair) เพื่อให้ลักษณะของอันตรายและความบกพร่องใดๆ ในสินค้าได้รับการกำจัดให้หมดสิ้นไป และหากสินค้าที่เรียกคืนมาเพื่อซ่อมแซมมีการกำหนดมาตรฐานบังคับเกี่ยวกับความปลอดภัยไว้ เมื่อซ่อมแซมสินค้าแล้วเสร็จสินค้านั้นก็ต้องเป็นไปตามมาตรฐาน โดยการประกาศแจ้งให้ผู้บริโภคนำสินค้ามาคืนให้แก่ผู้ประกอบการ และเมื่อผู้ประกอบการแก้ไขซ่อมแซมแล้วเสร็จก็จะส่งคืนให้ผู้บริโภคต่อไป

(2) การทดแทนสินค้าให้ (replace) การจัดหาสินค้าอย่างเดียวกัน มาทดแทนสินค้าที่เรียกคืน โดยสินค้าที่จะนำมาทดแทนให้ใหม่จะต้องไม่มีความบกพร่องหรือลักษณะที่อันตรายหลงเหลืออยู่อีก และหากสินค้าที่นำมาทดแทนให้ใหม่มีการกำหนดมาตรฐานบังคับเกี่ยวกับความปลอดภัยไว้ สินค้านั้นก็ต้องเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ด้วย

(3) การเรียกคืนสินค้าเพื่อคืนราคาค่าสินค้า (refund) การที่ผู้ประกอบการนำสินค้าคืนจากผู้บริโภค โดยไม่ได้นำสินค้ามาซ่อมแซมหรือจัดหาสินค้าอย่างเดียวกันมาทดแทนสินค้าที่เรียกคืน แต่เป็นการชดใช้ราคาค่าสินค้าให้แก่ผู้บริโภคแทน

นอกจากการใช้อำนาจออกคำสั่งให้เรียกคืนสินค้าโดยรัฐแล้วพบว่าในต่างประเทศได้มีการเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการตัดสินใจที่จะดำเนินมาตรการเรียกคืนสินค้าด้วยตนเองก่อนได้ด้วย ซึ่งในกรณีดังกล่าว รัฐไม่ได้ปล่อยให้ผู้ประกอบการดำเนินมาตรการเรียกคืนสินค้าไปตามอำเภอใจ แต่รัฐจะเข้าไปกำกับดูแลให้ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องรายงานข้อมูลและรายละเอียดอันเกี่ยวข้องกับการดำเนินมาตรการเรียกคืนสินค้าของผู้ประกอบการให้รัฐทราบ เพื่อที่รัฐจะได้เข้ามาควบคุม หากผู้ประกอบการไม่ดำเนินมาตรการเรียกคืนสินค้าตามที่ได้แจ้ง หรือการเรียกคืน สินค้าของผู้ผลิตไม่อาจป้องกันอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นกับผู้บริโภคได้

โดยพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ไม่มีกระบวนการเรียกคืนสินค้าหรือการทำลายสินค้าแม้ว่าสินค้านั้นจะเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยมาตรการเก็บสินค้าคืนออกจากตลาดในต่างประเทศเป็นมาตรการที่ผู้ประกอบการหรือผู้ประกอบการจะเป็นผู้เรียกคืนสินค้าที่บกพร่องคืนจากผู้บริโภคที่ซื้อสินค้านั้นไป ด้วยทั้งในบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา หากความเสียหายเกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัยตามกฎหมายแล้วอาจจะต้องชดใช้ค่าเสียหายเชิงลงโทษซึ่งถือว่าเป็นจำนวนมาก โดยพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรการในการเรียกคืนสินค้านั้นยังไม่นำมาใช้บังคับกับผู้ประกอบการ ดังนั้น ควรเพิ่มมาตรการบังคับเรียกคืนสินค้าที่เป็นหรืออาจเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าหากสินค้าไม่ปลอดภัยวางขายอยู่ในท้องตลาดอาจเป็นการก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภคในวงกว้าง หากไม่มีมาตรการในการเรียกคืนสินค้าและมาตรการดังกล่าวต้องสามารถกระทำได้ทันท่วงทีและรวดเร็วเพื่อลดความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากสินค้าและบริการ

กับผู้บริโภคอื่นๆ ในสังคม โดยเพื่อคุ้มครองสิทธิของประชาชนที่จะได้รับความปลอดภัยในการบริโภคให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4.4 ปัญหาการเยียวยาความเสียหายต่อตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

มาตรา 4 วรรค 4 ที่ว่า “ความเสียหาย” หมายความว่า ความเสียหายที่เกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัยไม่ว่าจะเป็นความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สิน ทั้งนี้ ไม่รวมถึงความเสียหายต่อตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น

จากบทบัญญัติดังกล่าว ผู้ที่ต้องรับผิดชอบที่เกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัยนั้น คือ ผู้ประกอบการที่จะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น ดังต่อไปนี้

ชีวิต บุคคลดังกล่าวได้รับอันตรายจากสินค้าไม่ปลอดภัยจนถึงแก่ความตาย โดยผู้ได้รับความเสียหายโดยตรง คือ ผู้ตาย และบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้ตายสามารถเรียกค่าเสียหายจากผู้ประกอบการได้ เช่น ค่าปลงศพ ค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่นซึ่งเกี่ยวกับการตายของผู้ตาย ค่าขาดไร้อุปการะ หรือหากมีบุคคลอื่นๆ ที่ต้องเสียหายในความตายของบุคคลผู้ได้รับอันตรายจากสินค้าไม่ปลอดภัยผู้ประกอบการก็ต้องชดใช้ หากเป็นกรณีมิได้ตายในทันทีอาจต้องรับผิดชอบในค่ารักษาพยาบาล หรือค่าขาดประโยชน์ในทางทำมาหาได้อีกด้วย ตามหลักกฎหมายละเมิด

ร่างกาย สุขภาพ อนามัย โดยเมื่อบุคคลดังกล่าวได้รับอันตรายจากสินค้าไม่ปลอดภัยซึ่งบุคคลดังกล่าวได้รับความเสียหายแก่กาย สุขภาพ อนามัย ซึ่งหมายถึงความเป็นอยู่โดยปกติสุขปราศจากโรคภัยอันตรายทั้งปวง โดยผู้ประกอบการต้องรับผิดชอบในค่าเสียหาย เช่น ค่าใช้จ่ายซึ่งผู้เสียหายต้องเสียไปซึ่งอาจหมายถึงค่าใช้จ่ายต่างๆ เพื่อเยียวยาให้กลับสู่ฐานะเดิม ค่ารักษาพยาบาล ค่าเสียหายเพื่อการเสียความสามารถประกอบการ เป็นต้น

จิตใจ เป็นความเสียหายที่เป็นนามธรรมและไม่ได้มีมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยตรง โดยกำหนดให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบด้วย เช่น ความทุกข์ทรมาน ความเศร้าโศกเสียใจความวิตกกังวลความอับอาย ความหวาดกลัว เป็นต้น

ทรัพย์สิน อาจเป็นการเยียวยาให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิม โดยกำหนดให้ ผู้ประกอบการต้องรับผิดชอบเช่นกัน เช่น การใช้ราคาทรัพย์สิน การใช้ดอกเบี้ยราคาทรัพย์สิน เป็นต้น

ทฤษฎีความรับผิดโดยเด็ดขาดหรือโดยเคร่งครัด (Strict Liability) ได้มีการสร้างหลักเกณฑ์ทางกฎหมายเพื่อนำมาใช้ให้เหมาะสมและเกิดความยุติธรรมแก่ผู้เสียหายมากยิ่งขึ้น สหรัฐอเมริกาเป็นต้นแบบแนวความคิดในเรื่องนี้ โดยสร้างหลักเกณฑ์ขึ้นมาว่า ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ชำรุดบกพร่องและเป็นอันตราย โดยไม่คำนึงถึงความผิดของผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายและไม่คำนึงถึงนิติสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายกับผู้บริโภคแต่อย่างใด และ

เป็นที่ยอมรับกันว่า บุคคลใดๆ ก็ตามที่ทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น บุคคลนั้นต้องรับผิดชอบ หลักการนี้ได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดนโยบายสาธารณะ ซึ่งมีหลักการให้รัฐดำเนินการปกครองประเทศ โดยเน้นผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ โดยการสนับสนุนให้มีการออกกฎหมายเพื่อความสุขของคนส่วนใหญ่ในสังคม และมีความมุ่งมั่นที่จะควบคุมผลประโยชน์ส่วนบุคคลเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม อันเป็นการวางหลักกฎหมายที่กำหนดความรับผิดชอบทางละเมิดเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ แม้จะเป็นการตัดสิทธิเสรีภาพของเอกชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำละเมิดในบางกรณี ในกรณีที่เป็นกรณีปิดปากมิให้ปฏิเสธความรับผิดชอบ ซึ่งต่อมาเป็นที่รู้จักและยอมรับกันในหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability)

ดังนั้น บทบัญญัติมาตรา 4 วรรค 4 ตอนท้ายที่ว่า “ทั้งนี้ ไม่รวมถึงความเสียหายต่อสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น” บทบัญญัตินี้ดังกล่าวทำให้ผู้ซื้อสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ไม่สามารถเรียกค่าเสียหายจากสินค้าที่มีความชำรุดบกพร่อง บางครั้งสินค้าที่มีการผลิตมีจำนวนมากในปัจจุบันสินค้าอาจมีความบกพร่องในการผลิตและเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยหากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไม่ได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่นหรือทรัพย์สินอื่น ในกรณีเช่นนี้ก็ไม่สามารถได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติดังกล่าว และอาจทำให้ผู้ประกอบการถือเอาช่องว่างของกฎหมายดังกล่าว ในการผลิตสินค้าที่ไม่มีคุณภาพออกมาจำหน่ายในท้องตลาด เพื่อแสวงหากำไรโดยไม่คำนึงถึงคุณภาพของสินค้าซึ่งเป็นการเอาเปรียบผู้บริโภค

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

จากการศึกษาวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ประวัติความเป็นมา แนวความคิด ทฤษฎี และความสำคัญของปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายตามกฎหมายความรับผิดชอบ ต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย โดยประเทศไทยได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติ ความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2552 โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญในการบัญญัติกฎหมายฉบับนี้ก็เพื่อที่จะคุ้มครอง ผู้บริโภคที่ได้รับอันตรายหรือได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งหัวใจสำคัญของ พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้มีการนำเอาหลักความรับผิดชอบโดยเด็ดขาดหรือความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด มาบังคับใช้กับผู้ประกอบการเพื่อลดภาระในการพิสูจน์ให้แก่ผู้เสียหายและให้ผู้เสียหายได้รับการ เยียวยาโดยให้ได้รับการชดเชยค่าเสียหายที่เป็นธรรม ในขณะที่เดียวกันยังเป็นการยกระดับคุณภาพ ชีวิตของประชาชนในประเทศไทย ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ผู้ผลิตตระหนักต่อการผลิตสินค้าที่มี คุณภาพและมาตรฐาน ตลอดจนมีความรอบคอบในการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผู้ประกอบการ ไม่ว่าจะเป็นผู้ออกแบบผู้ผลิตผู้นำเข้าหรือผู้ขายทำให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหายไม่จำเป็นต้อง พิสูจน์ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้าไม่ว่าจากการผลิตการออกแบบหรือการให้คำแนะนำคำเตือน หรือข้อมูลที่สำคัญต่อการบริโภคสินค้าอย่างปลอดภัยอย่างไรก็ตามจากการศึกษาในเรื่องดังกล่าว ทำให้ผู้เขียนพบว่า แม้จะมีพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้า ที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาใช้บังคับ แต่พระราชบัญญัตินี้ยังไม่มีการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายได้ ครอบคลุมและเพียงพอที่จะกล่าวต่อไป

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับคำนิยาม มีหลายๆ คำนิยาม ในพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อ ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ที่ได้ให้ความหมายไว้ไม่ครอบคลุม และมีความชัดเจนเพียงพอที่จะคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายหรือผู้บริโภคได้ กล่าวคือ

คำนิยามของ “ความเสียหาย” ตามมาตรา 4 วรรค 4 ที่หมายความว่า ความเสียหายที่เกิดจาก สินค้าไม่ปลอดภัยไม่ว่าจะเป็นความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สิน ทั้งนี้ ไม่รวมถึงความเสียหายต่อตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้นจากการศึกษาพบว่าบทบัญญัตินี้ในตอนท้าย ที่ว่า ทั้งนี้ ไม่รวมถึงความเสียหายต่อสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น เห็นว่าบทบัญญัตินี้ดังกล่าวทำให้ผู้ซื้อ

สินค้าที่ไม่ปลอดภัย ไม่สามารถเรียกค่าเสียหายจากสินค้าที่มีความชำรุดบกพร่อง โดยหากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไม่ได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่นหรือทรัพย์สินอื่น ในกรณีเช่นนี้ผู้เสียหายหรือผู้บริโภคก็ไม่สามารถได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้ และอาจทำให้ผู้ประกอบการถือเอาประโยชน์ในส่วนนี้ในการเอาเปรียบผู้เสียหายหรือผู้บริโภคได้

คำนิยามของ “สินค้าไม่ปลอดภัย” ตามมาตรา 4 วรรค 7 ที่หมายความว่า สินค้าที่ก่อให้เกิดหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ไม่ว่าจะเป็นเพราะเหตุจากความบกพร่องในการผลิตหรือการออกแบบ หรือไม่ได้กำหนดวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา ค่าเดือนหรือข้อมูลค่า หรือกำหนดไว้แต่ไม่ถูกต้องหรือไม่ชัดเจนตามสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้า รวมทั้งลักษณะการใช้งานและการเก็บรักษาตามปกติธรรมดาของสินค้าอันพึงคาดหมายได้จากการศึกษาตามบทบัญญัติดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมถึงสินค้าที่ไม่ปลอดภัยที่เกิดจากการให้บริการของ สถาบันเสริมความงาม คลินิก โรงพยาบาล โดยในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการค้าการลงทุนที่มีการแข่งขันสูง ผู้ให้บริการอาจไม่คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้บริโภคในสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่นำมาจำหน่ายหรือให้บริการ ทำให้ผู้บริโภคหรือผู้บริโภคไม่ได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้อย่างเพียงพอ ซึ่งผู้ให้บริการต้องรับผิดชอบนี้ด้วย เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายหรือของผู้บริโภคให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

คำนิยามของ “ผู้ประกอบการ” ตามมาตรา 4 วรรคท้าย ที่หมายความว่า (1) ผู้ผลิต หรือผู้ว่าจ้างให้ผลิต (2) ผู้นำเข้า (3) ผู้ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าได้ (4) ผู้ซึ่งใช้ชื่อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้าเครื่องหมาย ข้อความ หรือแสดงด้วยวิธีใดๆ อันมีลักษณะที่จะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าในการคุ้มครองผู้เสียหาย ให้ได้รับการชดเชยเยียวยาจากผู้ประกอบการ กล่าวคือ เป็นการกำหนดให้นำทฤษฎีความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดมาใช้แก่ผู้ที่ต้องรับผิดชอบทุกคน ซึ่งบุคคลต้องรับผิดชอบตามบทบัญญัตินี้คือผู้ประกอบการ ซึ่งเพื่อให้ผู้เสียหายหรือผู้บริโภคได้รับการคุ้มครองหากเป็นกรณีที่ผู้ให้บริการก่อให้เกิดความเสียหายจากสินค้าไม่ปลอดภัย จึงควรกำหนดเพิ่มเติมผู้ต้องรับผิดชอบ คือผู้ให้บริการในมาตรานี้ด้วย

ปัญหาบทบัญญัติยกเว้นความรับผิดชอบของผู้ประกอบการตามมาตรา 7 (2) ที่ว่า ผู้ประกอบการไม่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัยหากพิสูจน์ได้ว่า กรณีผู้เสียหายได้รู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งในกรณีดังกล่าวเห็นว่าเป็นบทบัญญัติที่ยังไม่สอดคล้องกับสมัยปัจจุบัน ในการที่จะคุ้มครองผู้เสียหายโดยคำว่า ผู้เสียหายได้รู้อยู่แล้วนั้น มีความหมายกว้างเกินไป ในบางกรณีผู้เสียหายอาจจะรู้ว่าสินค้าไม่ปลอดภัยก็จริงแต่อาจจะไม่รู้ถึงรายละเอียดอันตรายที่จะตามมาโดยแน่ชัด และอีกประการหนึ่งก็ย่อมเป็นหน้าที่ของผู้ประกอบการตามพระราชบัญญัตินี้ที่จะไม่นำสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐานมาจำหน่ายหรือมาให้บริการอยู่แล้ว

ปัญหาเกี่ยวกับการนำวิธีการเรียกเก็บหรือเรียกคืนสินค้าที่ไม่ปลอดภัยคืน (Recall) ซึ่งตามพระราชบัญญัตินี้ไม่มีกระบวนการเรียกคืนสินค้าหรือการทำลายสินค้าแม้ว่าสินค้านั้นจะเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยมาตรการเก็บสินค้าคืนออกจากตลาดในต่างประเทศเป็นมาตรการที่ผู้ประกอบการธุรกิจหรือผู้ประกอบการจะเป็นผู้เรียกคืนสินค้าที่บกพร่องคืนจากผู้บริโภคที่ซื้อสินค้านั้นไป ด้วยทั้งในบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา หากความเสียหายเกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัยตามกฎหมายแล้วอาจจะต้องชดเชยค่าเสียหายเชิงลงโทษซึ่งถือว่าเป็นจำนวนมาก ซึ่งหากนำวิธีการเรียกเก็บหรือเรียกคืนสินค้ามาใช้ในกรณีความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคโดยรวม ทั้งเป็นการลดความเสียหายที่จะเกิดขึ้นต่อประชาชนโดยทั่วไป หากสินค้าที่มีความไม่ปลอดภัยดังกล่าวมีการวางจำหน่ายในท้องตลาดได้มีการเรียกเก็บหรือเรียกคืนไป

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาประวัติความเป็นมา แนวความคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายตามกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยทำให้ทราบถึงปัญหาข้อกฎหมายและมาตรการในทางกฎหมาย เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย และความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยจึงมีข้อเสนอแนะเพื่อจะเป็นแนวทางในการนำไปแก้ปัญหาดังกล่าวได้ดังนี้

(1) ผู้เขียนขอเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมบทนิยามของคำว่า “สินค้าไม่ปลอดภัย” จากเดิมที่บัญญัติไว้ หมายความว่าสินค้าที่ก่อหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ไม่ว่าจะเป็นเพราะเหตุจากความบกพร่องในการผลิตหรือการออกแบบ หรือไม่ได้กำหนดวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า หรือกำหนดไว้แต่ไม่ถูกต้องหรือไม่ชัดเจนตามสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้า รวมทั้งลักษณะการใช้งานและการเก็บรักษาตามปกติธรรมดาของสินค้าอันพึงคาดหมายได้

โดยแก้ไขเพิ่มเติมให้สินค้าที่ไม่ปลอดภัยมีความหมายรวมถึง การให้บริการที่ผู้ให้บริการนำสินค้าที่ไม่ปลอดภัยมาใช้ในการให้บริการด้วย ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดการคุ้มครองผู้บริโภคจากการใช้สินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยเป็นการคุ้มครองผู้เสียหายหรือผู้บริโภค เพื่อให้ผู้ให้บริการคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้บริโภคในสินค้าที่นำมาให้บริการ

ดังนั้น จึงแก้ไขเพิ่มเติมเป็น ““สินค้าไม่ปลอดภัย” หมายความว่า สินค้าที่ก่อหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ไม่ว่าจะเป็นเพราะเหตุจากความบกพร่องในการผลิตหรือการออกแบบ หรือไม่ได้กำหนดวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือนหรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า หรือกำหนดไว้แต่ไม่ถูกต้อง

หรือไม่ชัดเจนตามสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้า รวมทั้งลักษณะการใช้งานและการเก็บรักษาตามปกติธรรมดาของสินค้าอันพึงคาดหมายได้ และให้หมายความรวมถึง การให้บริการ โดยการนำสินค้านี้ดังกล่าวข้างต้นมาใช้ในการให้บริการด้วย”

(2) ผู้เขียนขอเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมบทนิยามของคำว่า “ผู้ประกอบการ” จากเดิมที่บัญญัติไว้ หมายความว่า

- 1) ผู้ผลิต หรือผู้ว่าจ้างให้ผลิต
- 2) ผู้นำเข้า
- 3) ผู้ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าได้
- 4) ผู้ซึ่งใช้ชื่อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้าเครื่องหมาย ข้อความ หรือแสดงด้วยวิธีใดๆ อันมีลักษณะที่จะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้า

โดยแก้ไขเพิ่มเติมให้ผู้ประกอบการมีความหมายรวมถึง ผู้ให้บริการที่นำสินค้านี้ที่ไม่ปลอดภัยมาใช้ในการให้บริการอันเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้สอดคล้องกับการแก้ไขเพิ่มเติมบทนิยามคำว่า “สินค้าไม่ปลอดภัย” ตามข้อ (1) ที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ซึ่งผู้ให้บริการจะต้องรับผิดชอบจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นไปตามแนวความคิดการคุ้มครองผู้บริโภคจากการใช้สินค้าที่ไม่ปลอดภัย และหลักเรื่องภาระการพิสูจน์ที่กฎหมายกำหนดขึ้นเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคเป็นหลัก ทำให้ผู้ประกอบการจะต้องรับผิด โดยเคร่งครัดและผู้บริโภคมีภาระการพิสูจน์เพียงแค่ว่า ผู้บริโภคได้รับความเสียหายจากสินค้าของผู้ประกอบการและการใช้สินค้าของผู้บริโภคนั้นเป็นไปตามปกติธรรมดา

ดังนั้น จึงแก้ไขเพิ่มเติมเป็น “ผู้ประกอบการ” หมายความว่า

- 1) ผู้ผลิต หรือผู้ว่าจ้างให้ผลิต
- 2) ผู้นำเข้า
- 3) ผู้ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าได้
- 4) ผู้ซึ่งใช้ชื่อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้าเครื่องหมาย ข้อความ หรือแสดงด้วยวิธีใดๆ อันมีลักษณะที่จะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้า
- 5) ผู้ให้บริการที่นำสินค้านี้ที่ไม่ปลอดภัยมาใช้ในการให้บริการ”

(3) ผู้เขียนขอเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับการยกเว้นความรับผิดของผู้ประกอบการตามมาตรา 7 (2) จากเดิมที่บัญญัติไว้ว่า ผู้ประกอบการไม่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัยหากพิสูจน์ได้ว่า (2) กรณีผู้เสียหายได้รู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยแก้ไขเพิ่มเติมให้ผู้ประกอบการยังคงต้องรับผิดชอบ แม้ผู้เสียหายรู้ว่าสินค้านั้นไม่ปลอดภัย แต่ผู้เสียหายไม่รู้ในรายละเอียดของผลในความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอย่างชัดเจน เพราะด้วย

กระบวนการผลิตที่ซับซ้อนยากที่ผู้เสียหายเข้าใจในผลที่จะเป็นอันตราย และสินค้าที่ไม่ปลอดภัย บางประเภท เช่น ยาหรือเครื่องสำอางค์ ผู้บริโภคมีความจำเป็นที่จะต้องใช้บริโภค จึงยอมเสี่ยงภัย จากสินค้าดังกล่าว ซึ่งถ้าเป็นความเสียหายอย่างปกติธรรมดาที่ควรให้ผู้บริโภคนั้นรับความเสียหาย ดังกล่าวไว้เอง แต่ถ้าเป็นความเสียหายอันที่เกินกว่าปกติธรรมดาที่วิญญูชนจะคาดหมายได้ ก็ยังคงให้ผู้ประกอบการยังคงต้องรับผิดชอบในความเสียหายดังกล่าวอยู่นั้นอยู่ และอีกประการหนึ่งก็ย่อมเป็นหน้าที่โดยสุจริตชน ของผู้ประกอบการที่จะไม่นำสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐานมาจำหน่ายอยู่แล้ว

ดังนั้น จึงแก้ไขเพิ่มเติมเป็น “มาตรา 7 ผู้ประกอบการไม่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหาย อันเกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัย หากพิสูจน์ได้ว่า (2) กรณีผู้เสียหายได้รู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เว้นแต่ ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้นก่อให้เกิดความเสียหาย อันเกินกว่าที่จะคาดหมายได้”

(4) ผู้เขียนขอเสนอให้เพิ่มบทบัญญัติมาตรา 5 วรรค 2 และวรรค 3 ในพระราชบัญญัตินี้ โดยกำหนดให้เพิ่มความรับผิดชอบของผู้ประกอบการ โดยให้ผู้ประกอบการเรียกคืนสินค้า หากสินค้า ดังกล่าวมีการวางจำหน่ายในท้องตลาดและเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า หากสินค้าไม่ปลอดภัยวางขายอยู่ในท้องตลาดอาจเป็นการก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภคในวงกว้าง หากไม่มีมาตรการในการเรียกคืนสินค้าประกอบกับมาตรการดังกล่าวต้องสามารถกระทำ ได้ ทันทีทั้งที่และรวดเร็วเพื่อลดความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากสินค้าและบริการกับผู้บริโภครายอื่นๆ ในสังคม เพื่อคุ้มครองสิทธิของประชาชนที่จะได้รับความปลอดภัยในการใช้สินค้าและบริการให้มี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

กรณีของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้ประกอบการ ที่น่าสนใจ คือ การเรียกคืนสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามมาตรา 22 ที่ให้ผู้ประกอบการต้องเรียกคืนสินค้า ที่ไม่ปลอดภัยเมื่อตรวจพบความไม่ปลอดภัยของสินค้านั้น โดยจะต้องดำเนินการที่จำเป็น โดยพลันเพื่อหยุดยั้งการกระจายสินค้าสู่ตลาด และต้องแจ้งข้อมูลให้แก่สาธารณชนเพื่อทราบถึง ความไม่ปลอดภัยของสินค้าและการเรียกคืนสินค้าในหนังสือพิมพ์หลายวันอย่างน้อย 5 ฉบับหรือ ทางวิทยุ โทรทัศน์ในเขตพื้นที่ที่สินค้าได้วางจำหน่ายอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 5 วันทำการ พร้อม รายละเอียดอื่นๆ คือ 1. รายละเอียดเกี่ยวกับสินค้าที่จะเรียกคืน 2. เหตุผลในการเรียกคืนและคำเตือน ให้ระมัดระวังอันตรายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย 3. เวลา สถานที่ และวิธีการในการคืนสินค้า 4. ระยะเวลาและวิธีการในการแก้ไขปัญหาความไม่ปลอดภัยของสินค้า 5. มาตรการที่จำเป็นในการ คุ้มครองประโยชน์ของผู้บริโภคในระหว่างที่มีการเรียกคืนสินค้า โดยการเรียกคืนสินค้าจะต้อง ดำเนินการให้สอดคล้องกับข้อมูลที่เผยแพร่ให้แก่ประชาชน โดยรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมด และต้องรายงานผลการเรียกคืนสินค้าไปยังหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องเพื่อคุ้มครองประโยชน์

ของผู้บริโภคที่จะได้รับหลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการเรียกคืนสินค้าหากมีการเรียกคืนสินค้าในหลายพื้นที่ต้องรายงานผลไปยังหน่วยงานกลางเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของผู้บริโภค

ดังนั้น จึงแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 5 เป็น

“มาตรา 5 ผู้ประกอบการทุกคนต้องร่วมรับผิดชอบผู้เสียหายในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย และสินค้านั้นได้มีการขายให้แก่ผู้บริโภคแล้ว ไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการหรือไม่ก็ตาม

เมื่อมีข้อเท็จจริงปรากฏว่า ถ้าสินค้าที่ไม่ปลอดภัยที่ยังวางจำหน่ายอยู่ในท้องตลาดนั้น อาจเป็นอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยของผู้บริโภคโดยส่วนรวม ให้ผู้ประกอบการทำการเรียกคืนสินค้าดังกล่าว เพื่อทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลงโดยค่าใช้จ่ายของผู้ประกอบการเอง

ผู้ประกอบการที่ไม่ปฏิบัติตามวรรค 2 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

(5) ผู้เขียนขอเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมบทนิยามของคำว่า “ความเสียหาย” จากเดิมที่บัญญัติไว้หมายความว่า ความเสียหายที่เกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัยไม่ว่าจะเป็นความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สิน ทั้งนี้ ไม่รวมถึงความเสียหายต่อตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น โดยแก้ไขให้ความเสียหายมีความหมายรวมถึงความเสียหายต่อตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น เพื่อเป็นการเยียวยาผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายต่อตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ให้ผู้ประกอบการต้องรับผิดชอบครอบคลุมถึงกรณีความเสียหายเกิดขึ้นแก่ตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย แม้สินค้าที่ไม่ปลอดภัยจะไม่ได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่นหรือทรัพย์สินก็ตาม ซึ่งการกำหนดให้เป็นความเสียหายตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 นั้น จะทำให้ผู้ประกอบการจะต้องรับผิดชอบโดยเคร่งครัดและต้องมีภาระการพิสูจน์ให้ตนเองพ้นจากความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นจากความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยอันเป็นไปตามหลักแนวคิดเรื่องภาระการพิสูจน์ในกรณีความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ดังนั้น เพียงแค่ตัดคำว่า ทั้งนี้ ไม่รวมถึงความเสียหายต่อตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น ออก ก็สามารถคุ้มครองและเยียวยาความเสียหายที่เกิดต่อทรัพย์สินที่เป็นสินค้าไม่ปลอดภัยแล้ว

ดังนั้น จึงแก้ไขเพิ่มเติมเป็น “ความเสียหาย” หมายความว่า ความเสียหายที่เกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัยไม่ว่าจะเป็นความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สิน”

จากข้อเสนอแนะดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่า ถ้ามีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ในประเด็นดังกล่าวมาแล้ว ผู้บริโภคย่อมจะได้รับผลประโยชน์จากการที่มีกฎหมายคุ้มครองและเยียวยาเพิ่มขึ้นจากเดิม ซึ่งครอบคลุมถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นจากกรณีผู้ประกอบการที่เป็นผู้ให้บริการ หรือความเสียหายที่เกิดขึ้น

เกินกว่าที่วิญญูชนจะคาดหมายได้ และให้ผู้ประกอบการมีหน้าที่เรียกคืนสินค้าที่ไม่ปลอดภัย รวมทั้งกำหนดให้ผู้บริโภคไม่ต้องมีภาระการพิสูจน์ถึงความเสียหายต่อตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้นด้วย อันเป็นการกำหนดกฎหมายให้ครอบคลุมความเสียหายที่จะเกิดแก่ผู้บริโภคที่จะได้รับอันตราย หรือได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยให้ครอบคลุมมากที่สุด ซึ่งจะเป็นผลให้ผู้ได้รับการเยียวยาหรือได้รับการชดเชยค่าเสียหายจากผู้ประกอบการอย่างเป็นธรรม